

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

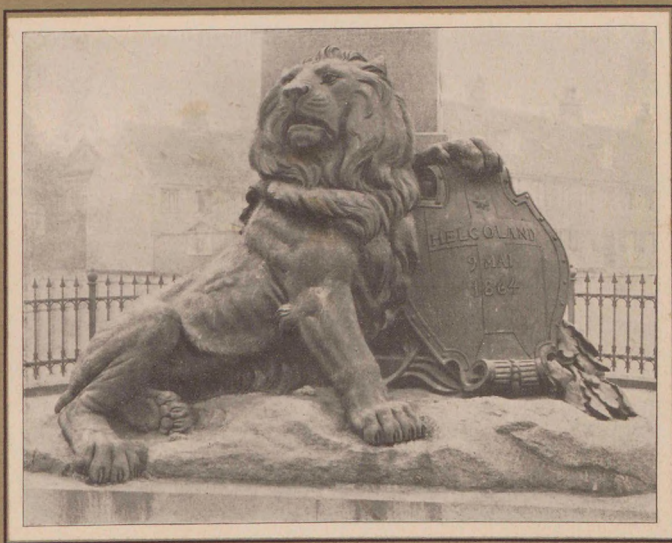
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BILLEDHUGGEREN
THEOBALD STEIN

1829—1901

AF

JOHANNES STEIN

VILHELM TRYDE

KØBENHAVN

1923

TIL MIN MODER

BILLEDHUGGEREN
THEOBALD STEIN

Knud Larsen.

TH. STEIN.
Tilhører Udstillingskomiteen.

BILLEDHUGGEREN
THEOBALD STEIN

7. FEBR. 1829 · 16. NOVBR. 1901

EFTER HANS EGNE OPTEGNELSER
OG BREVE TIL OG FRA HAM

AF

JOHANNES STEIN

VILHELM TRYDES BOGHANDEL
KØBENHAVN · MCMXXIII

REPRODUKTIONERNE
UDFØRT I MIDDELBOES REPRODUKTIONSANSTALT
·
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN

DENNE BOG *tilsigter ikke nogen kunstnerisk Bedømmelse eller Vurdering. Den gør derfor ikke Fordring paa kunsthistorisk Værdi. En Vurdering af min Faders Betydning som dansk Billedhugger, en Paavisning af hans Plads mellem Samtidens Kunstnere ligger uden for min Hensigt og mine Evner, og selvom Evnen var tilstede, kan en Søn ikke bedømme sin Fader. Jeg har kun villet bevare Mindet om en fin og ejendommelig Personlighed med et ideelt Kunstnersind, en klar Intelligens med et overlegent Livssyn, en Skønhedsdyrker og Lysseer i et nøgternt Land og i en illusionsløs Tid. Har jeg tillige formaaet at redde fra Forglemmelse Oplysninger af Værdi for dansk Billedhuggerkunsts Historie i Midten og Slutningen af forrige Aarhundrede, er min Hensigt naaet.*

Helsted.

VALDEMAR STEIN. THEOBALD STEIN. HARALD STEIN.

Vallerød, den 3. August 97.

» . . . Skade at vi maatte nøjes med dit Telegram den 29de og ikke fik dig selv at se i Familierekredsen. Der blev naturligvis talt nogle passende Ord af Onkel Harald ved Bordet om Dagens Anledning, »Erindring og Haab«, men ellers blev der gaaet let hen over Dagens Betydning. Vor Familie er for lidet sammenarbejdet og sammenlevet til at en dybere Stemning kunde paaregnes.

Man maa misunde de Familier, hvor ved lignende Lejligheder en smuk, varm Familiefølelse gennemstrømmer alle lige fra de Gamle til Børnene, og alle ved Besked om den henfarne Slægt, ligesom de selv ogsaa ønske at erindres af deres Efterkommere. Et saadant Familiesammenhold er Slægtens Styrke udadtil. Gid I Børn maa udvikle bedre Gaver i den Henseende, end det er lykkedes os — og ikke alene vise det i venlige Ord men i Gerning.«

DEN 29de Juli 1897 vajede Flaget over den lille Villa i Vallerød ved Rungsted, hvor vi den Sommer laa paa Landet. Anledningen var min Farfaders Etatsraad S. A. V. STEINS 100aarige Fødselsdag, og Dagen, der havde samlet hans tre Sønner med Børn og Slægt, fik forøget Betydning ved, at en lille Dreng, Bedstefaders ældste Sønnesøns Søn, samme Dag blev døbt med hans Navn, SOFUS AUGUST VILHELM STEIN, og Dagen saaledes syntes at knytte Haab for Fremtiden til Erindringen om de svundne 100 Aar. Jeg, der skriver dette, var forhindret i at være tilstede, men i det Brev fra min Fader, hvoraf et Brudstykke indleder disse Linjer, fik jeg Meddelelse om Festen. Der blev under denne talt om »Haab og Erindring«. Haabet svandt, for saa vidt det var knyttet til den lille Drengs Navn, thi det var bestemt, at han aldrig skulde naa den voksne Alder, og faa Aar efter havde Døden bortkaldt alle de tre Brødre, min Fader Billedhuggeren, Kemikeren VALDEMAR STEIN og Biskoppen HARALD STEIN, der hele Livet var saa nær og inderligt knyttede til hinanden, men Erindringen lever stadig usvækket, og i Erindringen om den ældste af de tre Brødre, Billedhuggeren THEOBALD STEIN, hans Liv og Gerning er da denne Bog skrevet.

I.

TH. STEIN er født den 7. Februar 1829 som Søn af den ansete Læge Professor ved Universitetet S. A. V. STEIN og Hustru KAREN SOPHIE, født BORCH, Datter af Klokker ved Holmens Kirke MATHIAS JOHANNES BORCH. Ægteskabet havde været barnløst i 7 Aar og Drengens Fødsel hilstes derfor med stor Glæde. Bedstemoderen, den gamle Klokker BORCHS Kone, SOPHIE HEDVIG, født JANSEN, der var en frisk og velbegavet Personlighed med en lille poetisk Aare, som hun gav Afløb sommetider med Kridt paa sin Spisekammerdør, hilste den lille førstefødte Dattersøns Indtrædelse i Verden med et Digt til sin Datter, som lyder saaledes:

*Da første Gang din lille Spæde
jeg ømt i mine Arme tog,
jeg følte mer end jordisk Glæde,
og Bedstemoders Hjerte slog.
Glad saa jeg hans det lyse Øje
og bad til Gud saa inderlig.
O du, som skuer fra det Høje,
gør Drengen god og lykkelig.
Saa ønskede jeg og Drengen lagde
ømt i sin lille Vugge hen.
Hør, Gud, den Bøn mit Hjerte bragte,
og vær du selv hans bedste Ven.*

fra din Moder

Kjøbenhavn, 18. Febr. 1829.

S. H. BORCH.

I Daaben fik han Navnene JOHAN CARL HEINRICH THEOBALD STEIN. Det sidste af Fornavnene skyldte han lige som mange andre samtidige Drengbørn J. M. Thieles rørende Drama »Pilegrimen«, for hvis ædle Helt Datidens Mødre synes at have sværmet.

I sine sidste Aar nedskrev han en Del Optegnelser om sit Liv, og takket være disse kan vi med temmelig Nøjagtighed

følge ham gennem de første Aartier af hans Liv. Fra Raadhustræde, hvor han blev født, flyttede Forældrene i 1830 til Krystalgade lige over for det senere opførte Zoologiske Museum. I Huset boede Professor H. N. Clausen og Professor Schouw, og i disses Børn og Professor Schouws Nevø, den senere Maler Carlo Dalgas, fandt Drengen jævnaldrende Legekammerater. Livet i Hjemmet var stille og ensformigt. Dels var Kaarene den Gang smaa og dels var Forældrene optagne hver af sit. Faderen af Studier til langt ud paa Natten. Han synes derfor ikke at have taget sig meget af Sønnens Opdragelse, og hvad Moderen angik optoges hendes Tid af Huset og dets Gerning. Hun var en overvejende praktisk anlagt Natur. Manden meget ulig. Hun var som vokset fast til Rokken eller til Filerrammen. Paa Torvet gik hun selv med Pigen med Torvekurven over Armen i Hælene, og mod sine Tjenestefolk var hun en Husmoder af den gamle Skole, der, naar en ny Pige skulde fæstes, roligt spurgte Ansøgerinden: »Naa, hvordan har det sig saa med Troskaben«. Hun havde et Kæmpehelbred og havde aldrig været syg, og beholdt denne urokkelige Sundhed til hun i en Alder af 87 Aar lukkede sine Øjne.

Det var dog langt fra, at Forældrene udviste nogen som helst Art af Strenghed. Sønnen skriver: »Jeg kan bestemt bevidne, at ingen af os Brødre nogensinde af vore Forældre har modtaget nogen Revselse, naar en lille Ørefigen fra den moderlige Haand i de tidligste Aar undtages«, og endnu bevarede Breve viser, at Faderen trods al sin Optagethed dog havde Tid tilovers for sin lille Søn, men underligt lyder det nu, at da Drengen første Gang skulde i Skole, maatte den lille 6aarige Fyr med sin ABC under Armen gaa ganske alene derhen, en Vandring, der fyldte ham, som han mange Aar efter skriver, »med stor Frygt«. Senere, da Brødrene Valdemar og Harald begyndte paa Skolegangen, overdroges en Del af den faderlige Myndighed til den ældste Søn, der dog dengang næppe var voksen, idet denne paategnede de yngre Brøders Karakterbøger, en Ordning, som alle, maaske med Undtagelse af Skolebestyreren, var særdeles tilfredse med.

I dette Hjem voksede Drengen op, og allerede tidligt bestemtes han til den Livsstilling, som han selv langt senere har kaldt »den vanskeligste maaske af alle og ganske sikkert den mindst lønnende i alle Henseender«, nemlig Stillingen som Billedhugger i Danmark. Den, der traf Valget for ham, var hans Fader. Selv vilde han være Arkitekt. Han havde paa den Tid netop moret sig med at kopiere nogle Tegninger efter græske Templer,

som han havde laant af en Elev paa Akademiets Bygningskole, og paa Spørgsmaalet om, hvad han vilde være, svarede han derfor — Arkitekt. Men deraf blev der intet. Hans Fader ansaa ikke Arkitekter for egentlige Kunstnere. Thorvaldsens Sol stod i Zenith, og Billedhugger var derfor Maalet, selvom det kostede nogle Taarer saa hurtigt at skulle opgive Arkitekturen.

S. A. V. STEIN.
Kirurgisk Akademi.

Den 1ste Oktober 1841 meddelte Adresseavisen hans Navn som optaget i Akademiets Elementarskole, og efter Konfirmationen i 1844 gik han ud af Borgerdydsskolen paa Christianshavn for helt at hellige sig Kunsten.

Den, der traf Valget for den halvvoksne Dreng, var altsaa hans Fader, men, naar denne for Sønnen valgte »den vanskeligste Livsstilling af alle«, da valgte han med sikkert Blik for de Evner, han saa ligge uudviklede hos Drengen, og som var en Arv fra ham selv. Thi S. A. V. STEIN var selv en utvivlsom og udpræget kunstnerisk Begavelse, og Sansen for plastisk Skøn-

hed og Formfuldendthed var i højeste Grad udviklet hos ham. Det var den, der forlenede hans fuldendt mesterlige Færdighed i den kirurgiske Kunst med det sjældne Plus, at Kniven aldrig brændte ham i Haanden, saa at Skønhedslinjen aldrig blev overskredet. Der findes talrige Vidnesbyrd om denne hans kunstneriske Begavelse og hans udprægede Formsans, der harmonerede saa godt med hans egen smukke Personlighed. Hans Elever og Kolleger dvælede Gang paa Gang derved, og det har Interesse her at mindes denne hans kunstneriske Sans, fordi det deraf frengaar, hvorledes den plastiske Evne blev taget direkte i Arv ikke blot af den ældste Søn, hos hvem den udformedes i den bildende Kunst, men ogsaa af den yngste, den senere Biskop, hos hvem den lagde sig for Dagen i en sjælden oratorisk Evne, hvis Væsensmærke er netop udpræget plastiske Ejendommeligheder, nemlig Klarhed, Formfuldendthed og Harmoni.

I Særtryk af »Bibliothek for Læger« skriver en af S. A. V. STEINS Elever, Professor Brünnicke, ved hans Død i 1868 saaledes om ham:

»Dersom vi endnu nærede den smukke Forestilling, at der ved et Menneskes Fødsel finder en Paavirkning Sted fra en anden og højere Verden, hvorved det ligesom tages i bestemte Ideers Tjeneste og udrustes til Kampen for disse, da vilde vi tænke, at der ved STEINS Vugge har staaet en Skønhedens Genius, der med sin Finger har berørt hans Øje, saa at han fik et eget Syn for Formerne og deres Harmoni, og som forlenede ham med den Lykke med sine Læber og sine Hænder at tolke, hvad han havde set. Men, hvad tænkte den paa, denne Genius? Hvo borger os for, at ikke dens egentlige Mening var at give ham Penslen eller Mejslen i Haanden for at gøre ham til, hvad man i Almindelighed kalder en Kunstner. Den forsømte at lægge disse Redskaber til rette for ham — og dog blev han en Kunstner, skønt paa en mere usædvanlig Maade, saa sandt er det, at Geniet altid skal vide at gøre sig gældende. Anatomien blev hans Yndlingssyssel. Den bestod paa hans Tid i Hovedsagen i Formbeskrivelse, saa meget lettere forstaar man da, hvad en Mand med en saa udviklet Skønhedssans maatte bringe ud deraf, hvor ejendommeligt tillokkende han var i Stand til at gøre dets Studium ogsaa for andre, og hvilken særegen bildende Ynde netop han maatte kunne lægge i Foredraget deraf. Lad os alle, som har oplevet dette, genkalde os i Erindringen disse Timer med deres Forevisninger, lad os endnu engang i Mindet glæde os ved den plastiske Ynde, hvormed han forstod

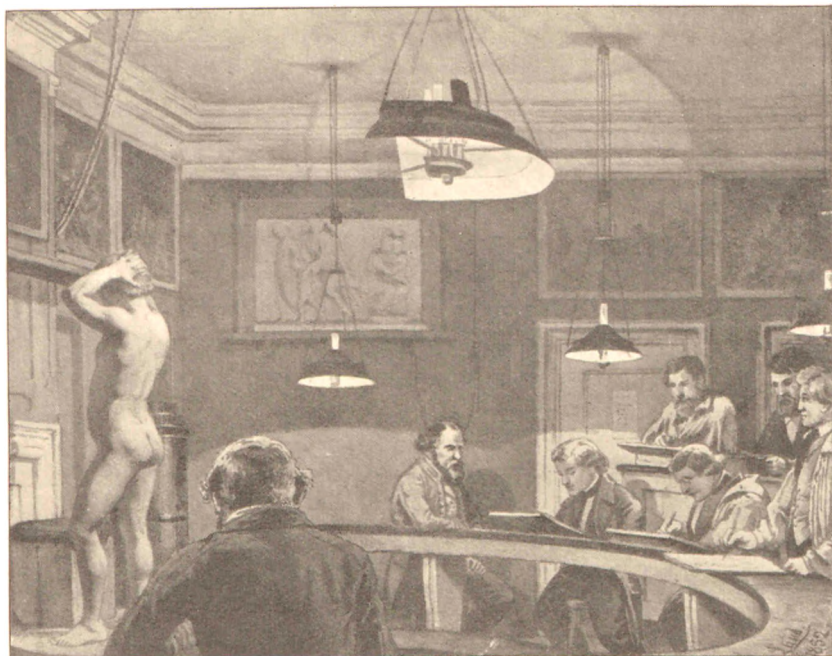
ofte med en let Gestus, nogle faa betegnende Bemærkninger, ledsaget af et fint elskværdigt Smil, saa levende og harmonisk at fremstille os Sagen paa engang fra et kunstnerisk og region-anatomisk Synspunkt, at man studsede ved her at finde alt saaledes indrettet, som man ikke selv havde faaet Øje for før, og at man aldrig senere glemte, hvad man havde hørt derom«, og i »Ugeskrift for Læger« udtaler Professor Julius Petersen om ham: »at han i Anatomiens Studium fandt Næring for et særligt Anlæg, der tidligt kom til Gennembrud hos ham, en kunstnerisk Sans og Evne, en fint udviklet Sans for Plastik, for Formens Skønhed. Et fremtrædende Tegne- og Modellerertalent, for hvilket hans meget fine og elegante Hænder ogsaa syntes at være et særligt velegnet Redskab, var ligeledes Udtryk herfor. Anatomiens Studium ydede ikke blot hans lægevidenskabelige men samtidig ogsaa hans mere kunstneriske Interesse fyldig Næring.«

Man tør tro, at en Mand, der selv var i Besiddelse af en saa udpræget kunstnerisk Evne, vidste, hvad han gjorde, da han lod sin Søn blive Kunstner, og at Valget var det rette, bekræftedes da ogsaa, saa vist som Sønnen forbavsende hurtig lagde en udpræget kunstnerisk Modenhed for Dagen, der navnlig giver sig Udslag i en sjælden Sikkerhed i Formen, der hvilede paa hans udmærkede anatomiske Kundskaber og en udpræget Sans for Linjens plastiske Skønhed. Eksempler paa hans hurtige Udvikling er, at han efter i 1848 at have vundet baade den lille og den store Sølvmedaille allerede i 1851 eller 22 Aar gammel erhvervede baade den lille Guldmedaille for et Relief »The-tis, der beder Vulkan om Vaaben« og sejrede i den Neuhausenske Konkurrence med en Holbergs Statuette, hvorhos han i 1860, 31 Aar gammel, fik tildelt Thorvaldsens Udstillingsmedaille — Prisen for Aarets ypperste Skulpturarbejde — for sin neapolitanske Vandbærer, der var udført 1859 i Rom. Allerede Aaret efter blev han Medlem af Akademiet, og da det fyldte 30te Aar var den nødvendige Betingelse for overhovedet at kunne optages i Akademiet, var det at blive Medlem 32 Aar gammel i sig selv en Sjældenhed.

Om Livet paa Akademiets Skoler i Midten af forrige Aarhundrede har han i sine Erindringer givet et malende Billede. Han fortæller om sin Debut paa Kunstnerbanen, hvorledes han som 12 Aars Dreng en Eftermiddag i Aaret 1841 indfandt sig i Charlottenborgs Port, men ved en Forglemmelse ikke havde faaet Papir og Blyant med. Portneren raadede ham til at henvende sig til Forvalteren for at faa det fornødne kunstneriske Mate-

riale. Forvalteren bøjede sig ned fra sin høje Pult, klappede den lille Dreng paa Hovedet og spurgte, hvad han vilde, og da han fik at vide, hvem han var Søn af, udleverede han venligt det ønskede, uagtet det var imod Instruksen. »Ingen kunde dengang vide«, skriver STEIN, »at en af os to engang skulde blive Akademiets Direktør.« Medens Lærerkrafterne paa de højere Skoler dengang talte udmærkede Kunstnere, som Eckersberg, Rørby og Bissen, saa det paa de lavere Skoler temmelig tragikomisk ud. En gammel Snedkermester og en ældgammel Krigsassessor, Elev af Abildgaard, vejledede de unge Begyndere, og Undervisningen var vist derefter. En farvelagt Haandtegning af F. C. Lund fra 1850 giver et Billede af Akademiets Model-skole. TH. STEIN er der en ganske ung Mand med et stort og svært Haar, der falder ned over Ørerne. Han staar ved sit Tegnebrædt ivrigt optaget af Modellen. Nogle primitive Olie-lamper med Blikskærme oplyser Rummet, og en af Akademiets Opvartere i sin røde Kjole vaager over Dyd og gode Sæder. Et Øjebliksbillede af Thorvaldsen faar vi i hans Optegnelser, naar han skriver: »Naar han med det tykke, lange Haar, der som en hvid Manke laa ud over hans romerske Slængkappes Krave, gik gennem Skolerne for at komme til Forsamlings-salen, saa han sig om gennem de store, runde Sølvbriller, og vi Lærlinge havde heller ikke Øjnene fra ham, saalænge han var tilstede. Hans store Navn og imponerende Skikkelse drog alle Blikke til sig. Han lignede en gammel Løve«. Hvor forskellig var den gamle Eckersberg, der »beskeden og fortrykt gik hele Rækken igennem kun sigende ganske faa Ord og altid om Perspektiven og med saa svag en Stemme, at den næsten var uørlig, men pegende med Blyanten paa Tegningen«. Eckersbergs Samtidige og Modsætning Professor J. L. Lund foretog derimod ganske stereotype Ændringer ved alle Elevernes Tegninger, som han markerede med ganske bestemte Streger paa Papiret.

Samtidig med, at STEIN gik paa Akademiet, arbejdede han i Medaillør Christensens Atelier og efter dennes Død hos gamle Bissen. Levende tegner han Livet i Bissens store Værksteder i den gamle Materialgaard ved Frederiksholms Kanal. I Material-gaarden, der lige fra Frederik d. IV's Tid havde huset en rig kunstnerisk Virksomhed, og hvor Wiedewelt havde udfoldet en mægtig Produktion i Slutningen af det 18de Aarhundrede, indtil han en mørk Vinteraften i 1802 gik bort derfra »i urolige Tanker« for at ende sit Liv i Peblingsøens Vande, havde dengang gamle Bissen sine store Værksteder. Naar man traadte ind, mødtes man af en øredøvende Larm. Der hamredes og

F. C. Lund.

Akademiets Modelskole 1850.

filedes paa de store Broncearbejder til Christiansborg Slot og til Thorvaldsens Museum, Kvadrigaen, Æskulap, Nemesis og Minerva, Landsoldaten og Flensborgløven, og i denne Larm blandede Mejselslagene deres Musik og fik Marmorstumperne til at flyve om Ørerne. I et mindre Rum ved Siden af, som var prydet med den polykrome Skitse til Ragnaroks Frisen, stod Eleverne, der modellerede til Øvelse, og herfra førte en lille Trappe op til et for Eleverne helligt Rum, den saakaldte Tegnestue, hvor alle Bissens Skitser og en Række Buster var opstillede. Gamle Bissen selv med det opretstaaende Haar om den mægtige Pande, det store rødblonde Skæg ned over den blaa Bluse og det luende Blik under de buskede Bryn, tog mange Gange om Dagen et Løb gennem Værkstederne, standse et Øjeblik snart ved en snart ved en anden med en Bemærkning, ofte kort som et Orakelsprog, ofte blandet med en Spøg, og løb saa videre op ad en lang Trappe, »Jakobsstigen« kaldet, der førte op til hans eget Atelier, hvor han arbejdede mellem stedsegrønne Oleandre, Laurbær og Cypresser, og hvor Skildpadder og Firben løb rundt paa Gulvet. Her arbejdede en Mængde yngre og ældre Kunstnere, som Carl Peters, Hertzog, Molin, Evens og Seehusen. Høyen kom ofte i Atelieret og diskuterede Kunstproblemer med gamle Bissen, og Uddannelsen

her var sikkert af den største Betydning for de unge Billedhuggere, thi Bissens glimrende kunstneriske Evner og aandfulde Personlighed virkede i lige Grad imponerende og befrugtende. Hans Aand var uddannet ved omfattende Studier, og alle hans Arbejder hvilede paa et aandeligt Indhold. Som Thorvaldsen skabte han Statuer, ikke blot Menneskefigurer efter Naturen. Et muntert Samliv forenede de unge ogsaa uden for Arbejdstiden. En Forening, »Grisen« kaldet, var stiftet af Eleverne, og man samledes her hver 14de Dag og skulde medbringe en tegnet Komposition, hvortil Opgaven var givet forrige Gang. Blandt Medlemmerne var foruden flere af de fornævnte Billedhuggere Stephan Ussing, Chr. Freund, Middelthun, Daniel, Malthe samt Malerne Johannes Jensen og Wilhelm Kühn. Levende Diskussioner om Kunsten og Kunstens Maal fandt Sted mellem Medlemmerne. Fra Wilh. Kühns Haand foreligger en Afhandling om Talentet i Form af et Brev til den »højtelskede Gris«. Han skriver: »Husk vel paa, at Talentet er ikke alt for Kunstneren. Jeg mener, at Talentet er den første Forudsætning for at være Kunstner, men, naar det ikke understøttes af andre Egenskaber, som Klarhed over hvad Kunst er, en god Vilje, fornuftig Begrænsning af sine Kræfter, Kunstdannelse, Udvikling af Kræfterne og fremfor alt Begejstring, som ikke maa være saaledes, at det er en Raket-Ild, der flyver tilvejs og bliver borte i Luften, men saaledes, at det er en mild eller endnu bedre en kraftig men stadig brændende og velgørende Flamme, saa er Talentet kun Frøet i Sandjorden. Det er en daarlig Anvendelse af Talent at gøre en Mængde Skitser og aldrig at udføre noget. Derved opnaas en Rutine, som frembringer et Resultat, der for den løselige Betragter har Mine af at være noget, men det er kun Manér. Ved Udførelsen vises først, hvad Frugt Talentet bær, om Udførelsen end selv kan være Manér, saa opdages den lettere. Skitse-mageriet bliver Tiløb til at gøre Springet, men Springet gøres ikke. Det bliver en marv- og kropløs Dunst, en Svæven i Luften mellem store Ideer, og der sees haant ned paa den stakkels Jord«.

Det er interessant at se, hvor lidt Skitsen med dens Friskhed og stærke personlige Præg dengang stod i Kurs. Et Kunstværk skulde være retskaffent gennemført for at gælde for god Kunst. Nu anses Skitserne med Rette ofte for langt interessantere end Kunstnernes færdige Arbejder.

I Aaret 1849 konkurrerede STEIN til den lille Guldmedaille med Relieffet »Salomons Dom«. Hans Arbejde, der senere erhvervedes af Diakonissestiftelsen, vandt ikke Prisen, men den

20aarige Kunstner vakte dog Opmærksomhed, thi efter Bedømmelsen mødte Chr. Freund og han Jerichau, der adspurgt om Resultatet svarede: »Daniel har faaet lille Guldmedaille. Der var en, der hed STEIN, som vilde have faaet Medaillen, hvis Bissens Ønske, om at Daniel straks skulde have store Guldmedaille, var gaaet i Opfyldelse. Hvem er STEIN?» Denne blev forestillet og fik første Gang et Haandtryk af Jerichau.

Han fortæller selv i sine Erindringer, at han i denne Periode af sit Liv, medens han arbejdede hos Bissen, gennemgik en aandelig Brydningsperiode, der blev bestemmende for hans Udvikling baade som Menneske og som Kunstner. Hans æstetiske Sans blev vakt, og medens Arbejdet i Atelieret ligesom tabte sin Interesse for ham — han skriver selv herom: »jeg forsømte Arbejdet og drev omkring« — kastede han sig over Datidens Skønlitteratur. Navnlig Oehlenschlägers Værker fyldte ham, og medens Forældrene troede ham velforvaret hos gamle Bissen ved Frederiksholms Kanal, laa han Formiddagefter Formiddag

F. C. Lund.

TH. STEIN.

under et skyggefuldt Træ i Dyrehaven og lærte udenad og reciterede sine Yndlingsroller i Oehlenschlägers Dramaer. Drømmen om at blive Skuespiller vaagnede hos ham, og saa godt læste han sine Klassikere, at han endnu som gammel Mand kunde det meste af Olufs Rolle i Dronning Margrethe udenad. Ikke alene Oehlenschläger, hvis Forelæsninger han fulgte paa Universitetet, men ogsaa Holberg og Shakespeare blev pløjet igennem, men samtidig studerede han dog Kunsthistorie og fulgte Høyens Forelæsninger med den største Iver. Den dengang vakte Sans for Poesi forlod ham aldrig siden. Den blev en Side af hans Natur og gav den et stærkt ideelt Præg. Som ung den overvejende Side, men som ældre i stedse stigende Grad blandet med en levende Sans for Humor og Satire, og begge disse Egenskaber prægede hans Karakter og Livssyn og dermed hans Kunst paa den ejendommeligste Maade. Han skriver selv derom: »Et skønt Digt har altid rørt mig. Hang til Poesi er noget af min Natur. Maaske ogsaa denne Kendskab til vore egne og

fremmede Klassikere har sat et eller andet Mærke i min Kunst og dens Indhold«. Den kom til at paavirke hans Kunst stærkt i dens første Periode, hvor han udførte en Række ungdommelig yndefulde Figurer af næppe udvoksede unge Mænd og Piger som »Vandbæreren« og »Blomsterpigens«, »Amor« og »Kong Skjold«, der sarte, kølige og kyske er som Genbilleder af Digteres mere end af Livets Skikkelser. Den dukker op senere hen i Figurer som »Liden Gunver« og »Faustulus« og i en Række Udkast og Skitser bygget over Motiver fra Digtingens Verden, og det sidste Arbejde fra hans Haand, »Drengen med Vandkrukken« er præget af ganske samme Aand, som det 40 Aar ældre Arbejde »Vandbæreren«. Saa stærkt et Tag havde Poesien endnu dengang i Datidens aandelig vakte Ungdom, at den ganske uvilkaarlig prægede hele dens Tanke og Følemaade. Sociale eller politiske Spørgsmaal havde endnu ikke i overvejende Grad sat Lidenskaberne i Bevægelse. Realisme i Kunsten i moderne Forstand eksisterede ikke, og den unge Kunstner med det bløde Gemyt og den ikke særlig udprægede Karakter gik ganske op i sin Samtids Aand. En lille Kærlighedshistorie, som han oplevede paa den Tid, er typisk for ham, fin og yndefuld, men ulegemlig og hyldet i Romantikens blaa Slør som den er. Han fortæller, hvorledes han paa en Fodtur i Nordsjælland sammen med en Ven traf en ung Pige i Helsingør, til hvis Familie de havde Introduktion. »Hun havde dejlig blond Haar i svære Nakkefletninger, et blidt, sværmerisk Blik og to fine Roser paa Kinderne, der, syntes det mig, farvedes stærkere, naar vore Øjne mødtes — og det skete ofte. Jeg havde nylig læst »Øen i Sydhavet« og bevægedes af de Scener, hvor Eberhardt træffer den smukke Bissekræmerske, som han aldrig senere skulde faa at se. Her var Lighed, endogsaa i hendes Navn — og jeg var Eberhardt. Paa en firesædet holstensk Vogn kørte vi i Skoven. Jeg sad ved hendes Side, beruset af Kærlighed og af Duften af hendes nystrogede lyserøde Kjole. Det var en dejlig Dag den 28de Juli 1847. Alle de unge tumlede sig paa Marken mellem Høstakkene; jeg tegnede hendes Portræt i min Tegnebog, og hun gav mig en Firkløver til Erindring. Aldrig kom der et Ord over vore Læber om, hvad der bevægede os, det var ogsaa unødvendigt, et Blik og et Haandtryk sagde alt. Sent om Aftenen naaede vi Helsingør. Det var fuldt Maaneskin og ude over Sundet tegnede sig en prægtig dobbelt Regnbue. Næste Morgen rev jeg mig nødigt løs fra Sirenernes Ø, og jeg saa aldrig senere min smukke Bissekræmmerske. En hektisk Rødme paa Kinderne og Svaghed i Brystet havde i nogen Tid vakt hendes

nærmestes Uro, og et Aarstid efter var Rosen visnet sammen med Firkloveren. En Menneskealder senere, da jeg med Hustru og Børn boede paa Marienlyst, slentrede jeg ind paa Kirkegaarden i Helsingør og læste tankeløst paa Gravstenene. Da standsede jeg ved en Grav, der bar hendes Navn og et vemodigt Minde trængte sig frem fra min Ungdom. Da blomstrede Rosen igen «.

Den unge Pige fra Helsingør.

Paa dette af Poesi og Kunst i lige høj Grad opfyldte Sind maatte Treaarskrigen, da den udbrød og national Begejstring greb Nationen, virke stærkt. STEIN meldte sig straks ind i et frivilligt Skyttekorps, som hans Fader oprettede, og ekserserede med Liv og Lyst. Et Ophold paa Augustenborg Slot, hvor Faderen var Overkirurg paa det der oprettede Lazaret, bragte ham til selve Krigsskuepladsen. Drønet fra Kanonerne i Sundevad bragte Slottets Ruder til at klirre, og de Saaredes Tog kom og gik bestandig, men aktiv Deltagelse i Krigen tog han ikke. Krigen udløste en Stemmingsbølge i hans Sind, men kaldte ikke paa ham med tvingende Stemme. Hans Verden var en anden.

I Aaret 1851 sejrede han i Konkurrencen for den Neuhausenske Præmie. Opgaven lød: »Ludvig Holberg, en Statuette i hans Tids Dragt. Halv naturlig Størrelse«. Dette Arbejde er hans første fritstaaende Figur. Den betegner et Vendepunkt i hans Kunst, idet den viser, at den 22aarige unge Kunstner nu havde lært, hvad Akademiets Undervisning kunde lære ham og var

LUDVIG HOLBERG.
Kunstmuseet.

moden til under større Forhold at prøve sine Vinger. Statuetten forestiller Holberg i sin Tids Dragt, siddende med en halvtillukket Bog i Haanden. Han ser ud for sig med et Blik, der dog ikke synes at følge nogen bestemt ydre Genstand, thi hans Tanke synes indadvendt at dvæle ved det, han nylig har læst. Han ser maaske for sig en Situation hos Plautus eller Moliere og omstøber den i Fantasien til en Scene i sine Komedier. De første Omrids af Jacob von Thybo eller Henrik stiger maaske op for hans indre Øje og et fint Smil kruser hans Mund. Figuren rummer en plastisk Ro i den hvilende Stilling uden dog at savne indre Liv og Bevægelighed, Dragten er fin og rig. Modellen dertil var en Dragt fra Holbergs egen Tid laant fra Det

kongelige Theaters Garderobe. De øvrige Deltagere i Konkurrencen var Muhle, Evens og Saabye. Arbejdet vakte Opmærksomhed ogsaa hos Publikum. En Del Afstøbninger kom gennem Subskription ud til Private og Kunstmuseet erhvervede Originalen. Senere reproduceredes Figuren i lille Format af Porce-

SVENNINGSEN.
Borgerdydskolen i Helgolandsgade.

lænsfabriken. At Figuren rummede den første Spire til den store Statue foran Det kongelige Theater kunde ingen vide dengang, men Museumsdirektør, Konferensraad Thomsen, der med stor Interesse omfattede alle kunstneriske Bestræbelser, kom efter at have set Figuren hen til den unge Kunstner og sagde ham de smigrende og venlige Ord: »Jeg tror, at De engang bliver en udmærket Billedhugger. Jeg ønsker Deres Holberg til Skulptursamlingen, men De skal selv gaa den efter. Prisen spiller ingen Rolle.« »Aldrig«, skriver STEIN, »har jeg ved senere og større Lejligheder følt saa megen Glæde, som da jeg havde

udført min Statuette af Holberg og i en Alder af 21 Aar syntes, at Kunstens hele Verden nu stod mig aaben.«

Samme Aar som Holberg Statuen udførte han en Figur af en Fiskerpige til Frederik d. VII og i de følgende Aar Statuer af Johannes Ewald og Bellmann samt en Række Basrelieffer til Stege Kirke og en Række Portrætbuster, derunder Svenningsen, til Borgerdydsskolen paa Christianshavn. Han arbejdede med den største Flid, saaledes at han maatte advares mod mere end ti Timers kunstnerisk Arbejde om Dagen. I Hjemmet paa Lampevejen hos Forældrene og Brødrene omfattedes hans Kunst med levende Interesse. Han havde ingen Kamp at bestaa, hverken med sine Omgivelser eller iøvrigt for at følge sit Kald. Tværtimod mødte han Opmuntring fra alle Sider. Han havde derhos den Lykke at vokse op i et nu velstillet Hjem, og da han i 1856 fik et toaarigt Stipendium paa 600 Rigsdaler, satte hans Fader ham i Stand til at tiltræde en længe ønsket Rejse til Rom, der paabegyndtes den 18de September 1856. Slægt og Venner overrakte ham, som det dengang var almindeligt, ved Afskeden en Stambog med Tegninger og Hilsener paa Vers og Prosa indeholdende gode Raad og Ønsker for ham, og nogle af Bidragene giver Oplysninger om de Karaktertræk hos ham, som Vennerne var opmærksomme paa. Professor Helsted skrev et Digt, hvori findes følgende Linjer:

*»Lykkelig du, som skal skue snart hist i det hellige Roma,
alt hvad Oldtidens Kunst har skabt af yndigt og mægtigt.
Dog ej blot se det du skal, men se det med Kunstnerens Øje,
arbejde i deres Spor, som skabte de herlige Værker.
Glem da ej heller, min Ven, den Kilde, af hvilken de øste
Kunstens yndige Moder den evig unge Naturen.«*

Erik Bøgh anbefalede spøgefuldt et mere robust Sind, idet han skrev følgende Vers:

*Hvad har vel jeg
at ønske dig,
før du skal ud i Verden vandre,
dels har du faa't
alt muligt godt,
dels er det ønsket af de andre.*

*Dog er bestemt
en Gave glemt
blandt Ønskerne som overflødig;*

*den ønsker jeg,
gid du blot ej
maa alt for ofte faa den nødig.*

*Tit, naar din Kunst
er rent omsonst,
vil den maaske din Bane jævne.
At være grov
til Husbehov
det er den sjældne, rare Evne.*

Glad og forhaabningsfuld forlod han Danmark, opfyldt af Begejstring for sit Kald og fuldt forvisset om, at Kunstens Herlighed mere end opvejede Alverdens Rigdom.

Athene med Vægten.

Neapolitansk Fiskerdreng.

II.

Florentz, d. 27. Oktober 1856.

»Naar I, mine kære Forældre, har dette Brev i Haanden, staar jeg i Rom, i den By, hvortil mine bedste Forhaabninger knytter sig. Saa er det, at det gælder at præstere noget godt, men jeg haaber det ogsaa . . .«

REJSENS Maal var Italien og særlig Rom. Til Byen paa de syv Høje droges fra det attende Aarhundredes Midte Kunstnerne fra alle Lande som af en magnetisk Kraft. Det var ikke alene Byen med Oldtidens Mindesmærker og med Vatikanets tavse Sale, hvor en Verden i Marmor talte Antikkens Sprog til dem, der kunde og vilde forstaa, men det var Pavernes male-riske Rom med de okkergule Palæer omgivne af sorte Cypresser under den altid blaa Himmel, med de store grønne Haver, hvor Fontænerne evigt brusede og rislede, og med de stille Gader og mægtige aabne Pladser, hvorover Obeliskernes sorte Slagskygger

flyttede sig som lange Visere i den klare Sol, og i denne skønne By bølgede Livet med ganske anderledes Farve og Glans end i det mørke og kolde Norden. Det var det Sted, om hvilket allerede Sergel havde skrevet, »at Rom er Kunstens eneste sande Hjem, hvor Kunstneren bør fødes, leve og dø, og hvor han

FR. HERTZOG.
Hirschsprungs Museum.

nyder den højeste Kunstnerlykke, den ej at kunne gøre et Skridt uden at finde en vis fornuftig Grund for sine Drømme om at være Kunstner — thi alle Europas andre Lande ere barbariske«, og Carstens sagde til den preussiske Minister, at han foretrak at leve fattigt i Rom frem for et surt Liv i Norden. Om Livet i Rom havde de ældre Kamerater blandt Kunstnerne fortalt saa meget, og det var jo her, at Thorvaldsen en Menneskealder igennem havde levet og skabt sit vidunderlige Ry. For en Billedhugger maatte Italien og Rom derfor dengang være Maalet og burde maaske være det endnu, thi, som Julius Lange siger, »Sydens Sol har der fra Oldtiden skabt og skaber bestandig skønne Eksemplarer af Menneskeheden i alt det Mennesket

har tilfælles med Planten, og Interessen for menneskelig Skønhed er der en Magt, som har slaaet dybe Rødder og har en ærværdig Historie«.

Rejsen gik over Berlin og Wien, hvor Theofilus Hansen besøgte, til Venedig. Hans Rejsefælle var Billedhuggeren Hertzog. Rent bortset fra, at selve Rejsen dengang var temmelig besværlig, var det at rejse med Hertzog ikke helt let. Dennes udprægede Økonomi og uhyre Grundighed forenedes sommetider paa en noget anstrengende Maade. I Venedig var han saaledes ikke at formaa til at benytte Gondolerne, idet han havde regnet ud, at man kunde komme alle Vegne gaaende. Følgelig vandrede han med et lille bitte Kort over Byen i den ene Haand og en Loup i den anden fra Gadehjørne til Gadehjørne og studerede sig saaledes møjsommeligt frem gennem alle Venedigs Krinkelkroge med en Hale af Gadeungdom efter sig, og hans unge Rejsefælle maatte følge med. Over Bologna naaede de Florens og herfra tog de pr. Vetturin til Rom, og Allerhelgensdag d. 1ste November 1856 naaede de den evige Stad og tog ind i Via Ripetta hos Maleren Thorald Læssøe.

I Italien opholdt STEIN sig i 3 Aar, og dette Ophold fik stor Betydning for ham. Han nød Italiens Natur og Kunst som noget lyst og skønt og herlig, hvorover Solen skinnede glad. Han udførte en Række smukke Arbejder, der alle blev solgte og vakte Interesse for ham som Kunstner. Han levede et muntert Samliv uden økonomiske Sorger med den talrige danske Koloni, og han syntes, at Lykken havde kronet alle hans Anstrengelser, da han i 1858 kunde holde Bryllup paa Kapitolium med sin Forlovede LAURA DREWSEN, Adoptivdatter af Kammerraad DREWSENS Enke paa Strandmøllen.

I den følgende Brevveksling mellem ham og Hjemmet paa Lampevejen afspejler hans Liv og hans Person i disse Aar sig klart.

Rom, d. 7de Februar 1857.

»Kære Forældre . . . Kl. 12 gik jeg op til Bravo (Konsulen) for at høre, om der var Brev. Til min store Glæde laa der et Brev til hver af Geburtsdagsbørnene (Chr. Freund havde Fødselsdag samme Dag). Jeg greb mit, og da jeg nu var i alt for godt Humør til at arbejde, gik jeg uden for Byen til den dejlige Villa Borghese, der om Søndagen staar aaben for Publikum. I Villaen er der en interessant Samling af Antikker, og Haven og Skoven bestaa af eviggrønne Træer, Laurbær og Stenege, og da Vejret var saa dejligt, kunde jeg ikke andet end tænke mig gaaende i Charlottenlund Skov midt om Sommeren, dersom

ikke de snesealen høje Kaktus og andre tropiske Vækster til- lige havde givet mig et dejligt Indtryk af Syden. Her satte jeg mig i et Lysthus og aabnede Konvolutten og modtog alle de Hilsener, som Brevet indeholdt fra Eder allesammen der- hjemme.«

Rom, d. 16de Marts 1858.

»Kære Fader og Moder.

Gid jeg kunde være tilstede, naar I læse dette Brev, for at se Eders Glæde ved Efterretningen om, at jeg har faaet min sidste Figur, »Pigen med Blomsterne«, bestilt i Marmor for 700 Scudi. Er det ikke en stor Glæde for mig og alle mine Kære, der tilligemed mig har haabet paa, at Lykken skulde snart se ind til mig i mit Studie. Den Dag i Gaar var rigtignok ingen Tycho Brahes Dag. Om Formiddagen fik jeg Besøg af en Ejendomsbesidder i Finland, en Herr Frans af Bjørkestam, hvis Bekendtskab jeg gjorde ved Middagen hos Lèpre. Han vilde gerne have et eller andet af mine Sager, men Marmor var ham for kostbart, og derfor bad han om en Afstøbning af »Pigen med Blomsterne«, som jeg lovede ham for 100 Scudi foruden Transport. Naar han kommer til Paris, sender han mig Halvdelen og ved Modtagelsen i Helsingfors Resten. Da jeg herved vilde have en Gevinst af 150 Rbd., hvorfor jeg kunde faa Marmor til den, blev jeg ret glad derved og gik hen til Paullis, da Fruen havde bedet mig om at ledsage hende i Vati- kanets Skulptursamling. Hun var upasselig og turde ikke gaa i de kolde Lokaler, men bad mig om Opsættelse til næste Man- dag. Da jeg vilde gaa, fulgte Ministeren med ned, og efter for- skellige Præludier om, hvorlænge det kunde vare at udføre min »smukke Figur« i Marmor, samt om jeg ventede at faa godt Marmor dertil, erklærede han, at han havde Lyst til at gøre sin Kone en Overraskelse med den, og efter at have spurgt om Prisen, sagde han, at han med Fornøjelse vilde give de for- langte 1400 Rbd. for den, og bad mig anse Sagen for afgjort mellem os. I Juni Maaned, naar han kommer hjem, sender han mig Halvdelen ligesom den anden og Resten ved Mod- tagelsen. Transporten er mig naturligvis uvedkommende. Nu har jeg fortalt Eder, kære Forældre, den Glæde, som er lige saa stor som uventet, og som har givet mig betydelig mere Courage, end jeg var i Besiddelse af. Det hører destoværdt til Sjældenhederne, at det gaar saa flot med Bestillinger, og skal heller ikke undlade at gøre Virkning i mine Omgivelser. Kon- gens Figur afgaar i disse Dage fra Livorno. Fiskerdrengen er

med det første færdig, og jeg køber nu i disse Dage Marmor til en ny. Vi var forleden hos Frederikke Bremer til Aften, hvor der var meget gemytligt, hvortil meget bidrog vor berømte Værtindes Elskværdighed. Hun havde haft Audiens hos Paven og haft en meget alvorlig Samtale med ham, hvorunder han udtalte, at for at blive salig maatte man tro paa ham. Frøken Kall har ogsaa haft Audiens hos Paven følgende Frederikke Bremers Exempel, og var meget tilfreds med Samtalen, saa meget mere som Paven yttrede det Ønske, at hun maatte blive lige saa lykkelig, som hun var god og smuk! Der er sjælden nogen Aften, at vi er alene. I Forgaars Aftes kom tilfældigvis næsten alle Landsmændene til mig, saa jeg fik travlt og maatte løbe ud flere Gange for at skaffe Proviant. Lev nu vel kære Forældre. Gid I maa være saa glade og fornøjede som jeg er for Øjeblikket.«

Rom, d. 3. April 1858.

»Kære Broder. Jeg haaber, Du modtager dette Brev paa din Fødselsdag, og det skal derfor bringe Dig, min kære Broder, de kærligste Lykønskninger. Sundhed, et glad Sind og Lykke, i hvad Du foretager Dig, er det, som jeg af inderste Hjærte ønsker Dig. De to første Gaver har Du og den tredie følger dem gerne. Af mit Brev til vore Forældre har Du vel set det store Held, jeg har haft med at faa min Figur bestilt i Marmor, og jeg ved, at Du har glædet Dig lige saa meget som jeg. Jeg er derved bleven meget opmuntret og har ligesom faaet nye Kræfter. Min Plan, som jeg vist omtalte for Dig, at holde Bryllup hernede er betydelig befæstet, og jeg vil betro Dig, at det vel næppe varer saa længe inden det sker. Du kan nok tænke, at jeg er bedrøvet over, at I ikke alle ere tilstede derved ved denne for mig saa vigtige Ceremoni, men paa den anden Side bør man, naar man forlover sig, ikke udstrække Brylluppet længere end højst nødvendigt. Mine Indtægter ville altid være usikre, og nu har jeg jo ikke saa lidt at begynde med. Jeg har tænkt at holde Bryllup sidst i Maj eller først i Juni og tilbringe Sommermaanederne i Bjergene eller maaske i Neapel med min unge Kone. Den stille Uge er nu forbi, den er navnlig for de fremmede en meget urolig Uge paa Grund af alle de gejstlige Ceremonier, og i Morgen uddeler Paven Velsignelsen fra Peterskirkens Balkon »orbe et urbe«. Naar Du kommer igen, har jeg maaske et større Atelier og mange flere Arbejder end det Par Du har set. Paullis udbasune min Berømmelse til alle de kende, og der gaar sjælden en Dag hen, uden at en eller to

elegante Ekvipager med »Ingleser« holde for Døren for at se mine Sager. Min sidste Figur synes alle om. Saabye skal lave en stor Gruppe, Pan og Psycke. Exner maler en Scene i et romersk Osteri. Hammer lever for det meste i Bjergene. Hertzog er endnu ikke færdig med sit 1 $\frac{1}{2}$ Aar gamle Basrelief.«

S. A. V. STEIN.

København, d. 26. April 1858.

»Kære Theobald.

Hvad den vigtige Sag angaar, nemlig Dit Ønske og Beslutning at holde Bryllup under Opholdet i Rom, da kender Du vist baade Moders og min Kærlighed til Dig og vort inderlige Ønske om at se Dig lykkelig og tilfreds, saa at Du allerede forud kan vide, at Du har vort Samtykke og Velsignelse. Dog kan jeg ikke undlade, kære Theobald, skønt jeg er overbevist om, at Du selv nøje har overvejet Forholdene, at henlede Din Opmærksomhed ogsaa paa Ægtestandens alvorlige Sider. Om endog gensidig Agtelse og en inderlig Kærlighed har knyttet to unge

Mennesker saaledes til hinanden, at Ønsket om at henleve det hele øvrige Liv i et inderligt Familieforhold baade er naturligt og berettiget, saa er derfor endnu ikke alle Betingelserne for et lykkeligt Samliv tilstede; disse kræve, at Manden i Virkeligheden kan siges at være sin Families Overhoved og Forsørger, og jeg vilde derfor ønske, min gode Theobald, at ogsaa Du,

TH. STEIN.
Fotografi. Rom 1858.

idet Du ved Ægteskabet stifter en Familie, kunde have sikker Udsigt til at indtage denne for Manden saa nødvendige Stilling. Imidlertid betvivler jeg ikke, at Din smukke Kunst og Din Duelighed og Talent snart vilde berede Dig det Holdepunkt, som Du maaske endnu ikke tilfulde kan indtage. Hils Din Laura og sig hende, at jeg har Tillid til hendes Hjærte og Forstand, og at baade Moder og jeg nærer den Overbevisning, at hun rigtig vil fatte og forstaa sin nye Stilling, og at hun, idet hun knytter sin Skæbne til en uformuende Kunstner forud maa indse, at Nøjsomhed og Tilfredshed ret vel kunne bo under samme Tag, og at Vejen gennem Livet ikke blot har Roser men ogsaa Torne.«

Rom, den 18de Maj 1858.

»Kære Fader.

Tak for Dit sidste kærlige Brev. Det indeholdt Svaret paa det for mig saa vigtige Spørgsmaal og var saa fuldt af Din og min kære Moders Godhed og Omsorg for min Lykke, at det var mig en stor Glæde at gennemblæse det. At jeg længe før jeg til nogen udtalte et Ord derom nøje har overvejet alt, hvad der talte for og imod nu at gifte mig, ved jeg, at Du tiltror mig, kære Fader, og Dine saa mildt fremsatte Ønsker om Betingelserne for et Ægteskab foruden den gensidige Tilbøjelighed have altid foresvævet mig for at fuldstændiggøre Idealet. Men, hvor mange ere saa heldige straks ved Ægteskabets Indgaaelse at se det realiseret, og hvor mange have dog ikke længere hen opnaaet det ved Kærlighed og Flid. Jeg har spurgt mig selv, om hvornaar jeg da kunde vente at komme i en Fremtiden betryggende Stilling, og maa da destoværre sige mig selv, at min Kunst og Flid lade alle Veje aabne for Haabet, men ingen for Visheden, selvom man kunde sætte, at jeg blev Professor med 400 Rbd. fast Indtægt. Naar jeg derfor i en ikke alt for fjern Fremtid kunne øjne et Tidspunkt, der vilde se mig i en aldeles uafhængig Stilling lige over for den tilfældige Lykke, skulde jeg med Glæde slaa mig til Ro saalænge, men da sligt ikke er muligt, og da jeg har været saa lykkelig at faa saa mange Indtægter, at de sikre mig denne Uafhængighed i et Par Aar, maa jeg anse Tiden kommen til at indfri det Løfte, som jeg har givet. Laura er husholderisk og nøjsom og med Guds Hjælp skal Tilfredshed bo under vort Tag. Vi modtage derfor med Glæde Dit Samtykke og Din Velsignelse, uden hvilken vi ikke kunne begynde vort Samliv.«

Neapel, den 17. Juli 1858.

»Min kære, kære Svigermoder.

. . . Altsaa Tirsdagen d. 6. Juli om Morgenen Kl. 10 kom Theobald med vore to Forlovere, Hertzog til mig og Freund til ham, og derpaa kørte vi, og lidt over 10 holdt vor Vogn udenfor Kirken, hvor vi bleve modtagne af alle Landsmændene og ved Indgangen, som var bestrøet med Grønt bleve vi standsede af Præsten, som velsignede os inden vi betraadte Kirken. I Kirken var der ikke andre end Bryllupsgæsterne, og idet vi havde sat os paa 2 foran Altret for os bestemte Lænestole begyndte en smuk Psalme oppe ved Orglet, som blev sunget af tyske Kunstnere. Derpaa kom Præsten og holdt en meget smuk Tale til os, og derpaa fik han vore Ringe, som vi hjemme havde vexlet, og satte dem paa vore Fingre; det er nok en

preussisk Skik. Da han derpaa havde taget vort Løfte og velsignet os, gik han ud af Kapellet og alle Landsmændene ønskede os til Lykke. Forinden vi forlod Kirken underskrev vi Ægteskabskontrakten i Sacristiet tilligemed alle Vidnerne. Kl. lidt over 11 ankom vi til Spillmann og blev frapperede over det sjældent elegante Lokale, vi kom ind i. Da alle var samlede, vi var 17 ialt, gik vi tilbords. Ved Bordet blev der meget lystigt. Holbech overgik næsten sig selv den Dag i Livlighed. Han udbragte vor Skaal. Den nordiske Kvindes Skaal blev udbragt af en meget vakker Svensker, Hagberg, der er Docent ved Upsala Universitetet. Kl. 6 kørte vi til Albano, hvor Vetturinen til Neapel skulde hente os næste Dag. Næste Dag Kl. 3 hentede Vetturinen os. Vi var ikke ene i Vognen, men heldigvis var Pladsen besat af et meget net og elskværdigt Menneske, en ung Franskmand, som er Komponist. Han morede os en Del. Han var nemlig meget livlig og sad og sang riglignok næsten uden Stemme men meget musikalsk hele Operaer for os, og vi maatte synge den tappre Landsoldat for ham, og han syntes saa godt om den, at han skrev den op paa en Lap Nodepapir, han havde om et Par Støvler, og sad og sang den for os. Med ham fulgte vi til Neapel . . .«

»Kjære, gode Valdemar. Napoli, den 26. Juli 1858.

Tak for Dit kjærlige Brev i Anledning af mit Bryllup. Ja, min kjære Broder, jeg har det saare godt og lever et kærligt,

roligt Liv med min søde lille Kone. Jeg glæder mig dog til at komme til Rom, til vor Lejlighed paa Piazza Barberini for ikke at tale om, at jeg længes meget efter mit Studie og efter at tage fat paa noget Nyt. Jeg er, som Du kan begribe, meget fornøjet med, som det gaar mig; men ganske rolig for Fremtiden kan ingen være i min Stilling. Dog, det er denne Kamp for Tilværelsen, som giver Livet Salt, og hvori det gjælder at være munter, fornøjet og glad. Vor Konsul har skaffet mig en Permesso til at tegne i Museo Bourbonico. Timerne fra 9—2 finder mig da der med min Tegnebog, og af den Grund vil det gjøre mig lidt ondt at forlade Neapel. Især glæder jeg mig over de udgravne Sager fra Pompeji og Herculanium og en Vasesamling, der ikke har sin Mage i Verden. Igaar var vi i Pompeji for første Gang. Med en Fører gik vi i 3 Timer i denne vidunderlige Overlevering fra Oldtiden. De smaa zirlige Huse alle uden Tag, Døre og Vinduer staa i fuldstændige Rader i de snorlige Gader, brolagte med tilhugne Lavasten og ikke bredere end Per Madsens Gang. Alt er smaat, men saa hyggeligt inddelt og kunstnerisk udsmykket, at man godt kan tænke sig et yppigt og overdaadigt Liv i disse Boliger, der næsten synes byggede for en mindre Menneskerace end vor. Midt i hvert Hus er gjerne en lille Gaard ofte belagt med Mosaikmønstre eller en lille Have med et Vandspring eller en lille Brønd. Fra denne lille Plads sjældnen større end 10 Alen i Kvadrat faa Værelserne deres Lys. Udmod Gaden er ingen Vinduer, men kun Indgangsdøren ofte med Ejerens endnu læselige Navn. Gemakkerne ere, som Du ved, dekorerede med de mest levende, afvekslende Farver inddelte i Felter med smaa svævende Figurer paa Midten. Mange af disse ere dog savede af og førte til Museet, men ulige interessantere vilde det være, om alt, Malerier, Statuer og Husgeraad, blev opstillede, hvor de fandtes. Hovedgaderne ere netop saa brede, at to af deres tohjulede Vogne kunde passere hinanden, i de smaa derimod var kun Plads for en Vogn, derfor var der anbragt paa Gadehjørnerne Klokker i Form af Bronzeplader med vedhængende Knevl, hvorved man averterede andre Vogne. Man ser de dybe Spor, som Vognene have furet i Brostenene. Det betydeligste Privathus i Pompeji er det saakaldte Diomedes Hus, der bestaar foruden Kælderens af to Etager. I Kælderhvelvningerne stode en lang Række af Amphoraer af brændt Ler til at opbevare Vinen i, halvt stikkende endnu i den omgivende Aske. I denne Hvelvning flygtede han ned med hele sin Husstand under Eruptionen, og 18 Aarhundreder efter fandt man her 18 Skeletter tæt pressede mod Mu-

ren og med Armene udstrakte til Siderne. Man viste os Skjolder paa Muren, der havde menneskelig Form og sagde, at de var fremkomne derved; dog det lader jeg staa ved sit Værd.«

Sorrent, 10. August 1858.

»Kjære, gode Moder.

. . . Sorrent ligger paa en høj Skrænt tæt ved Havet, og vort Hotel, »Cucumella«, ligger lidt udenfor Byen omgivet overalt af Haver og Orangelunde. Fra vor store Loggia have vi en vid Udsigt over Middelhavet; i Baggrunden skimtes Neapel, til højre have vi Vesuv tæt ved os og til venstre gaar Solen hver Aften ned bag Ischia og Procida. Her er mageløst dejligt. Vesuv er nu fuldkommen rolig, det ryger jo bestandig fra Toppen og om Aftenen ses endnu bestandig glødende Lava fra den sidste Eruption i Maj. For 14 Dage siden vare vi deroppe. Med Æsler og Heste toge vi fra Resina. Der fører en fortrinlig Chaussé et godt Stykke op til man naar den saakaldte Eremitbolig, men her ophører ethvert Spor af Civilisation, og man har for sig en Lavamark som Nørrefælled før man naar Keglen. Denne Mark er saa behagelig at gaa paa som en frussen opløjet Mark og man har næsten tilsat Kræfterne før man naar det egentlige Bjerg. Ved Eremitboligen meldte sig 12 Mand for at transportere os til Toppen. Damerne toge Plads i Stolene, der hvilede paa Stænger og bæres paa Skuldrene hver af 4 Mand. Hagberg og jeg vilde hjælpe os selv, og, hvor trættende det end er, saa foretrækker jeg det dog for det gyngende Sæde paa Folkenes Skuldre, især da ved Opstigningen Stolen kommer til at hænge bagover. Surere Penge bliver ikke fortjent af nogen end det Par Skilling, disse Portører faa for denne Tur, der varer 2 a 3 Timer. De slide mere som Dyr end Mennesker paa disse for et enkelt Menneske ufremkommelige Steder. Man maa klavre i en betydelig Skraaning fra den ene Lavablok til den anden, ofte ruller Stenen bort fra Fødderne, og man falder og ikke blødt. At det saa halsbrækkende ud, naar en af Bærerne faldt og Stolen kom ud af Ligevægt, kan Du begribe. Paa Halvvejen kunde jeg ikke mere saalidt som Svenskeren, og vi toge fat i et Toug og bleve trukne op ad Resten. Endelig naaede vi Maalet, Toppen af Vesuv. Ligesaalidt som man nogensinde gjør denne Tur igjen, ligesaalidt vil man undvære at have set denne højst mærkelige Natur. Man har for sig en meget betydelig Plæne af varm Lava med dybe Revner, hvorfra en utaalelig Hede strømmer ud. Luften tæt ved Jorden flimrede som naar

man ser over et hedt Fyrfad, og Røgen hvirvlede i Vejret fra de to Kratere. At der paa hele Bjerget ikke voxer et Græsstraa er begribeligt, og dog troede jeg paa Toppen at se en hel Plæne af Smørblomster og Evighedsblomster, der skinnede saa gult i Solen. Dog, det er alt Svovl. Vi rakte os over Randen af Krateret og kastede Stene derned, som jeg ikke hørte falde. Vi gik alle med Lømmetørklæderne for Næsen for Svovldampene, der generede meget. Jeg var nær ved at quæles og styrtede afsted til et Sted, hvor man kunde aande. En Mand var fulgt med fra Eremitboligen med en Kurv med Æg, Frugt, Brød og Vin, Lacrimæ Christi, og efter at han havde kogt Æggene ved at lægge dem over en Revne paa Jorden styrkede vi os til Nedturen. Denne gaar gennem Asken, der beklæder Bjerget paa den anden Side. Det gaar bedre end Opstigningen. Med en Mand under hver Arm travede Laura og Fru Drewsen rask afsted, medens de sank i Aske stundom til Knæene. Denne Tur kunde nær bleven fordærvelig for mig; men Vorherre er Daarernes Formynder, siger Frk. Kall, og det maa jeg sande. Jeg var i Spidsen og vilde løbe hurtig ned. I Førstningen gik det meget godt, men snart kunde jeg ikke mere standse, jeg var ikke længere Herre over mine Ben, der tog længere og længere Skridt, og jeg forudsaa, at jeg maatte styrte paa Hovedet ned ad Bjerget. Jeg var i saa voldsom Fart, at Hatten røg af. Endelig styrtede jeg paa Hovedet, idet jeg saa smaat sagde addio til Verden. Jeg tænkte slet ikke paa min unge Kone, hvorover jeg senere hjærtelig skammede mig, men kun: »Nu er det forbi med Kunsten«. Jeg gjorde nogle Kuldbøtter, indtil en Lavablok standsede mig. Jeg var saa forslaaet, at jeg knap kunde rejse mig. Føreren skændte paa mig og sagde, at paa den Maade havde en Englænder brækket Halsen. Min var Gudskelov hel, og med en Mand under hver Arm humpede jeg ned. Ved Eremitboligen traf vi atter vore Heste, og nu gik Vejen tilbage til Resina. Jeg var uheldig den Dag. Min Hest styrtede med mig og jeg gled ud over Hovedet paa den til mine Klæders totale Ruin. Næste Dag indfandt Føreren sig og anmodede om Excellencaens Benklæder, som hans Kjenderblik strax havde taxeret til Kassation. Endskjønt her er saa herligt, længes jeg dog efter, at disse tre Uger skulle gaa. De skille mig fra Rom og mit Arbejde.«

Rom, d. 12. Sept. 1858.

»Kjære Fader.

Den 17de og 18de vare vi paa Capri. Vi toge en Baad og 4 Matroser og roede afsted. Fru Drewsen laa paa den ene Tofte og Laura paa den anden arbejdende paa at bekæmpe Søsysten, medens jeg nynnede »Ensom er jeg dog ej ene«. Efter tre Timers Roen paa det blikstille Hav naaede vi Capri. Indsejlingen til den meget omtalte blaa Grotte er saa eng, at man maa lægge sig ned paa Bunden af Jollen, medens Matroserne skyder den ind. Det er en stor hvælvet Grotte, man sejler ind i, der modtager alt sit Lys gjennem det lille Indgangshul. Havet herinde er af en mærkelig Klarhed og Blaahed, især naar man fra den mørke Baggrund ser imod Lyset, men Vægge og Loft ere mere graa end blaa. For en Bagatel klædte en af Matroserne sig af og sprang i Vandet, og det var ret couriøst at se hele hans Legeme skinne som Sølv under Vandet, medens hans Hoved ved Contrasten næsten syntes af Bronze. Fra Amalfi toge vi til Neapel, og da jeg bestemt vilde til Rom 1. Sept., fandt vi strax en Vetturin, og i Selskab med Docent Hagberg fristede vi i 3 Dage Livet delt mellem Voguen og de allersletteste Herberger. I mit Atelier er alt gaaet sin Gang. Fru Paullis Figur er meget avanceret og nu begyndes paa Kongens. Nu er jeg begyndt at modellere en Dreng, der bærer en Vandkrukke paa Skuldren, som man altid ser i Neapel. Jeg bed Mærke i en saadan Dreng, skaffede mig en Smule Ler og med en Fyrrepind lavede jeg Skitsen. Jeg anbragte den i en af de smaa Tasker i Rejsevognen, da vi forlod Neapel. Stillingen er smuk, men Interessen maa ligge i den gode Udførelse alene. Evens er kommen og har taget fat paa en Gruppe af en Mand, der lærer en lille Dreng at spille Fløjte. Han har Saabyes Atelier. Denne holder Bryllup den 26. Oktober. Han skal bo i via Sistina. I via Condotti kom jeg tilfældig ind til en Antikvitetshandler, han havde nylig faaet tilsendt en smuk græsk Vase, der i noget beskadiget Tilstand var gravet op i Palæstrina i Sabinerbjergene. Den indeholdt nogle græske Mønter og et Par skaarne Sten. Af disse syntes jeg godt om et lille quindeligt Hoved med en Straalekrone paa, der syntes at være et Portræt. Han overlod mig den for 4 Scudi. Paa Piazza Navona, hvor der hver Onsdag er Marked med alt Slags Skrammel, fandt jeg og købte for faa Bajok 2 interessante Haandtegninger af Thorvaldsen; nu roder jeg der regelmæssigen om Onsdagen. En interessant Samling af Afstøbninger efter antikke Gemmer (1200 Stk.) har jeg lidt efter lidt samlet mig.

»Kære Harald.

Rom, d. 26. December 1858.

Nu er da Julen forbi, og jeg vil benytte denne 2den Juledags Aften til at fortælle Dig lidt om vor Helligholdelse af samme. Gildet stod i Trattoriet »Belle arte«, det gamle Sted. Lokalet var smukt dekoreret med Blomsterguirlander, de tre nordiske Faner og Vaabenskjolde samt Kunstens Emblemer. Orlík, der kom Lillejuleaften, malede strax en morsom lille Julenisse, der spiser Grød; den kom til at hænge paa Hovedvæggen. Vi vare nok 56 Personer. Med en Festmarch, spillet af Svane og Ravenen (Ravnkilde), gik vi om Juletræet, der stod omgivet af Bordet i Hesteskoform. Holbeck, der ikke i flere Aar har været med, fik jeg overtalt, da Comiteen inviterede ham. Julegrøden var udmærket; en cand. jur. Fleischer havde »manuduceret« Kokken. Den øvrige Mad, Fisk og Kalkunsteg, fik vi som sædvanlig kold paa Grund af den megen Trang til at udtrykke Følelser, som ved denne Lejlighed er en Omgangssyge. Larpent ønskede Forsamlingen velkommen, dernæst kom, da Grøden var nede, en Juletale af en theologisk Cand., som øvede sig for os Stakler i henved en halv Time. Der var gode og smukke Motiver i hans Snak, men Staklen var forknyt og snappede efter Vejret som en halvkvalt Kylling. Bravo udbragte de to Kongers Skaal, hvortil Professor Munch (en ivrig Anti-Skandinav) tilføjede en for Kronprins Carl. Larpent udbragte en humoristisk Skaal for Bravo, og Klein, en lille nyankommen Arkitekt, nedkom med et Misfoster, der skulde betyde Damernes. Den Flothed, hvormed han bjærgede sig i sit retoriske Skibbrud, vakte megen Munterhed alligevel. Fru Jerichau udbragte i nogle nette Ord »den yngstes Skaal«. Det var en svensk Maler Nordenbergs lille Søn, som var med. To Sange var skrevne, en af Larpent og en af Hertzog. Efter Æbleskiverne trak vi Nummere til Presenterne. Larpent havde lavet mange morsomme Deviser ligesaa flere andre uden at rose mig selv.

Julevise 1858 af Larpent.

Mel.: Vi Sømænd osv.

*Naar Nordens Mænd i Hedenold
mod Syden drog, det Fjerne,
den Velkomst, som de fik, var kold,
man saa dem ikke gjerne.
Hvor de tog ind vel Værten græd,
de vilde ej betale,
som Røvere de for afsted
og gjorde stor Skandale.*

*Men siden da svandt mange Aar;
 nu er vi bleven fine,
 nu Vikingen i Knibtang gaar,
 Skjoldmøe i Krinoline.
 Nu Værterne i Pavens Rom
 os ingensinde hade.
 Naar bare Pungen ej er tom,
 de venligen os made.*

*Mon noget Juletræ vel kan
 mer stolt end vort sig hæve?
 Se, hisset under Loftets Rand
 de gamle Faner svæve.
 Og Julegrøden var krabat
 og smagte sikkert Flokken,
 thi en juridisk Kandidat
 har manduceret Kokken.*

*Men Gaasen — sligt ej dølges kan —
 ej bor paa disse Steder;
 den derfor ved en Stillingsmand
 til Tjeneste fremtræder.
 Trods Comiteens megen List
 var ingen Gaas at spore;
 men Æbleskiverne forvist
 skal blive meget store.*

*En Ting endnu vi have glemt,
 en Ting, som ej maa fattes:
 et Sind til fælles Glæde stemt;
 thi da først Julen skattes.
 Naar det er med, og Vinen saa
 ej ganske mangler Kraften,
 saa tror jeg nok, at vi tør spaa
 en glad og festlig Aften.*

Bordene bleve nu borttagne, og man begyndte at danse lysteligen. Tilstede vare Jerichaus, Ernst Meyer, Svane, Ravnkilde, Bloch og Olrik. Jerichau er meget flink item hans Kone. Bissen jun. er foruden et rart Menneske en af de bedst udrustede af Naturen for Kunsten. Han har nylig hjemsendt en smuk lille Figur til et Vandspring, en lille nøgen Dreng, der presser en Blære, saa Vandet straalere i Vejret. Jeg er glad ved, at jeg ikke lider af den blandt Kunstnere saa almindelige Sygdom: Misundelse. Jeg glæder mig over, at det ogsaa gaar andre vel, især

naar de fortjener det, og mit Valgsprog i Kunsten som i Livet skal være som der staar i Digtet: »Plads for mig selv og Ingen for nær, det er alt, hvad mit Hjærte begær«.

Kongen af Preussen er kommen. 1ste Juledag saa jeg ham i Capellet med samt Dronningen og en ung Prins af Hessen Han var civil klædt og gik ved Dronningens Arm, hilsende til begge Sider. Under Talen var han adspredt, lorgnetterede Damerne og havde uendeligt travlt med at lede i alle sine Lommer. Han er frygteligt sammenfalden, og af hans Kones ulykkelige og kummerfulde Ansigt, der bærer mange Spor af Skjønhed, kan man slutte til hans Forfatning.«

Rom, 27. Februar 1859.

»Kjære Broder.

Rom er den forunderligste Blanding af Modernt og Antikt. Ved Forum og Colosseum, som er den mindst sunde Del af Staden, hvor de simple Folk bor, føler man, at man er i Rom, og kan i Tankerne danne sig en Forestilling om den gamle mageløse Storhed og tildels ogsaa i mange Glimt om de gamle Romere selv ved at se deres yngste Afkom. Især i Trasteveret (hinsides Floden) ser man de smukkeste Mennesker. Mændene ere i Reglen velbyggede og med kloge, karakteristiske Hoveder, blandt Pigerne ser man en Mængde udmærkede Skjønheder, men de tabe sig ligesaa hurtigt som de udvikle sig, og en Mellemalder existerer ikke længe for dem, før de blive stygge Pulverhexe. Men ikke desto mindre ere de dog maleriske og interessante, og naar de sidde ude paa Gaden udenfor deres Dør og spinde paa Haandtenen, ser man levende de Gamles Forbilleder paa Parcerne. Min ensomme Gjenbo paa Piazza Barberini Tritonen er saa dekoreret med Istapper, at det ser ud som om han var behængt med Lagener, og Godtfolk løbe om paa Gaden med røde Næser, som de dog søge at skjule og opvarme med deres bekendte store Kapper, der kun lade Øjnene tilsyne, hvori den største Forundring over den næsten sibiriske Kulde er at læse. Baronesse Zeuthen er med en stor Suite ankommen. Fru Jerichau tog sig paa at føre dem om til de danske Kunstnere. Baronessen var meget charmeret i min Blomsterpige, i hvilken hun fandt stor Lighed med hendes Søster, Fru Ahlefeldt. Hun ønskede, jeg skulde modellere dennes Byste, naar jeg kom hjem. Kammerherre Röepsdorff, der er i Prins Frederik af Hessens Følge, besøgte mig forleden og sagde, at Hs. Højhed nok ogsaa vilde komme. Denne gode Mand havde dog alt sagt til Bravo: »Jeg kjøber dog intet«. Et komisk Ele-

ment i vort Selskabsliv afgiver Familien S. Manden er rørende ved en mageløs Hjærtensgodhed parret med en utrolig Mangel paa Opfatningsevne. Udtryk som »Tiberius Badeanstalt« og »Basilisken« i Stedet for »Obelisken«, »Kobberværker fulde af de herligste Litografier« ere Lynglimt af hans Aand, som bestandig sætte vor Alvor paa Prøve.«

Hertzog. Thielemann.

Saabye. Hammer. Vermehren.
Ravnkilde. Læssøe. Stein. Freund.
Ernst Meyer.

Skandinaver i Rom 1859.

Den danske Koloni i Rom var i Slutningen af Halvtredserne ret stor og talte foruden de kommende og gaaende Kunstnere og Turister flere Veteraner fra gammel Tid, som for bestandig havde bosat sig i Rom og dér levede et Slags Skyggeliv paa gamle Traditioner fra Aarhundredets første Tiaar, til hvilke ingen Virkelighed dog mere svarede. Det var sikkert et Tab for de unge Kunstnere, der da kom til Rom, at ingen Mester levede og virkede dér som tyve Aar tidligere Thorvaldsen. Paavirkningerne blev mere tilfældige og et samlende kunstnerisk Midtpunkt manglede. Hvad Thorvaldsens store Atelierer havde været for den foregaaende Generations Billedhuggere med den mægtige, levende Produktion, der udfoldedes dér, kunde ikke erstattes af de Traditioner, de gamle Veteraner sad inde med. Kun en af disse, Ernst Meyer, var derhos en virkelig betydelig

Kunstner, men da en gammel og svag Mand. Den første Aften, STEIN kom til Rom, fortæller han, at han hyldet i sin romerske Slængkappe styrede gennem Corsoen til »Cafe nuovo«, hvor de Danske holdt til. Gennem Tobaksrøgen og banende sig Vej mellem de mange Smaaborde, hvor Dominobrikkerne raslede og under Musik af fire omvandrende Musikanter, der kilede paa »il Trovatore«, fandt han kendte Ansigter. Der sad Ernst Meyer, Ravnkilde, Holbech og Middelthun. Ernst Meyer var en værkbруdden Stakkel, der arbejdede sig frem med Krykke, Stok og Besværlighed, men endnu med et sprudlende Lune, der ofte havde Anstrøg af Satire og Libertinage. Han var stærk i sin Tanke og Kunst, men svag overfor det smukke Køn. Han var Jøde ligesom Konsulen Bravo. Denne sidste holdt ikke af at blive mindet herom, hvorfor Ernst Meyer stadig ved Gilderne drillende sagde til ham: »Skal vi to Jøder saa ikke ogsaa drikke et Glas sammen«. Musikeren Ravnkilde var en mangeaarig Roma-farer. Paa Grund af en ulykkelig Kærlighed havde han forladt København for at dø i Rom som en gammel Pebersvend. Han oplevede Skandinavernes Sammenkomster med sit smukke Spil, men levede ellers mest sammen med engelske Familier, hvor han informerede. Holbech havde arbejdet i Thorvaldsens Atelier. Han havde Øgenavnet »Prins Hamlet af Danmark« og markerede sig let mellem Landsmændene ved sin maniererte Skikkelse a la Don Quichotte. Han var Anfører, naar det drejede sig om nye Opdagelser paa Vinknejpernes Omraade, men iøvrigt en glad og elskværdig Natur. Middelthun var i sin Tid kommen til Rom sammen med den svenske Billedhugger Molin. Han var nøje knyttet til en dansk Dame, Fru Agier, født Heger, og deltog ikke meget i Skandinavernes Liv. En ejendommelig Figur blandt de Yngre var Billedhuggeren Kolberg. Han var Protege af Grevinde Danner, men mentes at have været uforsigtig overfor Kammerherre Berling, hvorfor han var sendt til Rom i en Slags Unaade. Han pegede tit paa en lille Guldring, som han bar som en Erindring om en »høj Dame«, og som vilde være hans Talisman, »naar hun saa den«. Han var ikke uden Talent, men det lykkedes ham dog aldrig at slaa igennem som Kunstner. Han var som Regel paa Kant med Landsmændene. Det betydeligste Kunstnerpar var uden Tvivl Jerichau og hans Kone. Om dette mærkelige Par fortæller STEIN, at Jerichau med sine utøjlede Lidenskaber forenede en barnlig Elskværdighed. Ofte var der stormende Scener mellem Ægtefællerne, naar Jerichau havde set alt for dybt i et Par smukke Øjne, og Skilsmisse var endda paa Tale, men de var samtidig saa stolte af hinandens

Begavelse, at de ikke kunde undvære hinanden, og et Øjeblik efter en voldsom Scene kunde de til Castagnetternes Lyd danse en munter Tarantel sammen til alles Fornøjelse. Ofte var Jerichau tavs og tvær i Selskaber, indtil en smuk Dame satte ham i Humør, eller ogsaa gik han rundt og følte paa Gæsternes

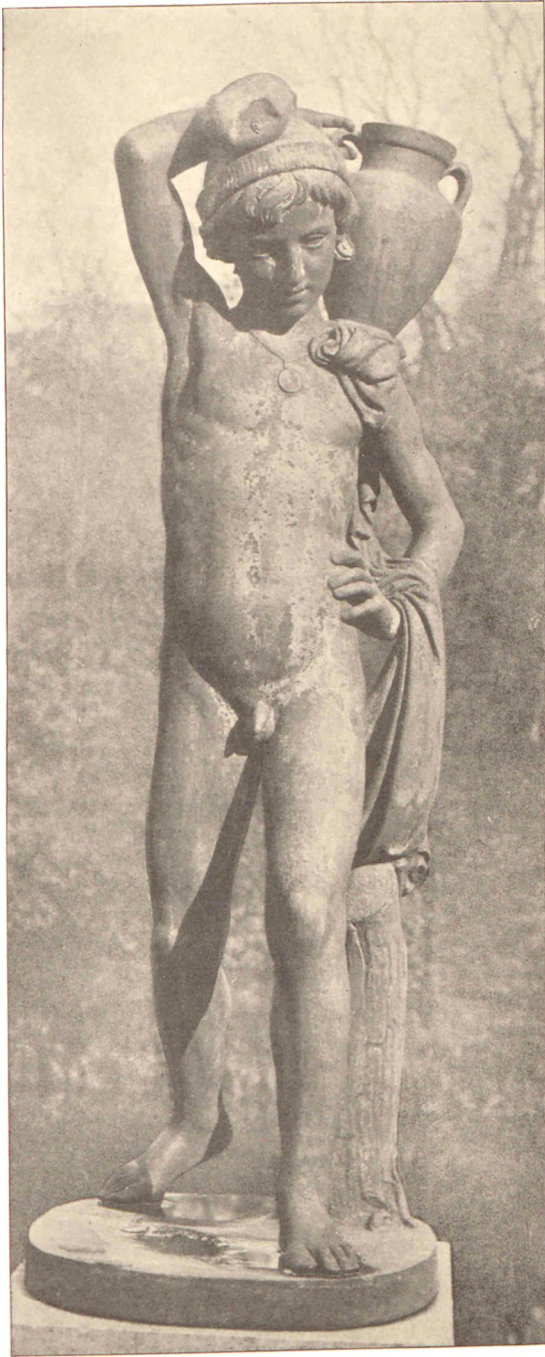

Billedhuggeren C. F. HOLBECH.

Armmuskler og tilbød dem Styrkeprøver med sig, der var voldsom stærk. Det var Fru Jerichaus Skræk, naar han begyndte derpaa. Fru Jerichau udfoldede megen Energi for at skaffe sine egne og Mandens Arbejder Afsætning og vejede ikke altid sine Argumenter. En Gang tilbød hun Christian d. IX et Maleri, og tilsidst vilde hun forære ham det. Da Kongen paa ingen Maade vilde modtage det, udbrød Fruen: »Deres Majestæt er virkelig arrogant«, hvilken Udtalelse efter Kongens eget Udsagn mange Aar senere morede ham meget mere, end Billedet vilde have gjort. I Bogen om Sønnen Harald Jerichau har hun sat ikke blot ham men ogsaa sig selv et saare skønt Minde. Den øvrige Koloni talte mellem sine Medlemmer paa den Tid Saabye, Exner, Olrik, Vermehren, Chr. Freund, Hertzog og Hammer foruden

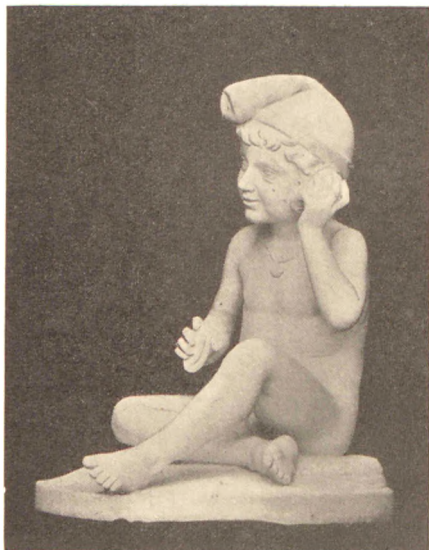
Blomsterpigen. Glyptotheket.

Vandbæreren. Grønningen.

flere andre mindre kendte Kunstnere. Desuden hørte til Kolonien de norske Digtere Welhaven og A. Munch, der kaldtes »Ild og Vand« paa Grund af deres store Forskellighed.

Det var lyse og lykkelige Aar disse tre Aar i Italien fra 1856 til 1859, og under dette Ophold udførte STEIN en Række Arbejder, der gjorde hans Navn bekendt som Billedhugger. Fra 1857 skriver sig en Figur af en lille Pige, som fodrer Smaa-fugle. Ideen hertil fik han ved i Florens at se Giottos Freske

Neapolitansk Dreng. Kunstforeningen.

af San Franciscus, der taler til Fuglene. »Det var en lang Omvej til et saa simpelt Motiv«, skriver han i sine Optegnelser. Figuren forliste imidlertid i Middelhavet. Fra samme Aar er en neapolitansk Dreng, der lytter til en Konkylie, som købtes af Kunstforeningen. Fra 1858 skriver sig samme Figur til »Fremtiden« og en lille Pige med en Stjerneblomst til Ministerresident Paulli. Fra 1859 samme Figur til Frederik den VII og den neapolitanske Vandbærer til Grev Molkte, Bregentved. Den sidste Figur blev tildelt Udstillingsmedaillen i 1860.

Disse Arbejder, der alle er udførte uden forudgaaende Bestilling, altsaa uden Bundethed af Emnet, ere typiske for STEINS Motivvalg som ung. De fremstille alle, sikkert under Paavirkning af Thorvaldsen men ogsaa stemmende med Kunstnerens hele Naturel, det menneskelige Legeme i dets allerførste Blomstring eller maaske rettere i den Periode, der ligger lige forud for Blomstringen, den Periode, man kan kalde Livets Maj. Fælles for disse Figurer bliver derfor først paa Grund af Modellens Ungdom en vis Blyhed i Væsen og den sarte Ynde, der er Ungdommens Mærke. Disse unge Mænd og Kvinder er i Thorvaldsens Aand ganske uberørte af Livet og dets Møje. Vandbæreren bærer sin Krukke saa let, som om der ikke var noget, der hed en træt Aften efter en lang Dag i Hede og Sol. Den neapolitanske Fiskerdreng nyder et fuldkommen dolce far niente, og de unge Piger vandre i deres egne lyseblaa Drømme. De er alle udførte med sikker Beherskelse af Formen, plastiske

ved Linjens Rytme og Formens fine Skønhed, maaske lidt stillestaaende i deres aandelige Fysiognomi, ikke paa nogen Maade »interessante«, men de vidne alle om deres Skabers Naturel og ideelle Syn paa Livet og Kunsten. Det samme Motivvalg beskæftigede STEIN hele Livet, og han vender Gang paa Gang tilbage dertil. »Faustulus« fra 1896, »Liden Gunver« fra

Ulvinden med Romulus og Remus.

1898 og den ægyptiske Dreng med Vandkrukken fra 1899 er alle Udtryk for samme Grundanskuelse af Kunsten. Hvor længe et Motiv kan ligge i Bevidstheden, før det udføres, er »Faustulus« Bevis paa. I et Brev fra 1858 fra Rom skriver STEIN: »først i September tager jeg fat paa et Arbejde, hvortil jeg har Ideen i Hovedet. Det bliver muligvis en Gruppe af Hyrden Faustulus, der finder Tvillingbørnene Romulus og Remus og tager dem fra deres Plejemoder Ulvinden. Det er et ægte romersk og originalt Sujet«. En Skitse af en saadan Gruppe skriver sig fra denne Tid, men der skulde gaa 38 Aar forinden »Faustulus«, der nu staar foran Kunstmuseet, kom til Verden.

Fremstillingen af disse ganske unge Menneskebørn i deres kyske Ynde harmonerede med et Grundtræk i Kunstnerens Karakter. Den samme Blu, som Grækerne satte saa højt i

Kunsten, prægede ham selv hele Livet. Han var sky for at lægge stærke Følelser for Dagen, ren i Tanke og Handling. Hvad Fru Heiberg sagde om den yngre Broder, den senere Biskop, »Hans Farve er hvid«, gælder ogsaa om ham. Det var maaske paa en Gang en Styrke og en Svaghed for ham som Kunstner.

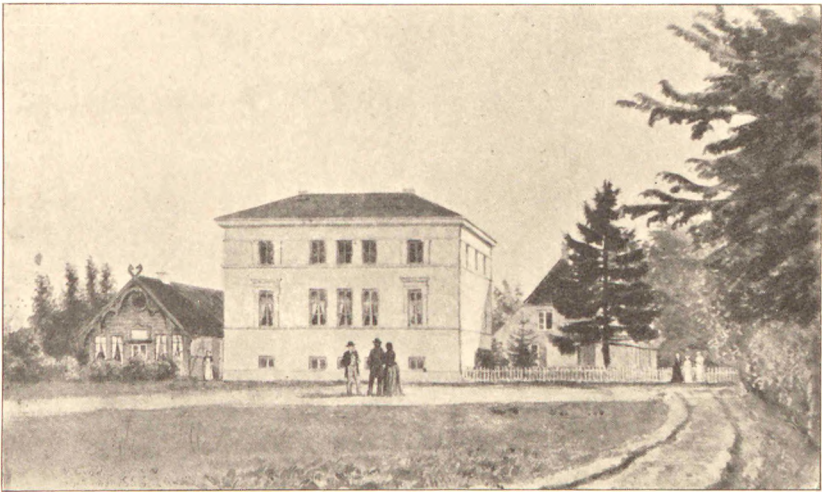
Hans gamle Ven Nicolai Krossing i København, der fulgte ham med den største Interesse, skriver følgende til ham i et Brev fra 1858: »Deres Liv, bedste Stein, ligger saa smukt for min Tanke. Den unge, begejstret for Kunsten og udstyret til at virkeliggøre sin Sjæls Ideal, tidligt anerkendt af sit Fædreland og fulgt af dets bedste Ønsker og Forhaabninger bliver i Udlandet straks bemærket og søgt, truffet af Uheld, der saa godt som øjeblikkelig aabner forøget Virksomhed og fremkalder nye Værker, uden at det tidligere er helt forsvundet. Kunstnerens Liv og Udvikling er tit vidunderlig. Her er Lys og Skygge saa harmonisk smeltet sammen, at den gamle Sandhed gentages: »Palmen vokser under Byrden«. For mig er der Julemærker, der spaar om en Fremtid, vi alle kunne glædes ved«.

I Sommeren 1859 rejste han hjem. I et af sine sidste Breve til Hjemmet sammenfatter han Resultatet af Opholdet i Rom i følgende Ord: »Jo længere jeg er her, jo bedre synes jeg om alt hernede, og maaske det er, fordi jeg om 4—5 Maaneder siger det Farvel om end kun for en kort Tid, at jeg med mere Kærlighed lader mig fængsle og betragter disse tre Aar som nogle af de bedste, jeg har oplevet endnu. Det er saa let at komme herfra, men er det maaske ikke vanskeligt atter at komme her igen? Dog, *jacta est alea*, saa maa det komme, som det vil byde sig. Paa Lampevejen er ogsaa kønt, og Ler finder man i Valby Bakke saavel som ved Tiberen«.

Hjemrejsen fandt Sted midt under den fransk-østrigske Krig. Følgende Brev viser Stemningen i Italien: »Florentz var i en Begejstringsrus over den erhvervede Frihed, og da netop i de Dage Prins Napoleon og hans Korps ventedes, var hvert Hus udyntet med Italiens Farver, hvidt, rødt og grønt blandede i broderlig Enighed med de franske, og Florentz saa ud som København ved Troppernes Hjemkomst i 1849. Fra Florentz tog vi med en Vetturin over Bologna til Padua. Landevejene frembød et aldeles krigerisk Præg, overalt mødte os marcherende Kolonner og Artilleri eller syngende Skarer af frivillige, der med en trefarvet Fane i Spidsen ilede til Samlingspladserne. En halv Time efter at have passeret de toscanske Forposter og nærmede os Bologna, saa vi de fatale hvide Uniformer. Den

første Østriger, vi saa, var en Dragon, der holdt midt paa Landevejen saa stille som en Statue med Øjnene vendt mod Fjenden, Pistolen spændt og Fingren paa Aftrækkeren. Heldigvis er de nu ude af Bologna og forhaabentlig snart af hele Italien«.

Sommeren 1859 var han atter paa det kære »Lampenborg«.

Hjemmet paa Lampevejen.

**Faun lyttende til en Rørføjte.
Hirschsprungs Museum.**

III.

*»Thi dyb og dæmpet er Skulpturens Røst
Ej smigrer den sig glat i Øret ind
Som sød Musik som Farvepragt i Øjet,
Nej, ubevægelig staar Marmorstøtten
og siger: Kom til mig, om du formaar det;
thi jeg gjør ikke mindste Skridt mod dig!«*

J. L. Heiberg.

VANDREAAARENE var endt og Arbejdsaaarene skulde begynde. Det var sikkert en brat Overgang at komme fra Rom til Datidens København, der laa indeklemmt bag sine Volde som en halvstor By i et lille Land, hvor der aldrig havde været meget Gehør for Skulpturens »dybe og dæmpede Røst«, og i hvilken STEIN nu i 40 Aar skulde udføre den vanskeligste Kunst af alle. Selv saa han dog altid lyst paa Livet og de Kaar, det bød ham. I Modsætning til mange af de samtidige Kunstnere, der altid længtes tilbage til Italien, eller som Jerichau hensank i dyb Melankoli og Menneskeforagt, bevarede og udviklede han et lyst og frejdigt Sind. Det var en lykkelig

Gave han havde faaet, at Sorger og Bekymringer ikke bevarede deres Magt over hans Sind. De kunne gaa over hans Horisont som Tordenbyger, men Solen brød dog altid frem gennem Skyerne paany. Denne aandelige Sundhed i Forbindelse med et ideelt Livssyn, der mærkelig forenedes med en gennem Aarene udviklet stærk satirisk Sans, bevarede hans Sind friskt, og som gammel Mand udtaler han selv sin Livsfilosofi i følgende Ord: »Man skal tage Livet lidt let, naar det ikke gaar ud over det fornuftiges Grænser og man ellers gør sin Pligt. Man skal ikke saa stærkt lade sig paavirke af Sorger, hvori man er ganske uskyldig. Man kan snarere le end græde Sorger bort. Mit Liv har som alle Menneskers været blandet med Sorger og Skuffelser, men nu ved mit Livs Aften maa jeg med Tak til Gud dog sige, at Glæderne og Lykken har været størst«.

Lykken svigtede ham heller ikke efter hans Hjemkomst. Ved Frederik den VII's Velvilje blev et lille Atelier i Tøjhusgade overladt ham til Brug, og ogsaa hertil fandt Bestillingerne Vej og ydre Anerkendelse indenfor Kunstens Verden fulgte dem. I Aaret 1860 modtog han som alt nævnt Udstillingsmedaillen for »Vandbæreren,« og i 1861 blev han Medlem af Kunstakademiet.

Naar han i saa ung en Alder kom til at tage Sæde i Akademiet, skyldtes dette, næst den Anerkendelse hans Arbejder havde forskaffet ham, vistnok for en Del hans Faders Indflydelse. S. A. V. Stein var som Docent i Anatomi ved Akademiet Medlem af samme, og saavel han som Sønnen forstod klogt, at i et Land som Danmark, hvor Billedhuggerkunsten kun turde paaregne ringe eller ingen Interesse hos Publikum, var Akademiet trods dets Brist og Mangler en Støtte og Hjælp for den Kunstner, der som ubemidlet maatte stole paa sig selv. Inden for Akademiet sluttede han sig til den da herskende konservative Retning. Han beundrede Høyen, men delte ikke dennes Syn paa Nødvendigheden af en national Kunst. Ligesom Jerichau mente han, at Kunsten, navnlig Billedhuggerkunsten, var og maatte være international. Det var maaske uheldigt for ham, at han som den unge blev knyttet til et Parti, der hovedsagelig bestod af langt ældre Kunstnere, og hvis Rolle i det væsentlige alt da var udspillet. Han fjernedes derved alt for meget fra sine samtidige, og de moderne Strømninger i Kunsten blev ham mere fremmede, men han, der hele sit Liv lige fra ganske ung omfattede Akademiets Forhold med den største Interesse, følte sig da naturlig hjemmehørende i den konservative Kreds. Om Akademiets Forhold dengang skriver han følgende: »Jeg indtog nu som den unge noget undseelige Kunstner en af Lænestolene mellem Akademiets Fædre, hvoraf flere havde været mine Lærere. Jerichau sad da i Direktørstolen. Senere afløstes han af Marstrand. Lund og Bissen, Marstrand, Hetsch, Nebelong og Meldahl indtog blandt andre de øvrige Sæder. Marstrand var vistnok paa Grund af vaklende Sundhed en meget lunefuld og uligevægtig Person. Han kunde være formløs og stundum hensynsløs mod alle. De Folk, der havde en anden Mening end han, ignorerede han, og naar en saadan Stakkel vovede en Tilnærmelse, kunde han tage Afstand paa en halv Mil og se helt uforstaaende ud; men naar hans indre Elskværdighed kom til Udbrud, kunde et mildt Blik og et fagert Smil ledsage hans kloge og forstandige Tale, og man glædede sig som naar en Straale Solskin gennem-

bryder de graa Skyer. Snart maatte Marstrand afgive Tøjlerne til Meldahl, hvem han ofte omtalte som »denne Pokkers Karl«. Meldahl var en overlegen administrativ Begavelse, praktisk, hurtig og energisk. I mange Aar stod han i Spidsen for Akademiet uden at Alderen og Arbejdet syntes at have Magt over ham. Han og jeg deltog sammen som unge i de aarlige Concourser. Store Sølvmedaille fik vi samtidig, og jeg mindes ham, da jeg gik i Spænding paa Kærlighedsstien og ventede paa Udfaldet, da saa jeg ham ude paa den isdækkede Sø skyde en vældig Fart paa sine Skøjter. Det kunde være et Billede paa hans Fart gennem Livet — fremad og forbi alle andre«.

Meldahl kom til at staa STEIN meget nær og paavirkede ham stærkt, som den stærkere Karakter altid tiltrækker det vegere Temperament. Han fik stor Indflydelse paa hans kunstneriske Udvikling saavel som paa hans personlige Opfattelse af Forhold og Mennesker, og følgende Breve fra Meldahl er derfor af Interesse som karakteristiske for dennes Livssyn:

d. 10. December 1871.

»Kære Stein.

For mig staar det, som om det bestandig at maale Kræfter med det bedste den øvrige Verden kan frembringe, vil være den virksomste Maade at holde vor lille Nationalitet oppe, og det at kunne gøre dette paa fremragende Maade, som De i Deres Arbejder, det er for mig et Tegn paa, at vi have et Liv for os, der ikke vil blive til Sorg for os og vore Børn. Jeg ved ikke, hvorledes det er kommet, men det forekommer mig, at jeg i de senere Aar paa langt inderligere Maade er vokset sammen med Troen paa, at kun inderlig Kærlighed til Fædrelandet kan adle os her i Hjemmet, saa at vi faa et længere og bedre Liv end mange af de Nationer, der nu sidde i Højsædet, men samtidig er rigtignok ogsaa Fordringen til hvert Individ steget. Jeg vil have marvfuld, højhjærtet Handling og Tankegang ind i os alle — og Flid. Dygtigheden og Produktet af vore Evner maalt med den skarpeste Prøve, og det bliver jo som Forholdene ere nu det den øvrige Verden kan yde. Anstille vi ikke denne Maalestok, saa vil den udviklede Mand, naar han titter udenfor vor Kreds, finde noget, der er bedre, og saa vil Troen paa det, Hjemmet har, svækkes, og i Stedet for at se op til det, man selv har, vil man komme til at se ned, og saa adles man ikke«.

d. 11te November 1875.

»Kære Ven.

Bryd Dem ikke om den Ondskab, som Blade hjemme spy ud. Det maa De nu være kommen ud over. I vore smaa Forhold vokser al Art Gift frodigt op. Sørg blot for, at De ikke læser slige Smørerier. Paa den Maade bærer jeg mig ad, og saa gaar man trøstigt løs paa sit Arbejde med ærlig god Vilje til at arbejde efter bedste Evne. Det er ogsaa den bedste Maade at drille Pakket paa«.

Kong Skjold.

Denne maskuline Tankegang var for Vennen som et hærdende Bad i kolde klare Vande.

Med stor Flid, en Flid, som varede hele Livet og som kun kendte korte Hvilepauser, kastede STEIN sig over Arbejdet efter Hjemkomsten fra Italien. Fra Aaret 1860 skriver sig »Kong Skjold« i Marmor til Frederik den VII, og en stor Gruppe »Loke og Sigyn« til Kunstmuseet. Den gik til Grunde ved Christiansborg Slots Brand i 1884. Fra de følgende Aar foruden en Række Portrætbuster af saa forskellige Personligheder som Prinsesse Alexandra og Grevinde Danner, Statuetter af Niels Juel og Tordenskjold til Frederiksborgmuseet, en »Justitia« til Randers Raadhus, og det smukke Relief »Aarstiderne, der bringer Jorden deres Gaver«, der findes paa Jægerspris.

Om Frederik den VII og Grevinde Danner fortæller han føl-

gende lille Episode: »Grevinde Danners Buste blev udført i Kongens private Malerisamling paa Christiansborg Slot. Grevinden var meget konverserende, men hendes Opmærksomhed var dog stadig henvendt paa en Dør i Tapetet, og da hun hørte nogen røre sig udenfor, løb hun hen og aabnede den, og der stod Hs. Majestæt i allerhøjeste Person, pustende af de mange Trapper. Han havde en Løbefrakke paa, rød Fez og en lang

Loke og Sigyn.

Merskumspibe i Munden. »Kom og sæt dig, du er saa forpustet«, sagde Grevinden, idet hun pegede paa en Lænestol, der stod foran Busten. Kongen var rar og venlig, og da han havde genvundet sit allerhøjeste Vejr, bemærkede han: »Det er ikke Grevindens Næse, nu skal jeg vise Dem dens Facon«, hvorpaa han tog en lille Notebog op af Lommen og tegnede to parallelle Streger, der forneden endte i en Slags Triangel. »Se saadan ser Grevindens Næse ud«. Hendes Naade bad for sin Næse, men Hs. Majestæt bemærkede: »Det er let nok at gøre din Næse køn, Louise, men saa ligner den ikke«. Busten er nu i Marmor paa Jægerspris.

Efter Hjemkomsten fra Italien indtræder der en væsentlig Forandring i Arten af STEINS kunstneriske Produktion. I Italien havde han kunnet vælge sine Opgaver selv, og den tidligere

nævnte Række af fritstaaende, delvis nøgne Figurer af unge Mænd og Kvinder, var fremstaaede som Udtryk for hans individuelle Kunstopfattelse, men efter Hjemkomsten som gift Mand og Familieforsørger bød Nødvendigheden ham i langt højere

NIELS JUEL.

Grad at søge Bestillinger, og dette vilde atter sige, at hans kunstneriske Arbejde fra i det væsentligste at have sysselsat sig med fritvalgte Opgaver førtes over til at beskæftige sig med bundne, udefra stillede Opgaver, nemlig Portrætbuster og Portrætstatuer, hvor Kravene om Lighed og Nøjagtighed i Klæde- dragt og Skikkelse stilledes som ufravigelige Betingelser hvor uforenelige de end var med Plastikens elementære Krav. Her-

ved blev Datidens Billedhuggeres Stilling vanskeligere end den havde været for den tidligere Generation, thi de nu rejste Krav om Lighed og Nøjagtighed i den ydre Skikkelse var tidligere kommen i anden Række, idet Billedhuggerkunstens Opgave da opfattedes som værende at give et Idealbillede, ikke et Fotografi af Modellen, med samt hans Bukser og Hat. Som Eksempel kan nævnes A. S. Ørsteds Monument i Ørstedsparken, udført af Bissen, hvor den berømte Retslærde er fremstillet i romersk Toga, og oplysende herom er det ogsaa, at da Thor-

Aarstiderne, der bringer Jorden deres Gaver.
Jægerspris.

valdsen skulde udføre Potocky's Statue og søgte Underretning om Potocky's Udseende hos hans Enke, sendte denne ham vel et Portræt, men opgav iøvrigt kun som Vejledning, at han skulde udføre »en idealsk skøn Mand af heroisk Vækst, der nærmest var at ligne ved den belvederiske Apollo«. Det er klart, at for Billedhuggerkunsten, hvis Forudsætning efter Antikens Forbillede er det nøgne menneskelige Legeme i dets Kraft og Skønhed, var det Nittende Aarhundredes lange Bukser og sorte Frakker et daarligt Bytte for den belvederiske Apollo, og at Kunstnerens Opgave blev næsten umulig overfor en saadan Model. STEIN, der havde Øjet aabent for det farlige og med Plastikens Væsen uforenelige i den alt for nøjagtige Kopiering af Modellen, hævdede altid, at en Statue er noget ganske andet end et nøjagtigt Aftryk i Bronze eller Sten af en Person, og at det, for at et Kunstværk kan fremkomme, er

nødvendigt, at Kunstneren bearbejder sine Indtryk efter Naturen, glemmer og forbigaar, hvad der bør glemmes og forbigaas, og fremhæver, hvad der bør fremhæves. Han kom imidlertid til at leve i en Brydningstid, hvor Antikens Opfattelse af Plastik, som prægede de ældre Billedhuggere, mødtes med den moderne realistiske Skole, paavirket af fransk Kunst, hos den yngre Generation, og denne Brydning lader sig tydeligt spore i hans Produktion, der efter Hjemkomsten fra Italien strakte sig over et Tidsrum af over 40 Aar fra 1860 til 1901, og som udtrykt i Tal langt overgaar alle de samtidige danske Billedhuggeres, idet den tæller ikke mindre end 58 Statuer og Statuetter, derunder alene i København de store offentlige Monumenter over Holberg, Niels Juel, Carstens, Suenson og Tesdorpf, 46 Basrelieffer, 133 Portrætbuster, hvoraf over Halvdelen er udført i Marmor eller Bronze, 59 Portrætmedailloner, foruden Udførelsen af Kopier af en Række af Thorvaldsens Arbejder, derunder Daabsenglen to Gange og den kolossale Kristusfigur fra Frue Kirke til Amerika. At han desuden har udført Skitser og Udkast i Hundredevis, skal kun nævnes. En Samling af disse sidste findes i Hirschsprungs Museum. Med rette skriver han selv om sin Livsgerning: »Hvad man end vil mene om den, Flid tror jeg ikke nogen skal frakende mig«. Ved Bedømmelsen af hans kunstneriske Virksomhed er denne Brydningstid, hvori han levede, af stor Betydning. Hans Talents Oprindelighed og Styrke maales af det Omfang, i hvilket det kunde lade sig paavirke af de nye Strømninger og Maaden, paa hvilken dette skete.

Dreng med Vandkrukke.

I hans huslige Liv var der imidlertid indtraadt en stor Forandring, idet han kort efter Hjemkomsten fra Italien mistede sin Hustru. Fra alle Sider vistes der ham den største Deltagelse, og følgende smukke Brev fra Fru Jerichau fortjener at bevares:

»Kære Stein. At sige et Trøstens Ord, naar Sorgen er saa stor som Deres, er ikke muligt, det ved jeg, dog maa jeg skrive Dem disse Linjer for at sige Dem, hvor inderlig jeg, hvor inderlig Jerichau føler den Smerte, som Gud har paalagt Dem ved at have løst dette Kærlighedsbaand til Deres elskelige unge elskede Hustru saa kort Tid efter at have forundt Dem den Lykke at finde hverandre. At Begravelsen fandt Sted den 11te fik vi først at vide samme Dag, derfor saa De os ikke i den højtidelige Time, derfor kommer ogsaa denne Krans, som minder om Kristi Lidelser ved Løvet's Navn, først efter Begravelsen. Vil De, naar De besøger den elskedes Grav, lægge den derpaa og derved tænke paa Deres inderlig deltagende Venner
J. A. Jerichau og Elisabeth Jerichau.«

For at adspredde sig deltog han i Sommeren 1863 i Naturforsker-mødet i Stockholm, hvortil han havde modtaget en Indbydelse. Han fortæller om en Tur til Gripsholm, hvortil Mødets Deltagere var indbudte af Kong Karl den XV, at da Damperen nærmede sig Landgangsbroen, saa man i dens Nærhed kun en enkelt Person med en graa Cylinderhat. Det var selve Kongen, der greb hver enkelt Gæsts Haand eftersom han steg i Land og ligesom halede ham ind. Udenfor Slottet i Parken var det store Sexabord arrangeret; vor nuværende Enkedronning løb som en lille hvidklædt Pige rundt mellem Gæsterne, og Manden med den graa Hat stod i en Gruppe af disse med hævet Champagneglas og improviserede paa Vers over et Emne, som den danske Professor Holten paa hans Anmodning opgav ham. Denne kongelige Improvisator imponerede i høj Grad de danske Gæster. Ved Midsommer var STEIN atter tilbage paa Lampevejen hos Forældrene og Brødrene. I Nærheden i Falkoneralleen paa »Teglgaarden« boede dengang Professor, Forstdocent Hansen med sin Hustru omgivet af en stor Børneflokk. Her mødte Lykken ham paany. Derom fortæller han i sine Erindringer: »De to ældste Børn, Louise og Sara Fallesen, var Døtre af Fru Hansens første Ægteskab med Professor, Forstdocent Fallesen. De var Veninder med min afdøde Hustru og derved havde jeg gjort Bekendtskab med Familien; men ikke alene fælles kære Erindringer ledte stundom min Gang til »Teglgaarden«, saa at mit Hjerte bankede i hurtigere Takt, naar den dukkede frem bag

Alleens Træer — det var den smukke, fine, yndefulde Sara, som jeg haabede at faa at se og tale med. Saaledes kom jeg derhen en smuk Sommeraften, det var den 31. August 1863, Professoren var paa Udflugt med Forststuderende. Vi spadserede i den smukke Have, og Fruen viste mig dens Herligheder, men jeg var distræt og brydende overtværs spurgte jeg ligefrem, om Frøken Saras Haand og Hjerte var frit. Med sit tækkelige Smil svarede hun: »Det kan De jo selv spørge hende om«. Kort efter var min Lykke for Resten af Livet gjort og Arm i Arm gik vi hen til de andre. Aldrig er en Svigersøn bleven kærligere modtaget af sin ny Familie end jeg«. Brylluppet stod den 12. November 1863 og i Januar 1864 rejste de Nygifte til Rom.

Rejsen var besværlig. Over Storebelt maatte de gaa med Is-transport og Turen varede syv Timer. I Slesvig var Vejene opfyldte af Tropper, der drog mod Dannevirke, og ved Slien saa de lange Rækker Soldater, der savede Vaager i Isen. Straks ved Ankomsten til Rom indløb Budskabet om Dannevirkes Rømning og Stemningen var hele Vinteren meget trykket blandt Skandinaverne i Rom paa Grund af den ulykkelige Krig; men Rom var dog altid Rom. Endnu laa de store Villahaver inde i Byen uden at være kvalte af store Nybygninger, og i Brevene hjem dvæles stadig ved »de dejlige romerske Haver«, og endnu var Rom Pavens Rom, hvor den katolske Kirke herskede med maleriske Optog paa Gaderne og alle de kirkelige Cereemonier for Offentlighedens Øjne.

Rom, den 17de Februar 1864.

». . . I Villa Wolkonskys Have er der Ruiner af de gamle Vandlejninger, høje Buer, som nu ere bevoksede med et tæt Tæppe af Vedbend, der var mageløst deiligt. Tænk dig den 14de Februar i stille, varmt Vejr at sidde i en Have mellem blomstrende Roser og Viburnum. Der var dejlige høje Laurbær og Orangetræer, og som overalt i Rom Vandspring og Kilder med det prægtige, klare Vand, som man her finder allevegne. Jeg plukkede en hel Buket Roser og Anemoner. I Søndags overværede vi en Nonneindvielse i en lille Kirke. Da vi havde ventet noget, kom Kardinalen og nogle andre Gejstlige, derpaa Nonnen, som blev ført af en Prinsesse. Hun var ung og ret køn. Hun havde en hvid Kjole paa, hvis Slæb blev baaret af en lille Pige klædt ud som en Engel med store hvide Papirsvinger, et langt hvidt Slør og en lille Sølvkrans paa Hovedet. Først holdt en Munk en lang Tale, derpaa knælede Nonnen, Sølvkransen blev taget af hende og en Tornekrone sat paa hen-

des Hoved. Saa sang hun alene og Nonnerne svarede inde fra Klostret. Da det hele var forbi, førte Kardinalen hende ind i Klostret. Moderen, som sad lige foran os, var aldeles fortvivlet. Det var hendes eneste Barn, men Datteren var fuldkommen rolig omend saa bleg som et Lig. I et Aar vil Moderen slet intet høre om hende. Efter den Tid vil hun faa Lov til at tale med hende, men aldrig mere faa hende at se.«

Rom, den 1ste April 64.

»Vi var i Quirinalets Haver. Der var dejligt. Haverne er anlagt i gammeldags Stil med lange stive Alleer og kunstigklippede Træer; i en mindre aflukket Del var der mange overordentlig smukke, sjældne Træer og Planter. Der var som overalt i Rom en Masse Vandspring og i en Grotte et lille Orgel, som blev drevet af Vandet og spillede. Sammesteds var der en Indretning, saaledes at der pludselig kom en Mængde Vandstraaler fra Gulv og Vægge, saaledes at man i et Nu blev dyngvaad. Det var en Spøg, Paverne havde haft at more sig med. Vi var til en stor Fest i en Kirke, hvor Paven uddelte Udstyrslegat til 12 unge Piger. Paven er en smuk gammel Mand, og det saa storartet ud, da han blev baaret ind under de store Vifter af Paafuglefjer, medens Orgelet brusede og de pavelige Sangere sang med deres høje Sopranstemmer. Om Aftenen var Peterskirken oplyst. Himmelen var ret klar men dog mørk, saa den ret fremhævede Kirken, der var oplyst med Tusinder af Lamper, ret som om den var bygget af lutter Guldperler. Paa Slaget 8 skiftede Belysningen, idet pludselig en Mængde store Blus blev tændte paa alle fremstaaende Punkter. Det var et storartet Syn. Pladsen var sort af Mennesker men ingen Trængsel. Italienerne er altid elskværdige og hensynsfulde. Bloch er kommen hjem fra sin Rejse til Grækenland. Den unge Konge skal være meget godt lidt derovre. Han har gjort en stor Bestilling hos ham. Han er ogsaa et sjældent elskværdigt Menneske foruden en udmærket dygtig Kunstner. Vi har været i Teneranis Atelier og set Monumentet over Pius den Ottende, som skal stilles op i Peterskirken. Det var meget smukt, men jeg kan ikke altid glæde mig over, hvad jeg ser hernede. Jeg tænker saa meget paa alle dem, der nu er ved Dybbøl.«

Blandt de danske Kunstnere, der da var i Rom, var foruden gamle Holbech og Ravnkilde Carl Bloch, Arkitekten Stilling og Malerne F. C. Lund og Sigumfeldt, og Kunstnerkolonien gjorde mange Udflugter sammen i Bjergene og samledes paa

Osterierne efter de gamle Forbilleder. Livet i Rom var dog allerede da forandret. Rom var ikke mere Kunstens Hovedstad, og Nationalitetsforskelligheder skilte nu Kunstnerne, og Kunstinteressen var veget for Politik. Opholdet, under hvilket STEIN udførte en spejdende Amor i Marmor til Grev Ahlefeldt paa Tranekær, blev ikke af lang Varighed, allerede i Juli 64 var han atter i København.

Medaille til Christian d. IX.s og Dronning Louises Guldbrøllup.

IV.

»*Labore et coeli favore.*«

DE følgende 20 Aar fra 1870 til 1890 betegner den virksomste Periode i STEINS Liv, idet han i disse Aar var optaget af Udførelsen af en Række store offentlige Monumenter. Kingos Monument i Odense og Slingerup, Holberg foran Det kongelige Theater, H. C. Andersen i Museet i Odense, Niels Juel ved Holmens Kanal og Carstens foran Glyptoteket foruden Suensons Monument i Nyboder og Tesdorpf i Landbohøjskolens Have. Han og Vilhelm Bissen blev de mest benyttede danske Billedhuggere i Aarhundredets sidste Trediedel, idet Jerichau mere

og mere trak sig tilbage fra alle Konkurrencer.

Som ung havde STEIN udført den Statuette af Holberg, der belønnedes med den Neuhausenske Præmie. Nu kom Opgaven til ham igen at fremstille »Komediens Fader«, men denne Gang i overnaturlig Størrelse til Det kongelige Theater og som Pendent til Bissens Oehlenschläger, der var flyttet fra sin oprindelige Plads paa Sanct Annæ Plads. Opgaven interesserede ham, der selv var en ivrig Holbergdyrker og havde meget af Holbergs satiriske Sans, men Opgaven var i sig selv vanskelig for ham. Paa den ene Side gik det ikke an at fjerne sig for meget fra den tidligere Holbergfigur, der har en Bog i Haanden, men paa den anden Side maatte Figuren ikke falde for meget sammen med Oehlenschlägers Statue, der er fremstillet i Inspirationens Øjeblik, ligeledes med en Bog i Haanden. Efter Marstrands Raad blev Holberg fremstillet med sin Stok i Haanden, seende ud for sig med et let satirisk Udtryk i Ansigtet, ud over det Torv, hvor saa mange Jean de Francer og politiske Kandestøbere har deres daglige Gang. De til Ansigtstrækkene benyttede Forbilleder var Roslins fornemme Portræt i Sorø og Thorvaldsens Buste. Ved Statuens Afsløring den 31. Oktober 1875 blev afsunget en Sang af H. P. Holst, hvor Figurens Tanke er udtrykt i Linjerne:

LUDVIG HOLBERG.

»Der sidder han, den gamle Herre,
 og stirrer mildt nu paa vor By,
 hvis Mangler dækkes af hans Ry,
 saa at dens Brøst os synes færre.
 Mod dem han sendte Pil paa Pil,
 og rastløs saa man ham at kæmpe; .
 men, skønt han tidt for ej med Lempe,
 om Munden laa der dog et Smil.«

Om Arbejdets kunstneriske Værd har STEIN selv udtalt sig mange Aar efter, idet han skriver: »Naar jeg søger rent objektivt at bedømme dette Arbejde, da synes mig, at ikke mange af vore offentlige Monumenter er i kunstnerisk Udførelse over denne Statue, men jeg er heller ikke blind for, at Karakteristiken af gamle Holberg nok kunde have været mere levende fremstillet, om jeg ikke havde været under Indflydelse af den tidligere Figur«. Denne Dom er sikkert rigtig. Senere lagde STEIN langt mere Vægt paa at finde Udtryk for det sjælelige end den Thorvaldsenske Skole, hvortil han hørte, havde anset for nødvendig; men ser man paa Holbergs Figur og sammenligner den med Oehlenschlägers, vil man se, at Holberg Statuen tillige udmærket karakteriserer Holbergs egen Tid modsat Oehlenschlägers. Medens Oehlenschläger giver Billedet af den livssvulmende Romantiker, paa hvis Digterlyre alle Strenge bruse, og for hvis Blik de nordiske Helteskikkelser tone frem i romantiske Optrin, sidder Holberg i sin elegante, sirlige Dragt, tør og satirisk, og betragter iagttagende ikke nogen Axel og Valborg men Jeronimus og Magdelone. Saaledes supplerer de hinanden. Den ene peger paa vor store Fortid med de store Idealer, den anden vidner om, at selv af den smaaligste Tid kan Geniet udvinde aandelige Rigdomme.

I 1875 konkurrerede han med Evens, Prior og Saabye om et Monument for H. C. Andersen. Hans Statue forestiller Digteren forelæsende et af sine Eventyr for 2 Børn, hvilket Motiv var i Overensstemmelse med Komiteens Forlangende og fulgt i de oprindelige Skitser af alle de konkurrerende. Hans Figur staar vistnok i plastisk Henseende netop paa Grund af den smukke Børnegruppe over Saabyes, men denne sidste, der i sit endelige Udkast havde fremstillet Digteren alene, blev foretrukket, fordi Digteren, i hvis levende Live Statuen blev rejst, var utilfreds med Gruppen af Børnene, idet han ikke vilde have sine Eventyr opfattede som skrevne for Børn og mente, at Gruppen gav Udtryk herfor. »Jeg vil ikke være Børnenes Digter«, sagde han meget fornærmet til Kunstneren. STEINS Statue er nu i Odense Museum.

Medens STEIN havde været anset for selvskreven til at udføre Holbergstatuen, opnaaede han først Bestilling paa Niels Juels Monument efter en forudgaaende Konkurrence, ovenikøbet en Konkurrence af ret ejendommelig Art. Den 2den April 1877 udstedtes Indbydelsen til at rejse et Monument for Niels Juel. Der skulde finde Konkurrence Sted og Indbyderne besluttede, at denne skulde være bunden og ske mellem Jerichau, Bissen,

STEIN, Saabye og Hasselriis. Jerichau og Saabye afslog imidlertid at deltage. De tre tilbageværende Konkurrenter udførte hver flere Udkast og Modeller i halvanden Alens Højde, og disse Arbejder udstilledes i Universitetets Festsal. Det nedsatte Forretningsudvalg, der havde suppleret sig med seks sagkyndige Dommere (fem Kunstnere og Professor Ussing) kunde imidler-

H. C. ANDERSEN. Hirschsprungs Museum.

tid ikke blive enige, idet seks Stemmer blev afgivet for STEINS Udkast og seks for Bissens, og Sagen gik saaledes i Staa. Man enedes da om at udsætte Afgørelsen til Efteraaret, og denne skulde da træffes ikke af Forretningsudvalget, men af alle Indbyderne, ialt 40 i Tallet. Nu indtraf der imidlertid den Mærkværdighed, at en af de tilkaldte sagkyndige Dommere pludselig optraadte som Konkurrent og udstillede en Skitse ved Siden af Bissens og STEINS. At en af Dommerne, der havde hørt alle de Bemærkninger og Indvendinger, der var gjort under Forretningsudvalgets Forhandlinger og Afstemninger, nu pludselig gik

over til at blive Konkurrent, skyldtes en Intrige fra et enkelt Medlem af Komiteen, der i misforstaaet Iver mente at kunne hævde, at det i en Sag som den foreliggende kun kom an paa

H. C. ANDERSEN. Odense Museum.

at skaffe det bedst mulige Monument og først i anden Række paa at være retfærdig. Da han nu ikke syntes om nogen af Skitserne, tilsigtede han ved den nye Konkurrents Optræden at splitte Stemmerne ved den endelige Afstemning og derved fremkalde en ny Konkurrence. Denne Episode vakte dog megen

NIELS JUEL.

NIELS JUEL.

Uvilje hos Indbyderne, og ved det endelige Møde den 12. September 1877 vedtog disse, at det af den ny Konkurrent indsendte Arbejde overhovedet ikke kunde komme i Betragtning, hvorefter det paagældende Komitemedlem fratraadte. Der afstemtes derefter mellem STEINS, Bissens og Hasselriis' Udkast. Der afgaves 23 Stemmesedler. En var blank. STEIN fik 19 St., Bissen 3 og Hasselriis ingen. Den 21. Sept. 1881 fandt Afsløringen Sted med stor Pomp i Kongens Nærværelse. Niels Juel er fremstillet i det Øjeblik, han hin 1. Juli 1677 i Køge Bugt giver Signal til at aabne Kampen ved at løfte Kommandostaven. Det er Nationalsangens Strofe »Nu er det Tid«, Figuren er bygget over. Figuren virker pompøs i sin tunge Ro, fuld af Værdighed og Kraft. Man føler, at denne støtte og stoute Sømand er en Fører, paa hvem der kan lides. Portrætligheden er udtryksfuld og rammende, men den valgte Plads for Monumentet er ikke heldig. Figuren skulde staa højt og frit, saaledes at dens Silhuet tegnede sig mod Luften ikke som nu indeklemt mellem høje Huse.

Carstens Statue blev bestilt af Brygger Carl Jacobsen, der skænkede den til Kommunen. Det var Jacobsens Tanke, at den skulde opstilles paa den grønne Plæne foran Thorvaldsens Museum for at antyde, at Carstens var Thorvaldsens Forgænger, men denne Plan stødte paa stærk Modstand begrundet paa den besynderlige Forestilling, at det derved kunde faa Udseende af, at Thorvaldsen var paavirket af Carstens, hvad han iøvrigt utvivlsomt er, og da Carstens var tysk eller dog opfattede sig selv nærmest som tysk Kunstner, kunde Thorvaldsen maaske derved blive anekteret af Tyskland. Der udspandt sig derom en Polemik i »Fædrelandet«, hvor endogsaa Madvig udtalte sig mod den valgte udmærkede Plads, og denne maatte opgives. I en Aarrække stod Monumentet nu paa en Maade husvild i Ny Carlsberg Have, indtil det fik sin endelige Plads ved Glyptotheket. Carstens er fremstillet med Tegnerulle og Tegnestift siddende i opmærksom, iagttagende Stilling med Foden paa et antikt Søjlekapitæl. Piedestalens Siderrelieffer er Kompositioner efter Carstens egne Tegninger, »Natten« og »Jason bringer det gyldne Skind«. Foran løfter Kunstens Genius sin Fakkell. Kunstneren ønskede at udstille Monumentet paa Salonen i Paris, men Carl Jacobsen modsatte sig dette. Han skriver i et Brev desangaaende: »Der er noget misligt ved at udstille paa Salonen. Det franske Publikum er endnu og til alle Tider uhyre ensidig. Bissens lille smukke Figur, »Merkur med Slangestaven«, er ikke saa meget som værdiget Omtale, og det er sagt med fuld Føje, at hvis Thorvaldsens Hebe var bleven gjort i Aar af en

A. L. CARSTENS.

anden Thorvaldsen og udstillet paa Salonen, saa vilde den sikkert ikke faa nogen Udmærkelse næppe nok blive lagt Mærke til«. Jacobsen havde sikkert Ret heri. Fransk Kunststopfattelse staar i

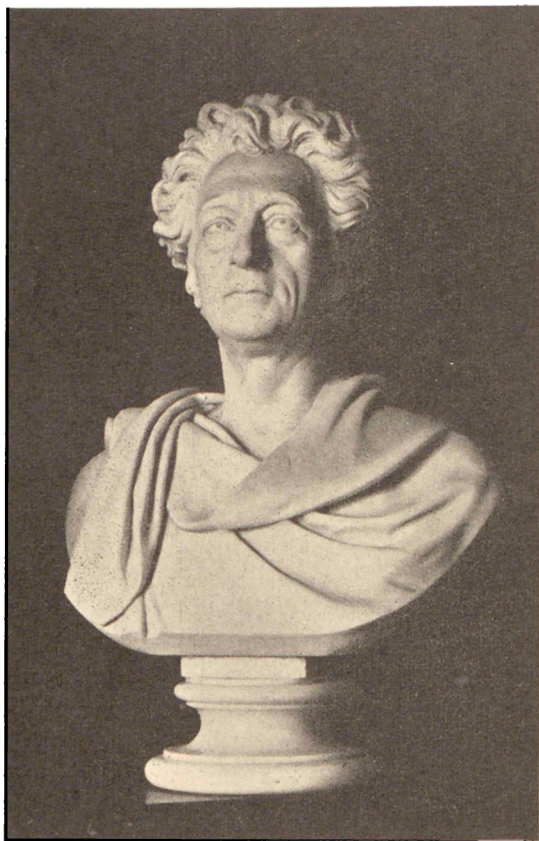

Lüsschitz.

TH. STEIN.

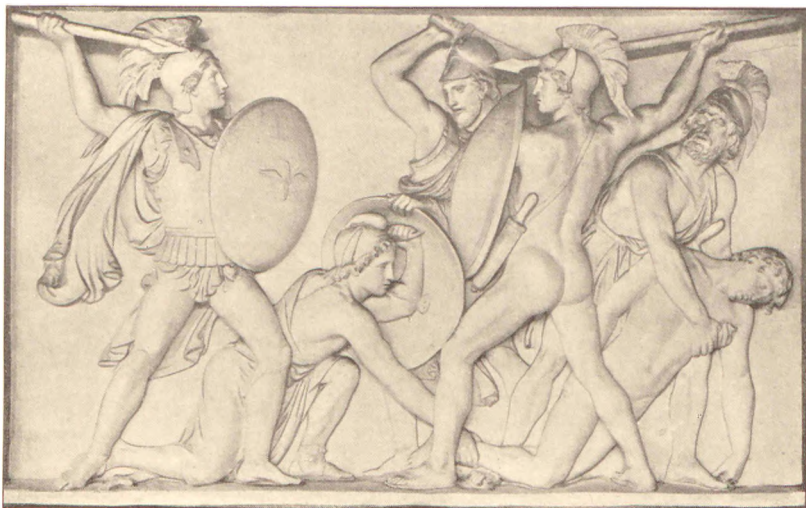
Virkeligheden fremmed for ikke at sige fjendtlig overfor udenlandsk Kunst, naar denne ikke fremtræder som mere eller mindre bevidst Imitation af fransk Kunst eller andre Indflydelser, der intet har med Kunst at gøre, gør sig gældende. Det er ikke alene det franske Publikum, men det er fransk Aand, der er udpræget ensidig.

»En Dag i 1873«, fortæller STEIN, »traf jeg paa Tavlen paa min Atelierdør med Kridt skrevet Navnet paa en Mand, som jeg dengang ikke kendte, men som skulde faa den allerstørste Betydning for mig som Kunstner. Det var Brygger I. C. Jacobsen fra Gamle Carlsberg. Holbergstatuen foran Theatret havde vakt hans Interesse, og han bestilte nu en Række Marmorbuster

Kammersanger SCHRAM.

til Det kgl. Theaters Foyer, hvorimellem Holberg, Ewald, Oehlenschläger, Kuhlau, Komponisten Løvenskjold, Weyse, Fru Anna Nielsen, Skuespillerne Lindgreen og Dr. Ryge, hvortil senere kom Kammersanger Schram. Disse Buster medførte en Række nye Bestillinger. En stor Brand havde hjemsøgt Bryggeriet paa Carlsberg og medførte store nye Byggeforetagender derude. Endnu før Ilden var slukket helt stod den energiske Mand ved sit Tegnebrædt og udkastede som ved Flammernes Skær Tegningerne til alt det nye. I Forbindelse med Hovedbygningen udførtes efter hans Tegning en Vinterhave i græsk

Kampen om Patroklos' Lig. Gl. Carlsberg.

Stil, »Pompeji«, og Væggene skulde smykkes med Relieffer efter Iliaden og Odysseen. Hertil udførte jeg 9 Relieffer foruden 3 Marmorbuster af Homer, Perikles og Scipio Africanus som Symboler paa Digtekunst, Statsmandskunst og den organisatoriske Evne«. Hvor levende I. C. Jacobsen interesserede sig for disse Arbejder og for Billedhuggerkunsten i det hele, og hvilken Indsigt han besad i kunstneriske Spørgsmaal, uagtet hans Virkefelt laa paa helt andre Gebeter og hans Uddannelse var sket ad helt andre Veje, fremgaar af en Række Breve, hvori han giver en Række Raad og Anvisninger til Kunstneren. Med Hensyn til Busterne til Det kgl. Theater giver han ikke alene detaillerede Oplysninger om, hvorledes Busterne skulle sammenstilles i Grupper, men ogsaa hvorledes deres Drapperier skal være og efter hvilke Forbilleder de skal udføres. Han skriver: »Hvad Weyses Buste angaar, finder jeg det rigtigt, at denne modelleres efter den, som nu kendes af alle, nemlig den kolossale Buste paa Pladsen ved Universitetet. Hvorledes Drapperierne skulde være, maa jeg naturligvis overlade Kunstneren. Holberg maa selvfølgelig være i sin Tids Costume og Ewald og Wessel kunde vel ogsaa være i forrige Aarhundredes Dragt, om end lidt stiliserede, men Nutidens Dragt er i plastisk Henseende saa uskøn, at jeg ikke tror, at der er andet at gøre end at give de yngre Forfattere og Komponister et Draperi som Heibergs. Jeg har iøvrigt meddelt Herr Bille, at jeg kunde ønske at gøre en Begyndelse til en Suite af Buster af sceniske Kunstnere ved at bestille et Par saadanne, men det nærmere herom kan vi

Andromache paa Trojas Mur. Gl. Carlsberg.

aftale, naar jeg om en Maanedstid kommer hjem«. Med Hensyn til Reliefferne til Vinterhaven paa Carlsberg skriver han vedrørende det Relief, der forestiller »Kampen om Patroklos«: »Jeg har ikke fundet den smukke Suite jeg har af Cornelius' Malerier i Glyptotheket, men jeg sender Dem herved en anden Afbildning af det Billede, der forestiller Kampen om Patroklos' Lig, for at De kan se, hvorledes en Tysker fortæller Begivenheden. Jeg har ikke kunnet finde det Sted i Iliaden, hvortil Deres Tegning sigter, hvor Trojanerne ere i Færd med at bortslæbe Patroklos' Lig og angribes af Grækerne. Iøvrigt vil jeg henstille, om Grækerne, som i denne Kamp blev de sejrende, ikke bør fremstilles som de voldsomt angribende og Hector derimod som den, der søger at værgе sig«. I et andet Brev skriver han vedrørende samme Relief: »Da jeg ved, at De ikke tager mine Bemærkninger ilde op, vil jeg endnu en Gang komme tilbage til Patroklos' Hænder, som jeg ikke kan faa ud af Hovedet, fordi der er noget, jeg ved ej hvad, i disses Stilling, som ikke ganske stemmer med min Forestilling om den herlige Helt. Kunde man ikke beskæftige hans Arme, navnlig den venstre med at løfte eller samle hans Draperi og derved antyde, at han Øjeblikket forud har rejst sig op, hvilket saa tydeligt fremgaar for Achilles' Vedkommende af den sænkede højre. Det forekommer mig, at en endnu ikke afsluttet Bevægelse giver Fortællingen mere Liv«.

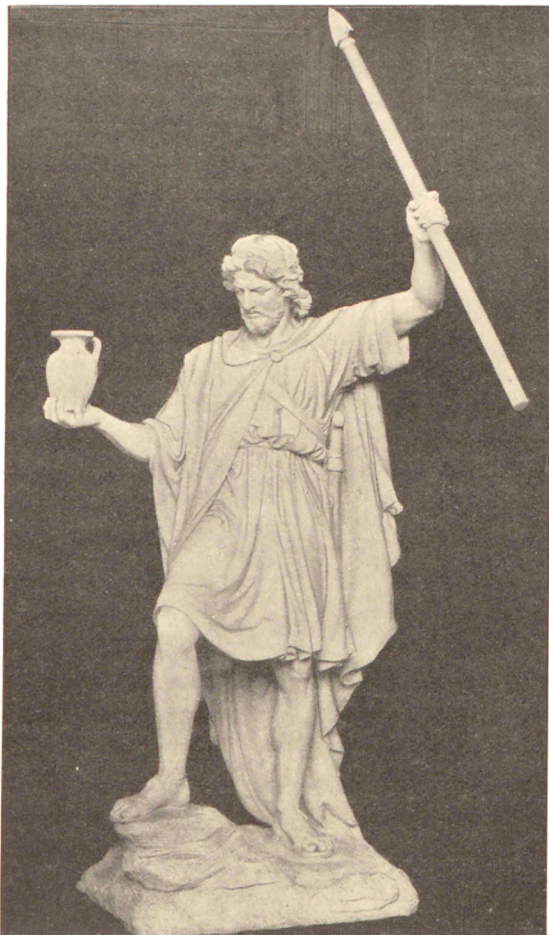
Det er vistnok sjældent at moderne Mæcener lægge en saadan

Interesse for og Indsigt i Kunst for Dagen, men der fødes heller ikke mange Mænd af I. C. Jacobsens Type. STEIN skriver om ham: »Jeg har aldrig kendt hans Lige i varm Begejstring for Kunst. Endnu trænger han til Vejledning af Fagmænd; men, hvad han synes om, er der dog altid noget godt ved i en og anden Retning«. Betegnende for I. C. Jacobsen er ogsaa følgende lille Episode. Paa det fornævnte Relief var den fremstormende Hector fremstillet med en lille Lok i Panden. Den syntes I. C. Jacobsen ikke om. En Dag, da Kunstneren var Gæst paa Carlsberg og saa paa Relieffet, savnede han Lokken. Jacobsen gav sig da til at le, og idet han trak sin Lommekniv op, sagde han: »De maa undskylde, jeg kunde ikke andet. Nu er han mere græsk«. I de skønne Omgivelser paa Carlsberg fejredes ofte Fester, hvor Selskabet var udsøgt og repræsentativt og Værten en grand seigneur i stor Stil.

Samtidig med de her nævnte store Arbejder udførte STEIN en Statue af »David«, der belønnedes med den Eibeschützche Præmie, samt Dekorationen af Grevinde Knuths Gravkapel i Vallø Kirke og det Ahlefeldtske Gravkapel i Tranekær. Ideen til »David« fik han i følgende lille Billet fra sin yngste Broder: »Ved i Dag at læse Bibelhistorie paa Skolen kom jeg til at tænke paa en Scene, der maaske egner sig til plastisk Fremstilling for Eibeschützche Legat. Det er David paa Bjergtoppen, der viser Spydet og Bægret til Abner nedenunder (Samuel 26-13). En saadan ung Heltefigur i en saadan Stilling maatte kunne gøre en udmærket Virkning. Forsmaa ikke denne Anvisning«. Tanken fængede og Figuren opnaede Prisen.

Valløes fordums Dekanesse, Grevinde Knuths Sarkofag var oprindelig udført af Wiedewelt, men Kapellet, i hvilken den stod, var gaaet i Forfald og en Mængde uvedkommende Kister var stablet op omkring Sarkofagen. Familien lod nu Kapellet restaurere, og STEIN modellerede hertil et stort Relief, »Kvinderne ved Graven« og et Epitafium over Grevinden med hendes Portræt og Dødens og Opstandelsens Genier ved Siderne i rig Indfatning. Om Arbejdet skriver han: »Disse Relieffer, der udførtes i Marmor i Carrara, gøre en fortrinlig Virkning, i det ogsaa i malerisk Henseende prydede Kapel med de farvede Vinduesruder, i hvis Midte den gamle Sarkofag nu staar i højtidelig Ensomhed. Den gamle Dekanesse vilde sikkert, om hun saa denne Pragt, stede mig til Haandkys, hvis der var mere af hende tilbage. Jeg er glad over at vide, at det vil være vanskeligere for Tiden at faa Bugt med mit Marmor og mit Navn derpaa«.

Paa Tranekær udførtes Grevens og Grevindens Buster samt et Krusifix og forskellige Relieffer til det grevelige Gravkapel. Opholdet var interessant derved, at Forholdene paa Grevskabet dengang endnu var ganske feudale. Den gamle Excellence var

David.

en Mand, paa hvem man kunde se, at hans Forfædre havde været iklædt Panser og Plade. Han herskede som en lille Konge paa Langeland. Hans Vilje var Lov, og denne Vilje gik saa vist ikke ud paa Afløsning af Len og Stamhuse.

Som det vil fremgaa af det her nævnte, var disse Aar meget produktive. En lang Række Buster skriver sig fra denne Tid, flere i kolossal Størrelse, som Mynsters paa Frue Plads og Moltke Bregentveds til Vallø Slotshave. Fra et enkelt Aar, 1871, skriver sig ikke mindre end 11 Portrætbuster, 3 Medailloner,

3 Statuer, derunder Matthæus i Slotskirken og Monumentet over Kingo i Odense. En saa stor kunstnerisk Produktion vilde ikke have været mulig, hvis ikke en betydelig kunstnerisk Skaberevne havde rakt en lige saa stor Flid Haanden.

I Juli 1883 udnævntes STEIN, der fra 1867 havde været Docent i Anatomi ved Akademiet og modelleret den Anatomifigur, hvorefter der endnu tegnes paa Skolerne, til Professor ved Kunstakademiet efter Jerichaus Død og fik nu Embedsbolig paa Charlottenborg. Vilh. Bissen var hans Konkurrent; »men aldrig«, skriver STEIN, »har vist den overvundne optaget dette paa en smukkere Maade end han, da jeg blev foretrukket, rigtignok kun med faa Stemmers Overvægt«. Begyndelsen paa den officielle Lærervirksomhed var ikke rigtig lovende. Han skriver derom: »Den 1. Oktober mødte jeg paa Skolen for at stille Modellen. Modellen mødte, men ingen Elever. Saaledes gik det nogle Dage. Modellen mødte med den største Regelmæssighed, men — ganske alene. Det var en flov Situation for den ny Professor, der ikke tænkte paa, at det altid varer noget før Undervisningen kommer i Gang efter den lange Sommerferie. Jeg vidste jo, at der havde været stor Stemning for Bissen, og det var kun efter indtrængende Anmodning fra anden Side, at jeg havde indgivet min Ansøgning. Medens det afgørende Møde stod paa var jeg i den heftigste Spænding — ikke af Frygt for ikke at blive valgt, men af Ængstelse for at blive det. Vilde jeg kunde udfylde Stillingen? Vilde jeg vinde de unges Sympathi og Respekt? Under disse Stemninger virkede Udeblivelsen af Elever saa meget mere nedtrykkende. Men de kom! Kort efter havde jeg ikke alene Skolen fyldt, men maatte anbringe nogle i et andet Lokale, og jeg kan glæde mig ved i alle de nu forløbne Aar at have haft Indtryk af Sympathi og Tillid fra de unges Side«.

Til Etatsraad Meldahl skriver han i et Brev af April 1884 følgende om sine egne og Akademiets Forhold:

»Kære Ven. Vil De vide, hvorledes den ny Professor i »sculptura« er tilfreds med sin Virksomhed, saa kan han ikke klage. De ved, at jeg modtog Skolen tom, og at det første Kvartal var trist af Mangel paa Elever. Det var nu en ren Tilfældighed, at ingen forrige Kvartal var avanceret, og De ved, at i Jerichaus Tid var Skolen aldrig stærkt besøgt. Jeg haaber, at De saa den Flor baade Dag- og min lille Aftenskole for Billedhuggere var kommen i, og dersom De havde været ved Kvartalsbedømmelsen, vilde De have set en lang Række modellerede Figurer

gennem flere Værelser, saa man næsten maatte grue for de mange stakkels Billedhuggere in spe. Denne Skole kan jeg nok rose mig af at have banket op . . . Om Udstillingen er det vanskeligt at sige noget. Vor lille fattige Billedhuggerafdeling (3 Figurer i Gips og nogle faa Buster) giver et tro Billede af denne Kunsts Yndest her i vor Tid og vort Land. Jeg saa for-

TH. STEIN.

leden Bissens Holbergstatue før den blev afformet i Gips. Det maa være en svær Opgave at danne en Holberg! Denne Figur er nydelig udført, man kan gerne sige delicat. Hænder, Ben, Klæder og Ansigt udmærket modelleret — men der er ikke efter mit Syn slaaet en eneste Gnist ud af Opgaven, som er noget nyt fremfor de Holbergstatuer og Buster, man har set hertillands. Dahlerup sagde forleden til mig: »Har De set, at Deres Holberg har rejst sig og faaet Hat paa Hovedet«. Man fortæller, at da Høedt havde debuteret i Hammers Rolle i »Nej« efter Wals, spurgte man Heiberg om, hvad han syntes om Debutanten. Han svarede: »Wals var saamænd ikke saa gal som Hammer, det ser jeg i Aften«. De ser, kære Ven, at jeg er beskeden ved at anføre denne Lignelse, som lige falder mig

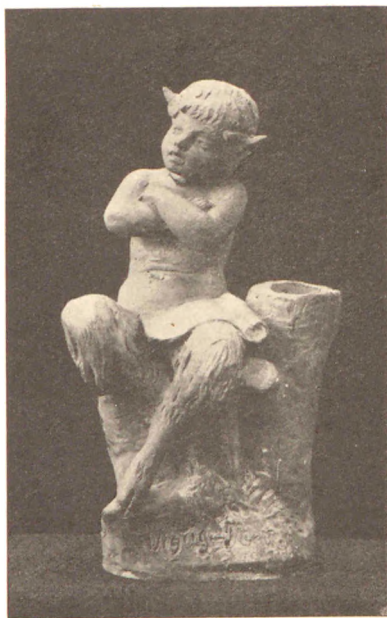
ind. Jerichau ønskede bestandig, at han levede paa en Ø i det store Hav, og jeg er nærved at ønske noget lignende. Jeg har nemlig i Gaar været til Cencur i Udstillingskomiteen. Det kan nok tage Humøret fra et Menneske med min Natur. Nu ved vi ikke mere, vi ældre, hvad der er Kunst eller ikke, godt eller daarligt. Dog, det kender De jo, men et retfærdigt Resultat kan vanskeligt gaa ud af en saadan Bedømmelse og store Uretfærdigheder begaaes ogsaa. Peters sagde i Gaar, da jeg talte om, at det var sidste Gang, jeg skulde over til Cencur, at vi ældre egentlig ikke burde lade os fortrænge, men jeg tror, at det er bedst at vige Marken, naar man ikke kan gøre Nytte.«

Gennem dette Brev fornemmer man foruden Glæden over at føle, at han fyldte den Stilling, han havde frygtet for at modtage, tillige den trykkende Følelse af, at Billedhuggerkunsten herhjemme var en fattig Kunst i et fattigt Land. Kunsten er som en Plante, der kun kan udvikle sig helt, naar Jordbunden er gunstig, og at Billedhuggerkunsten under Danmarks graa Himmel var den vanskeligste af alle og den mindst lønnende i alle Henseender, maatte han som de fleste andre af hans samtidige Kunstfæller ofte sande. Ikke blot led Landet under Følgerne af den ulykkelige Krig og senere af de politiske Kampe, men Publikum manglede alt for ofte de første Betingelser for overhovedet at kunne forstaa og bedømme Kunst, nemlig Kærlighed til den og Respekt for den.

Det var i disse Aar, Reformplanerne indenfor Akademiet tog Fart, rejst af Julius Lange og støttet af Ministeren Scavenius. STEIN indsaa Nødvendigheden af, at Akademiet maatte fornyes og Adgangen aabnes for yngre Kræfter. Han hævdede allerede dengang, at der burde være en Aldersgrænse for Embedsmændene, idet ellers flere Generationer af dygtige Kunstnere kunde blive afskaarne fra at komme til fuld Udvikling i Stillingen som Professor ved Akademiet. Skønt han blev anset for alt andet end moderne, hævdede han dog den radikale Anskuelse, at Akademier overhovedet slet ikke mere var nødvendige for Malere og Billedhuggere, men kun for Arkitekter, idet han mente, at der for Arkitekterne er Ting, der maa læres i en Skole. Om de andre Kunstarter skriver han: »Intet virkeligt Talent vilde derimod blive afskaaret fra Maler- eller Billedhuggerkunsten, selvom der ingen Akademier eksisterede mere«. Mod Reformplanerne var derimod Meldahl, der dengang var Direktør og bestandig genvalgtes som saadan. For at bryde Meldahls Indflydelse, indførte Scavenius et Reglement, hvorefter umiddelbart Genvalg udelukkedes. Otto Bache afløste nu

Meldahl som Direktør og efter ham valgtes STEIN til Direktør for 3-Aaret 1893—96.

Under sin Direktørperiode fik han gennemført en ministeriel Bestemmelse om, at Altertavler og andre kirkelige Prydelser hverken maatte borttages eller anbringes, uden at Akademiet forud havde haft Lejlighed til at udtale sig derom. Derved bevaredes en Række gamle Kunstværker, navnlig Træsulpturer i vore Kirker. Som Direktør søgte han at reformere de aarlige Fester paa Charlottenborg ved Udstillingens Aabning men uden Held. Til disse Fester og til Akademiets daværende Sekretær, der holdt Festtalen, havde han et godt Øje, og han skriver om sidstnævnte: »Naar han træder op som Taler, lytte alle straks med spændt Opmærksomhed — ikke for at nyde hans Veltalenhed, men paa Lur efter de sikre Fortællelser, ofte af første Rang. Da han f. Eks. i den højtidelige Forsamling mindedes afdøde Kobberstikker Ballin, talte han varme og anerkendende Ord om hans »fine Gavstrik«. Han mente Gravstik, men det var for fristende for ham. Højtideligheden er ikke videre morsom, men den Slags Bonmots gør dog godt og bringer lidt Munterhed i Salen«.

»Vigtigper«.

Samtidig med, at Akademiets indre Forhold og tidligere Historie interesserede ham, han skrev derom en Afhandling, der blev offentliggjort i »Museum«, udfoldede han uafbrudt en omfattende kunstnerisk Virksomhed, dels efter Bestilling, dels i Form af Skitser, hvori han gav de Tanker, der sysselsatte ham,

LUTHER. Marmorkirken.

kunstnerisk Form. Til Marmorkirken udførte han i 1883—84 de tre kolossale Figurer af Johan Huss, Wycliff og Luther, samt i 1893 Ansgar foran Hovedindgangen. Ansgar er en af hans smukkeste Statuer. Munken skrider frem ung og begejstret, bærende Kirken, som han bringer til Danmark, netop overskridende den gamle Grænsesten, Danmarks virkelige Grænsesten, hvorpaa der staar: »Eidora Romani terminus imperii«. Til Frederiksborgmuseet udførtes 3 Statuer af Valdemar den Store, Valdemar Sejr og Valdemar Atterdag. Til Landhusholdningsselskabet Monumentet over Tesdorpf, og fra 1888—89 er det smukke Monument over Suenson i Nyboder

med den monumentale Løve, der med sin tunge Lab værger Skjoldet, hvorpaa Helgolandsdagen staar. Om Anledningen til, at han kom til at udføre dette Monument, hvorom der ikke var udskreven nogen Konkurrence, fortæller han, at han ikke havde tænkt videre over Sagen, da en Forkølelse holdt ham

JOHAN HUSS. Marmorkirken.

borte fra Atelieret i nogle Dage. For at bestille noget fik han fat i noget Voks og begyndte at skitsere et Monument for Suenson og Helgoland. Hans Interesse vakte især ved Tanken om en mægtig Løveskikkelse, som her kunde anbringes, og snart havde han Sagen paa det Rene. Uden Opfordring sendte han sin Skitse til et af Komiteens Medlemmer, og et Par Dage efter fik han Bestilling paa Monumentet. Han rejste i den Anledning til Berlin for at studere Løverne i den der-værende zoologiske Have. Den originale Voksskitse er nu i Hirschsprungs Museum. I Kunstmuseet findes en Række Marmorbuster af ham, derimellem Phisters og Fru Phisters, en Statue

ANSGAR.

SUENSON.

i Marmor af Loths Hustru og Faustulus med Romulus og Remus. Til Glyptotheket udførtes i 1890 de monumentale Hermer af Carstens og Jerichau. Til Frue Plads den kolossale Buste af Martensen, til Frederiksborg Museet yderligere en Række Marmorbuster af Rasmus Rask og Paludan-Müller samt Biskopperne Fog, Martensen og Stein samt Buster af Professor Ussing og Hjort Lorenzen. Til Randers udførtes i 1890 Monu-

Løven ved Foden af Suensonmonumentet.

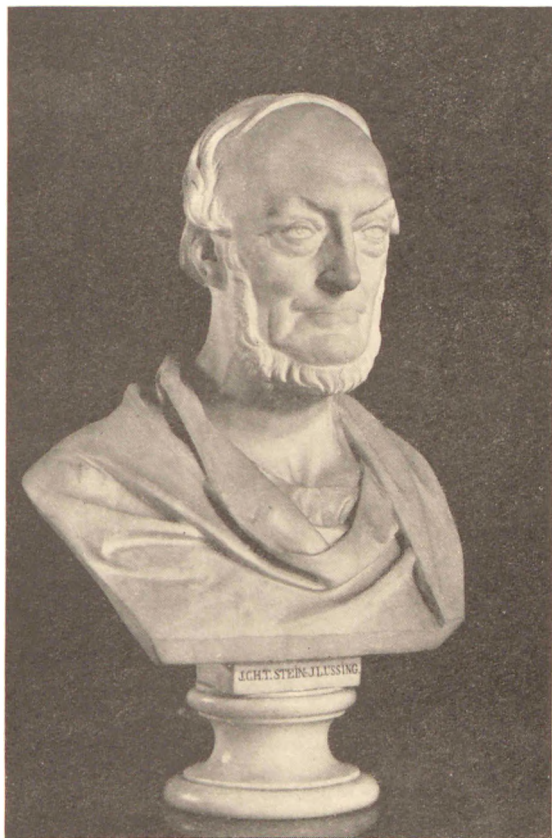
mentet over Blicher. Til Blichers Monument sendte Carit Etlar STEIN følgende Forslag til en Inskription:

*»Han sang for sit Land.
Han betled om Brød,
man gav ham en Sten --
dengang han var død«.*

Inskriptionen var dog for sandfærdig til at vinde Komiteens Bifald.

Meldahl havde allerede i 1871 skrevet til ham: »Det staar for mig, som om Billedhuggerkunsten lettere vil gaa op for Folk, naar den tilegner sig lidt stærkere Udtryk for det sjælelige end det vi hidindtil har anset for at være fyldestgørende i den Retning«. STEINS Anskuelse faldt sammen hermed, hvad

Monumenter som Carstens og Ansgars og Buster som Jerichaus, Martensens, Phisters og Ussings klart viser. Modsat Ungdomsarbejderne viser der sig i Aarenes Løb ganske tydeligt i hans Kunst en bevidst Stræben efter at ramme Modellens aandelige Fysiognomi og besjæle Marmoret. Linjen og den plastiske

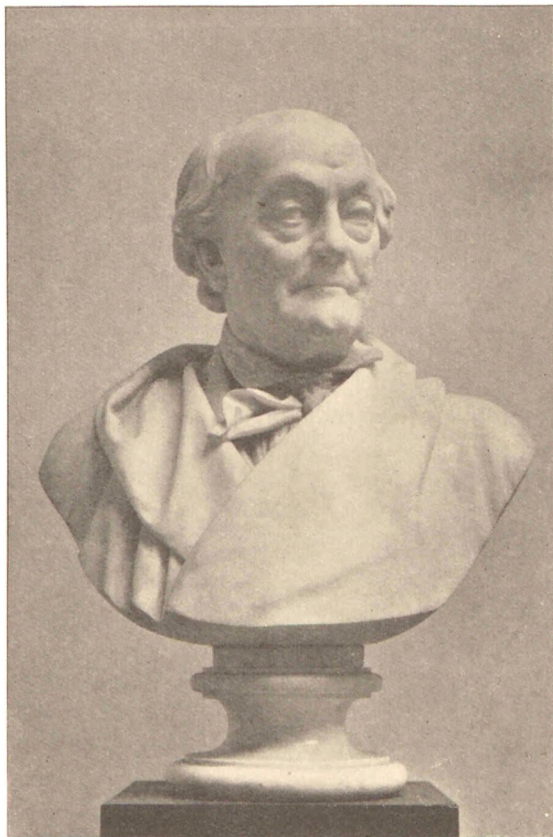

J. L. USSING.

antikiserede Form var ikke længere det centrale i hans Kunst-opfattelse som i Thorvaldsens. Det indre Liv blev i steds stigende Grad Maalet for hans Stræben, og denne Udvikling medførte, at han nu tilegnede sig en langt mere realistisk Formgivning end tidligere. Tesdorpf's Monument er et slaaende Bevis derpaa. Det er et i STEINS hele Produktion enestaaende Arbejde, idet han her har forladt sin egen Teori om, at Kunstneren bør bearbejde sit Indtryk og omskrive Modellen kunstnerisk. Her har han gengivet den store Agrar aldeles realistisk med Spadestok og i lang Diplomatfrakke, docerende i Mar-

ken for en landbrugskyndig Kreds, og Figuren formelig lugter af den fede falsterske Jord, hvori den planter sine Ben.

Muligheden af denne kunstneriske Udvikling beroede paa, at han besad en stor Modtagelighed for Indtryk, en hurtig Opfattelse af det karakteristiske hos Modellen og en fuldkommen

PHISTER.

Færdighed i at behandle Leret, hvorhos han raadede over en Rigdom af Ideer, som han med stor Lethed og Hurtighed gav kunstnerisk Form, ofte i mange Variationer. Den Mængde af Skitser, han udførte, viser en Række af de mest forskellige Motiver med det mest forskellige Aandsindhold. Fra sprudlende Munterhed til dyb Stemningsgrebethe rummer de en Rigdom af morsomt opfattede Situationer eller stemningsfulde Optrin, som ingen Kunstner, der ikke havde et stort kunstnerisk Fond at øse af, kunde have frembragt. Da de er udførte med stor Hurtighed, ofte i Løbet af faa Timer, rummer de en Friskhed, som de færdige Arbejder ikke altid er i Besiddelse

af. Da han derhos lige fra Ungdommen var en ivrig Læser og selv havde literære Interesser, fik han mange Motiver fra Digtningens Verden, og han omtaler med et Smil den blandt Kunstnere ofte herskende aandelige Fattigdom, der skyldes Mangel paa Læsning og almen Kundskab, og som bevirker, at

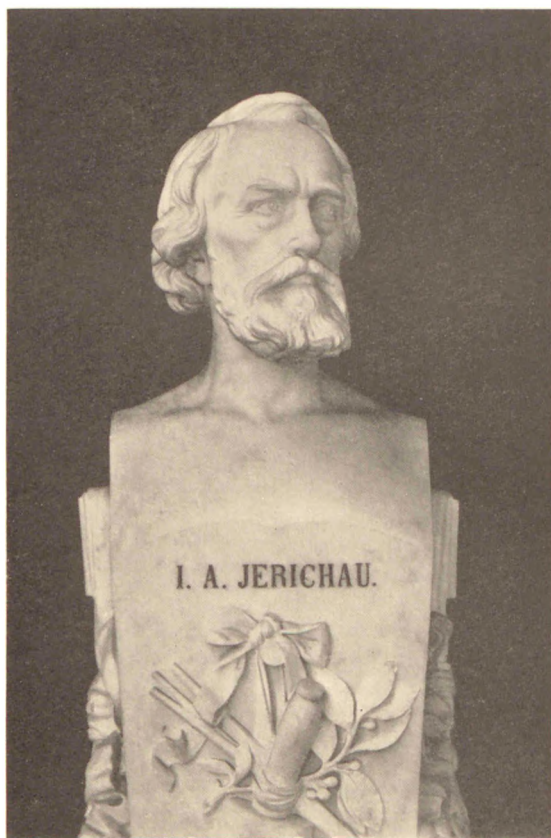

Fru PHISTER.

der frembringes saa mange ganske stereotype Udgaver af »vore stakkels Forfædre, Adam og Eva og deres saa sørgelig misbrugte Børn«. Om disse sine Bestræbelser for at faa et aandeligt Indhold i sine Arbejder skriver han selv: »Om det er lykkedes mig, maa andre dømme om, men jeg har altid stræbt efter den aandelige Side af Sagen, saavidt jeg formaaede. Hang til at æstetisere og symbolisere førte mig ogsaa til at strejfe Allegorien, en Kunstretning, der dog sjælden virker fornøjelig paa Beskueren og hører forbigangne Tider til«.

I et andet Land og under gunstigere Forhold vilde hans kunstneriske Evner maaske have udviklet sig paa en langt

rigere Maade. Han naaede at frigøre sig for den Thorvaldsenske Paavirkning, i hvis Skygge dansk Billedhuggerkunst var bleven bleg og blodløs. Han viste i Tesdorpf's Monument, at han kunde være fuldt ud realistisk i sit plastiske Syn, og i Suensons Monument, at han i højere Grad end de fleste af de

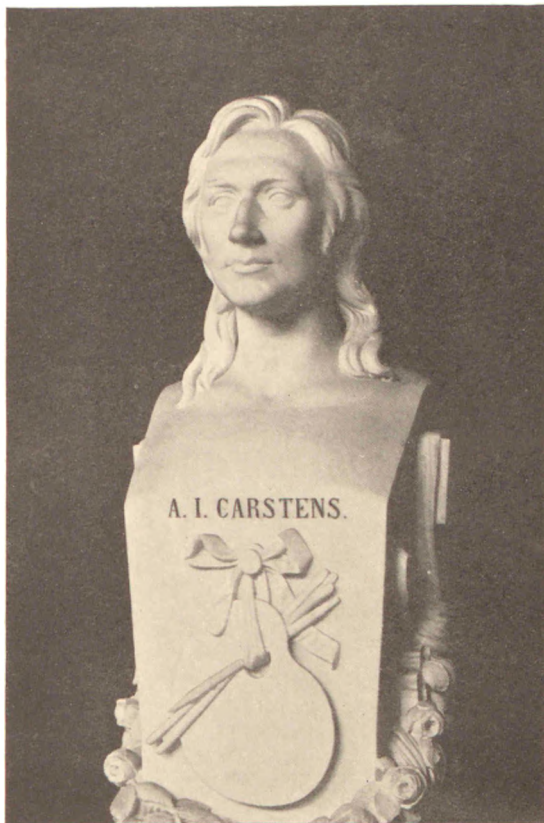
I. A. JERICHAU.

andre danske Billedhuggere havde Sans for det dekorative Moment i Plastiken; den store Løvefigur virker med en hel fransk Effekt, men især viser en Række Skitser til aldrig udførte Arbejder en Rigdom af kunstneriske Motiver, en dyb indre Følelse, en Evne til at lade den plastiske Form udtrykke et stærkt bevæget Sinds Tanker og Stemninger, hvori ikke mange af hans samtidige kommer ham paa Siden.

I 1887 opholdt han sig som Repræsentant for Kunstakademiet i Florens i Anledning af Afsløringen af Domkirkens Facade. Følgende Brev giver et livligt Øjebliksbillede af Festlighederne:

Firenze, den 12. Maj 1887.

»Klokken 9 i straalende Vejr fyldtes Pladsen foran Kirkens Forside med Masser af Mennesker, hvoriblandt store Afdelinger Militær, der dannede Espalier. Lige for Kirken og støttet til Baptisteriet var den kongelige Loge eller Tribune rejst, deko-

A. I. CARSTENS.

reret med rødt Fløjl. Til begge Sider og sammenhængende med den var mindre lignende, for de indbudte, derunder Folk som undertegnede. Kl. 9 $\frac{1}{2}$ spillede Musiken op af alle Kræfter, ikke den vi kan om de gamle Ægyptere, men en stemningsfuld Krigsmusik, hvorpaa en Afdeling glimrende Cuirraserer, der straaledede i Solen, kom galopperende, og derpaa de kongelige Vogne med de røde Liberier. Der var jublende Haandklap og Tilraab, da Majestæterne steg ud, og gennem Baptisteriet besteg Tribunen. Alle Huse og Paladser paa Pladsen var prydede med grønne Guirlander og Blomster, der fulgte Arkitekturen lige op til Taget. Af alle Vinduer hang

prægtige Tæpper ud, og bag dem stod paa Balkonerne de skønne i Florentz. Nu sænkedes ganske sagte de store Lærreder, der dækkede Facaden, og efter et Kvartertid var den afsløret. Musikken spillede, alle klappede i Hænderne, og mange Hundrede Duer, sendte fra hele Italien, fik paa engang deres

VALDEMAR SEJR.

Frihed fra den nederste Del af Giottos dejlige Klokketaarn ved Siden af Facaden. Deres Vingers Basken og Hændernes Klappen overdøvede næsten Musikken. Det var ganske prægtigt. Kirkens Døre gik nu op, og der indenfor stod Ærkebiskoppen med hele hans Clerus, som derpaa skrede ud paa Pladsen paa den brede Trapperepose. Her blev en Stol hensat, hvorpaa han derpaa tog Plads med Tiaraen paa Hovedet og Krumstaven i Haanden, med Ansigtet mod Kirken. Efter Sang af Præsterne rejste han sig, tog Vievandskosten og gik tre Gange frem og tilbage med sit Følge tæt inde ved Kirkemuren, som han besprængte med Vievand. Højtideligheden var nu forbi, og de

TESDORPF. Landbohøjskolen.

Kongelige tog afsted hilst af Haandklap. Man faar Indtrykket af, at det fra gamle Dage er et betydeligt Folk, disse Italienerne, ogsaa uden for Kunsten. Klokken 2 var jeg til »Te deum« i Kirken, der var oplyst af Hundreder af Lysekroner med Voksllys og hvor Altret straaede af Lys. Dog formaaede de alle kun at virke som en Dekoration, der tog sig festlig ud, thi

Bakkus med Panter. Hirschsprungs Museum.

Lyset fra de farvede Ruder og Lyset, der strømmede ind af de store aabne Midterdøre, blev Sejrherr. Jeg havde en udmærket Plads tæt ved Altret. Musikken var øredøvende og Sangen simpel Korskraal, men det fik jo en Ende, hvad der var godt. Om Aftenen var Byen illumineret efter en storartet Maalestok. Tusinder af elektriske Lamper var anbragte overalt. Hvor Italienerne dog ere godmodige Folk. Selv i det umaadelige Hurlumhej paa Gaderne i denne Tid mærker man ingen Raahed eller Puffen. Kuskene jage knaldende i et væk og raabende gennem Gaderne, disse ere ofte smalle og uden Fortoug, og naar det lykkes Folk at springe af Vejen i rette Tid og undgaa Overkørsel, hvad de alle gør, saa le de og more sig. En dansk vilde raabe »For Satan« o. s. v. og tænke paa Politi.«

Fra Florens tog han til Carrara for at besøge Professor Lazzerini, der ejede store Marmorbrud der. Herfra skriver han:

Carrara, 17. Maj 87.

»Nu er jeg da ude af den Tummel i Florentz og sidder her, hvor jeg med Kys og Omfavnelser modtoges af Lazzerini. I

Satyren og Slangen. Hirschsprungs Museum.

Morgen begynder jeg paa en Buste af Datteren Marietta, som er køn og elskværdig. I Gaar kørte jeg med Lazzerini til »la marina«, Udskibningsstedet ved Middelhavet, en Milsvej fra Carrara. Det gjorde godt at se det blaa Middelhav. Her er ophobet saa meget Marmor, som jeg aldrig har set før. Marmor og altid Marmor. Et Areal som Kongens Nytorv et Par Gange er bedækket med Marmorblokke og gennemsavede Plader saa langt Øjet naar. Carrara er en lille By med ca. 10,000 Indbyggere, helt omgivet af Bjerge, der naa op i Skyerne. Alle disse Bjerge er Marmorfjelde, bevoksede med grøn Vegetation, og kun enkelte smaa skallede Pletter, der skinne hvide, forraade de kolossale Marmorbrud, som allerede Oldtiden benyttede, og som aldrig vilde kunne udtømmes. Den Trøst har vi

Billedhuggere da i alle Tilfælde. Hele Byen bestaar af Værksteder, og alle Vegne fra høres Hamrenes Tikken og Pikken paa den klangfulde Sten. Lazzerinis Værksteder er store og Arbejdet ogsaa godt, dog ikke den sidste Udførelse. De er dog

Amor og Psyche. Hirschsprungs Museum.

kun Haandværkere. Her er dejlig italiensk hernelde, og Luften velgørende, skønt Solen nu begynder at skyde med varme Pile.«

I 1889 rejste STEIN for sidste Gang til Rom. Denne Rejse blev en Skuffelse for ham, idet han Gang paa Gang maatte sige: »Ak hvor forandret«. Det eneste Sted, hvor han fandt Stemning og en Slags Hygge, var paa den protestantiske Kirkegaard ved Cajus Sestus Pyramiden, hvor han saa den lange Række Grave, der gemte Landsmænd, med hvem han i gamle Dage havde delt Italiens Vin og Solskin. En enkelt af dem traf han endnu i Live, men som en Skygge af sig selv. Det

var gamle Ravnkilde. Han traf ham en Aften i et Osteri ved Fontana Trevi. Han sad ganske alene ved et lille Bord med Haanden under Kinden. Med et træt Smil rakte han Haanden ud og sagde: »Er Du der?« Paa ham kunde man om ikke af

Lazarus i Abrahams Skød.

andet se, at det Kunstnerliv i Halvtredserne, der stod i Mindets Glans, nu kun var en sørgelig Ruin mellem alle de andre.

Rom, 28. September 89.

»Jeg var i Forgaars Aftes paa den protestantiske Kirkegaard i Anledning af Monumentet for Hauch. Det er en dejlig stemningsfuld Plet. Bag Muren med en smuk Gitterport rager op mod den rene blaa Himmel en Skov af mægtige Cypresser med deres mørke Kroner. Indenfor mellem Træerne staa i lange Rækker de snehvide Marmorminder, større og mindre mellem hverandre. Jeg fandt let vore Landsmænds Grave, Hauch og Bravo, Holbeck, Hammer og Victor Freund ligge

lige tæt ved hinanden, foruden Harald Jerichau og hans Hustru. Derefter gik jeg i Villa Wolkonskys Have. Ak, hvor var ogsaa her forandret. Udsigten til Albanerbjergene er delvis spærret af store Gadeanlæg. Kun den gamle Ruin af en Vandlejning,

Den halte ser, den blinde gaar. Hirschsprungs Museum.

bevokset med Efeu og Roser i fuldt Flor, var tilbage af den gamle Herlighed. At Rom er en helt anden By nu end da vi var her i vor Ungdom, er sikkert nok, og man kan jo som Kunstner ikke andet end sørge lidt over den moderne stilløse By, som breder sig knusende over de gamle maleriske Gader og deres Folkeliv. Hele Kvarterer ligge i Ruiner, som efter et Bombardement, særlig oppe ved Capitol, hvor der skal gøres Plads for Victor Emanuels vældige Monument, der skal ses fra Corsoen. Vi Skandinaver, Rasmus Andersen, Jeremias Christensen, Tvede og Brendekilde samt undertiden Ravnkilde samles om Aftenen i et Osteri. Der kommer Folk af alle Slags, som alle medbringe Spisevarer, nogle endog dampende varm

Mad i Krukker til hele Familien. Værten leverer Borddækning (meget simpel) samt Brød og Vin, som maaske er taalelig god. Min Mave taaler den da, hvad der dog vist geraader denne Legemsdel til Ære. Jeg lader Værten spejle to Æg, dertil en

ABILDGAARD. Hirschsprungs Museum.

Salat af Latuga med den dejlige Olie, samt Skinke og en lille Gnalling Ost, som jeg selv medfører ligesom Skinken. Her sidde vi saa og diskutere. Der kommer altid mere eller mindre heldige Kunstnere paa Mandolin og Guitar. Forleden Dag kom et Selskab paa fire Personer, derunder en blind Violin-spiller, der spillede saa dejligt, at selv Italienerne forlod deres Pladser for at lytte. Jeg fortæller de unge Landsmænd om Livet og Kunsten hernede i gamle Dage. De lytte gerne, de ved saa lidt«.

Han var selv bleven en af de gamle Romafarere, og det Romerliv, han kunde fortælle de unge om, lød som en fjærn

Musik, som en Genklang af noget, der ikke eksisterede mere. Strømmen af Kunstnerne gik ikke mere til Rom, men til Paris. Kunstens »romerske Dage« var forbi. Uden Savn vendte han hjem til det gamle Charlottenborg til sin Professorgerning, til de store Atelierer, der hørte til hans Embedsbolig, og til den lille Have udenfor Ateliererne, som han havde døbt »Skønhedspletten«, og som han holdt saa meget af. Endnu følte han sig i fuld Kraft, og endnu ventede mange Arbejder paa hans flittige Modellerstok.

Knud Larsen.

TH. STEIN.

Atelieret paa Charlottenborg.

V.

»*Inveni portum*«.

DET store Atelier, som hørte til Professorboligen for den ældste Professor i Billedhuggerkunst ved Charlottenborg, var et baade smukt og imponerende Rum. Langs Væggene stod de store Modeller til Niels Juel og Suensons Monumenter, midt imellem hang Krusifixet fra Tranekær og rundt omkring i bro-

get Blanding dukkede Buster og Statuetter, Afstøbninger og Reoler med Bøger og Skitser frem. Over dette Rum hvilede der noget eget, noget levende, selvom ingen var tilstede; thi de lange Rækker af Buster og Statuer, forestillende saa mangfoldige og forskelligartede Personligheder, meddelte, som de stode der, Profil ved Profil, Stedet ligesom en dæmpet Genlyd af deres Stemmer, en Afglans af deres Skikkelser. Suensons djærve Sømandsansigt og Ussings fine Profil, Paludan-Müllers Tænkerasyn og Tesdorpf's bredskuldrede Skikkelse og alle de andre saa forskelligartede, men hver paa sit Omraade fremragende og dygtige Mænd, forlængst afdøde og endnu levende, alle gav de hver sit Bidrag til Stedets Stemning og til Forstaaelse af den Kunstnerpersonlighed, der havde skabt dem alle, præget deres ydre Skikkelse med sin Haand og sin Aand og ladet deres Billeder og dermed tillige sit eget aandelige Billede gaa over til kommende Slægters Betragtning og Bedømmelse.

I Hjørnerne stod eviggrønne Planter, Palmer og Viburner og midt paa Gulvet den store runde Cavallet. Uden for dette Rum laa flere andre store Atelierer. Her stod den kolossale Løve fra Suensons Monumentet i Gips og ligeledes den kolossale Model til Ansgar. Her arbejdede altid flere unge Billedhuggere og Elever. Den, der havde Øjet aabent for det aandelige Livs Betydning, for Kunstens ideelle Verden og dens kulturelle Magt, kunde ikke andet end faa et stærkt Skønhedsindtryk af dette saa ejendommelige Rum og den saa smukke og ejendommelige Personlighed, der gav det sit Præg. Jeg, der fra ganske ung færdedes her daglig og skiftede Tanker med min Fader om alt, hvad der optog ham, modtog her i de unge Aar uforglemmelige og for min Udvikling afgørende Indtryk.

Her arbejdede STEIN daglig, her færdedes han glad og tilfreds med en lille Pibe i Munden, og Ideerne strømmede stadig ind paa ham og Leret formede sig stadig lige villigt under hans Haand. Som Rekreation havde han sin Have eller han syslede med litterære Interesser, idet han skrev en Række smaa Kunstnerbiografier og en Afhandling om Akademiets Historie, som blev optagne i forskellige Tidsskrifter. Disse Adspredelser foruden en omfattende Læsning og Brevskrivning fyldte Arbejds-pauserne. Navnlig morede det ham at skrive Breve, og intet giver et bedre Billede af hans aandelige Jeg end disse Breve, hvori han uden Forbehold omtaler alt, hvad der falder ham ind.

Bobakken, d. 13. Juli 1892.

»Uden Æventyr, der kan gøre den fjerneste Fordring paa Omtale naaede vi Helsingør. Jeg noterer kun en agtværdig Bøf paa Skibet. Sammen med Assessor Lautrup og hans Kone tog vi en dejlig Tur til Nakkehoved. Da Kongefamilien var ved Nakkehoved, indskreve samtlige Medlemmer deres Navne i Fremmedbogen, hvilke Fyrmesteren dog snedigen straks skar ud for at ikke andre skulde gøre det, og han forundte os at se dette Aktstykke. Man skal skrive sit Navn, sin Stilling og sin Bolig. Øverst stod saa ogsaa aldeles korrekt: Christian, Konge, Bernstorff, og dernæst: Alexander, Csar, Petersborg osv. Vi skrev ogsaa vore berømte Navne og bad Fyrmesteren endelig passe paa, at de ikke blev stjaalne, men at vi kunde finde dem ad Aare. Fuldmaanen lyste pænt for os paa Hjemturen, og det var altsammen saare godt. I Aften skulle vi en lille Svip til Hornbæk (tænk paa Ewalds Fiskere), ogsaa uden dem er der dejligt med meget Vand og meget Sand. Imellem dette sidste vil jeg snuse efter min gamle Stiftsprovst eller ad libitum Biskop Rothe, som skal stikke derude, og som jeg skal modelere. Ogsaa den gamle Ploug pløjer Hornbæks Sandmarker. Jeg holder dog af Ploug, ikke naar han er grov, men naar han er Digter. Gamle Fyrmester Faber, hvem hele Beplantningen paa Nakkehoved skyldes og det hele smukke Anlæg (fra 1824—44), ligger begravet deroppe i en tidligere Kæmpegrav. Ploug har skrevet et Par Linjer paa Graniten, der lyder saaledes:

*Kæmpegraven gemmer hans Støv;
Klintens Tinde,
hegnet af Lund, skygget af Løv,
er hans Minde.*

Se, det er smukt i al sin Simpelhed. Ja, min kære Søn, nu vil jeg slutte. Dels vilde det ikke være værdigt for os to at dvæle ved ringe Ting og Personer, og dels skylder du mig en ufyldt Side i dit Brev.«

Vallerød, 4. Juni 97.

»Vi er nu installerede i vor Sommerresidens. Mit Værelse har to Vinduer, ved det ene et Bord med Skrivematerialer for »Forfatteren«, og som han nu indvier med disse Linjer. Det andet er helliget Skulpturen, hvis nogle Ideer skulde flagre ind til mig ad den Vej. Og paa endnu et Bord er opstablet et helt lille Bibliothek, der fyldte en Kuffert, og nu skal udfylde min Ferie og mit gamle Hoved. Jeg er begyndt med det sublimeste

af alt: Apuleius, »Amor og Psycke«. »Das ist eine alte Geschichte, sie bleibt doch immer neu«. Jeg har endog Alkoranen med herud, naturligvis ikke paa Tyrkisk, men paa Fransk. Det er godt nu, da det synes, at Stormagterne vil lade os komme under Halvmaanen, at læse lidt i den Bog. Fredericia Adelsvælden har i høj Grad interesseret mig i sine store Træk. Rønnings Rationalismens Tidsalder giver Lyst til Fortsættelsen. Jeg er begyndt at ælte i noget Voks her i de sidste Dage, af hvilket en Csar af Rusland skulde vokse op til Fredensborg Slotshave. Det bliver vist en Luftkejsler! Det har moret mig i denne Sommer, naar jeg er taget til Staden, at se, at en af mine Venner blues ved mit Bekendtskab, naar han ser mig staa og stikke med min Tredieklases Billet i Haanden. Saa drejer han Halen til. Havde jeg mødt ham i Førsteklasses Ventesaal, hvor havde han saa ikke øjeblikkelig kendt og omfavnet mig. O, elskelige Dumhed!«

31. Marts 98.

»Aabningsfesten fandt Sted i Dag. Talen var et i højeste Grad vellykket Testimonium paupertatis. Af friske Lig var der intet disponibelt, hvorfor Höyens og Bissens Mumier afvikledes og fremvistes som 100aarige Veteraner. Kongen lod sig Udstillingen forevise af mig og glædede sig ved Faders Statuette, som han fandt meget lig. Han spurgte til Onkel Harald, og du kan hilse ham foreløbig fra Kongen, Kronprinsparret og mangfoldige andre fornemme Folk, som jeg er for ringe til at nævne, deriblandt Kejsrerinden af Rusland, der imponerede alle ved sin ungdommelige Apparition. Alt gik programmæssig. Forsamlingen saa ud, som om den morede sig, og mere kan man ikke forlange af dannede Mennesker.«

15. April 98.

»Den lange Ordensliste er kommen. »Das war eine grausame Salbe«. Grausam for Moder, der er stødt over, at jeg ikke er bleven Kommandør, naturligvis uden videre Ret til at kommandere mere end nu, men dertil kan jeg endnu ikke være gammel nok. Tænk, Freund blev først nu i de 77 Ridder! I ældre Tider skulde der mere end nu til at Kunstnere dekoredes og en Eckersberg, Marstrand og Bissen naaede ikke højere end til at blive Riddere og faa Sølvkorset. Nu nøjes mindre Kunstnere ikke med det. Den eneste Maade, en Mand nu kan hæve sig over Mængden paa, er ved at afslaa Dekorationer. Dette Princip har hos os Vilh. Bissen adopteret og af-

slaaet ethvert Tilbud om lidt i Knaphullet. Dette viser en vis Stolthed, som kunde indeholde Sandhed, men tillige Mangel paa et filosofisk Blik paa Livet, som dog ingen totalt kan reformere. Man skulde tro, at en saadan Protestant var mindre velset ved Hove, naar han mødte sammen med skrammererede Colleger, men jeg har lagt Mærke til, at dette langt fra er Tilfældet — tværtimod. Iblandt de Forfængeligheder, man træffer i Livet, ser man dog med mere Godmodighed paa de naive Sjæle, der har Brystet dækket af Ordener, end paa dem, hvor Guldets altid rasler i Lommen. Den 15de gaar det for Alvor løs hos M. mellem en udsøgt Familieekstrakt. Gid der maa komme lidt Stemning tilstede, der kan glæde hende. Maaske vil flere Harper lade sig høre — maaske ikke! Derfor har en ganske ung Poet blandt Gæsterne pint sin Muse og frembragt sit Opus 1, hvormed han vil devovere sig. Han har overladt mig et Exemplar, som han bad mig sende Dig. Dersom Odense, som Du siger, er et »Helvede«, er det jo korrekt, at Du læser dette Poem før alle andre; thi som Heiberg skriver om dette Sted:

*»Man læser det før
Manuskriptet er færdigt og Skriften tør.«*

Jeg er færdig og har faaet »Thor og Ælde« støbt og skal nu ifærd med Ulvinden. Paa det kgl. Bibliothek leder jeg efter Bissenske Breve. Hertuginde var i Dag paa Udstillingen. Hun gennemførte den gyldne Regel, gylden for hende selv, nok se men ikke røre. Fra Mr. Jouin havde jeg idag et Brev adreseret fra hans Opholdssted — den syvende Himmel. Han har faaet Ordenen, som han ikke uvittigt omdøber »l'ordre de l'amitié«.

9. September 98.

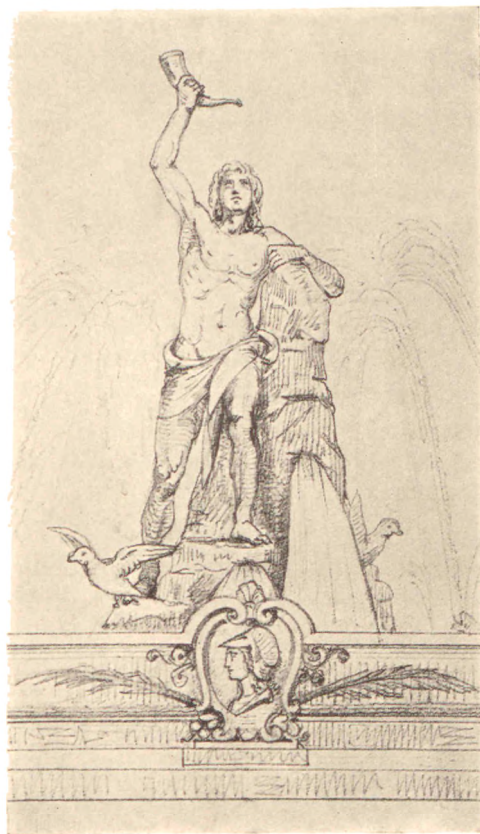
»Hvilket herligt Vejr og Haven er straalende ved mine Gartnerbestræbelser, som jeg saa udmærket nu taaler. I det hele er jeg meget rask og tillige rask paa det. Lysthuset er bleven forsynet med et anseeligt Bord, dækket med en stor Skifertavle, som har tilhørt Thorvaldsen. Den havde en Revne, det ved jeg nok, og da de bar den ud, gik den i flere Stykker, hvad der gjorde mig ondt, da jeg gerne vilde have bevaret dette Minde paa Charlottenborg. Men ved at lægge Stykkerne paa Bordpladen, viste det sig, at kun finere Revner var synlige, og Stykkerne ere nu med Skruer ned gennem Stenen og i Træet nedenunder udmærket forenede igen. Jeg vilde blot have ristet

Thorvaldsens Navn i den, men nu har jeg lavet følgende Sentens, som i Morgen skal hugges ind i Skiferstenen:

*»Paa denne Table — Steen
Har Thorvaldsen fremstillet
Her paa Charlottenborg
Saa mangt et herligt Billed.
— Den skøre Skifer brast
Ved Tidens stærke Vælde.
Hans Værker aldrig dø,
De kende ej til Ælde.
Og aldrig ud skal dø hans store Kunstnernavn,
saa længe der er Steen paa Steen af København.«*

Jeg er færdig med Skitsen til Springvandet og er ret tilfreds med denne første Behandling. Jeg skal nok lægge mig i Tøjet for mulig at staa som en Gubbe, der endnu kan tumle Grønskollingerne. En fornuftig Mand har imidlertid gjort mig opmærksom paa, at et saa romantisk Motiv (Havmanden) ikke passede paa Brostenene, men nok i en stor Have med et stort Bassin, hvori man kunde forestille sig, at Havmanden kunde bo meget mere komfortabelt, især naar han vil sætte Bo med liden Gunver. Nu tænker jeg paa »Der Taucher«, men den lille Statue af Gunver skal jeg dog i Lag med. Medens Kunstens Frembringelser i tidligere Tider tjente til at forskønne Livet i de daglige Omgivelser alt efter Ejerens Smag og Formue, er den nu ved sin Overproduktion kun bleven en Handelsvare, i hvilken der spekuleres efter Navneværdien, og færre ere de Kunstnere, der kender noget til »Musernes Dans«, end de, der danse om Guldkalven hos Kunstspekulanterne. Carl Jacobsen staar ved sin storartede Offerberedthed for Kunsten isoleret, men dog er det et Spørgsmaal, om han gavner vor egen Kunst ved Importen af al den franske Kunst, hvormed han har fyldt sine Samlinger. Den rejsende Kunstner — og enhver Kunstner har nu forholdsvis let ved at komme til Udlandet — skal studere den fremmede Kunst paa Stedet og til egne sig, hvad der passer for hans Naturel, men at ville omplante fransk Kunst i vor Jordbund til fremtidig Vækst kan let bringe vore Kunstnere ud af deres naturlige Vej og paavirke det umyndige Publikum; thi Franskmænd det er vi nu engang ikke. Det kommer mig for, som om den russiske Kejsers Forslag om, at der skal være evig Fred herefter mellem Nationerne, meget minder om en Fredstraktat i »Niels Klim«, der begynder ligesaadan. Nu vil der ret blive følt paa alle gamle Bylder

omkring i Europa, og hver Indehaver vil nok skrige op. Franskændene fremfor alle. Man skulde næsten tro, at Russeren ved dette Forslag vil vikle sig ud af de Forventninger, Frankrig stiller til hans Hjælp. Mon han ikke spiller under Dække med vor Ven Wilhelm Jorsalsfareren. Der er vist, men ikke mine Ord igen, en stor Krig i Anmarsch.«

•Dykkeren•

15. Septbr. 98.

»Jeg hører, at Du læser Tacitus. Det var ret! Med Forlov at spørge: læser Herren den paa Latin? Eller gaar det Dig som da Apostlen Philip mødte den fornemme Gilding, der sad og kørte i sin Vogn, læsende i en Bog. Da saa Apostlen spurgte ham: »Forstaar du og, hvad du læser?« svarede den sorte: »Nej, hvordan skulde jeg vel det!« Du kan læse det efter i Apostlenes Gerninger. Jeg krammer lidt paa der Taucher i denne Tid, samtidig med at jeg laver Ornat paa Martensens Buste, hvortil jeg har laant en brilliant Bispekaabe fra Notre

Dame, som min Gliedermann nu lapses sig med. Har Du set, jeg er ude i »Vort Land« i Dag. Overhængt af en Neger lod jeg min Orakelstemme lyde om vore kunstneriske Projekter. Meldahl, Klein, Schultz og jeg syngte en Kwartet i Dag i Avisen, men vi følges ikke rigtig ad. Du vil le, naar Du læser alt det Vrøvl. Ogsaa fra »den tomme Tønde« buldrer det. Redaktøren har ærgret mig ved at tilføje et »Ærbødigst«, som slet ikke stod under Artiklen, men jeg vilde saamænd ikke klage, selvom der havde staaet »Med Højagtelse«. Vi skal have Selskab for Lazzerini »e la sua consorte«. Bissens og hvem vi ellers kan skrabe sammen af Folk, der kunde bruge Munden paa Fransk eller Italiensk. De fleste, vi kende, benytte den kun til at spise med. Vi maa hurtigst muligt ved Bordet se at faa Bunden i Vejret paa Flaskerne — Freund skal med — saa kommer nok Humøret. Jeg bæver for at se »Nord og Syd«, om de bare har rettet en nederdrægtig Trykfejl. Jeg havde skrevet om salig Bissen, at han kunde have et luende Blik, og saa har det Asen af en Sætter givet ham et »lurende« Blik. Jeg satte rasende Mærke derved og Ordet helt skrevet i Margen samt alarmerede Redaktøren og dog, lur ham, det staar der nok. Gid jeg til Vinter kunde grave en eller anden salig afdød op. Det er en behagelig Tidsfordriv, og, under uns, jeg mærker Tegn paa Forfatterforfængelighed, men sig det ikke til nogen. Jeg læser med en vis noget dæmpet Fornøjelse Julius Langes Breve. Jeg tror saa smaat, at Lange personlig ikke var saa charmeret i B., men benyttede ham som en Person, overfor hvem han kunde expectorere sig og øve sin Pen. Adgangen til Thorvaldsens Arkiv bliver ikke givet fri. Det manglede blot, at vi skulde have en Geschichte, der kunde hedde: »Thorvaldsen paa Kærlighedsstien«. Vi skulle snart have Bestyrelsesmøde. Saa kommer Sagen paa Tapetet og — paa Døren. Festen ved Afsløringen af Helms Buste var pæn. Jeg fik mange Komplimenter for den, som jeg dog nu til min Beskæmmelse af »Nationaltidende« ser er udført af Bissen! Jeg gør min Skitse til Springvandet færdig af al Kraft. Maaske lader jeg den dog blive hjemme og er ikke ulykkelig for det. Saa kan jeg maaske blive Dommer — det er langt lettere.«

23. November 98.

»Blot Tiden tillod Dig at se Udstillingen af Fontæneprojekterne. Der er intet at klage over Opstillingen af min Skitse, og jeg synes, jeg kan være den bekendt. Aviserne, hvis Réportere vimsede om mellem Bordene den første Aften, har alt i Dag

serveret Anretningen i Bladene, men de ved ikke rigtig, hvad de skulde sige om den Ting, nævne blot deres egne Favoriter, som man kunde sige i Forvejen. Det meste er Juks og Barnemad. I Bonnesens Thor og Bundgaards Gefion er der Talent. Jeg ser i Socialdemokraten for i Morges omtalt en Dykker af en anonym Kunstner som værende god. Havde man vidst, hvem Anonymussen var, havde Dykkeren vel faaet en ordentlig Dukkert. Jeg har paa Fornemmelsen, at mit Udkast rammer Tanken bedst, men med min Døbeseddel i Haanden faar jeg næppe Bestillingen. Aarslef har gjort sig uhyre Ulejlighed og lavet en Opsats, hvor tre pæne, zirlige Ungmøer staa dos a dos paa en Klippe og hælde nydeligt Vand af en Skaal ud i hver sin Spølkum. Det er Sagnet om de stakkels udasede Danaider.«

11te December 98.

»I Aften meddelte Nationaltidende Præmieuddelingen ved Springvandskonkurrencen. Alligevel ærgrer jeg mig aldeles ikke over min Deltagelse. Det har moret mig at være med mellem »de Unge«. De Gamle er jeg saa ked af at konkurrere med nu i 50 Aar. Da jeg hørte, at Raadhusarkitekten var tilkaldt som Dommer, vidste jeg Besked. Om nogen af de Præmierede faar mere med den Sag at gøre, det vil Tiden vise. Jeg har nu set Oehlenschlägers Mesterværk »Hakon Jarl«. For Feinschmeckere var det ingen Delikatesse. Det viste dog, hvor stort Digterværket er, da Virkningen ikke helt kunde ødelægges. Det er som med ringe Kopier efter Thorvaldsen, Geniet stikker frem, og derfor fortryder jeg ikke de udgivne Penge. Theaternissen var paa Spil. I den dejlige Slutning af tror jeg anden Akt ved Bryllupsgildet, hvor Brudgommen udbryder »Hulde Mø, du aabner Øjet«, og Bønderne svarer »Hakon Jarl skal dø«, gik det første tabt, fordi Tæppet rutschede ned med Fart og Bønderne naaede kun at raabe Slutningsrepliken, da intet andet var at se af dem end Benene. Efter saadan en højtidelig Replik skal Tæppet tværtimod sænkes langsomt. Kostumeringen var særlig for Jarlens Vedkommende rædsom, og man var Ejnar Tamberskælver højst erkendtlig for, at han skød Hanefjederen af hans Hjelm. Da Karker stikker ham nede i Hulen, mærkede man, hvor liden Øvelse de Folk har i at omgaas Melpomenes Dolk. Meget mere Følelse og sand Forstaaelse viste den gode Hakon, da han aftvinger »Lundesolen« et Kys. Det trak han lovlig langt ud for os andre. Der var noget, der mindede om det Kys, Løven giver Hesten i Ro-

senborg Have. Grib var elendig, især naar man mindes Michael Wiehe. Den dejlige Replik Hakon har, da han ser ham sidde og lege Konge paa Ambolten, afleverede han helt henne i Døren i Baggrunden, og saa er de saa bange for at vise, at de har en Ryg, ligesom de altid staar stille, naar de skal tale. Stærke Affekter medfører altid kraftige Bevægelser, og man kan godt tale, mens man bevæger sig«.

6. Januar 99.

»Det gaar ret rask med »Liden Gunver«, der daglig bliver mere og mere tankefuld. Jeg er ganske tilfreds med hende, og hun bør ogsaa være tilfreds med mig, da hun hyppigt faar en ny Kjole. Jeg er rask og munter, vandrende mine 70 Aar imøde. Det er jo ellers noget, man skal glæde sig over, men der er noget modsigende i at proklamere, at man har naaet Støvets Aar og samtidig f. Ex. ved sine Arbejder søge at modarbejde denne Kendsgerning. I Morgen afsløres Busterne af Høyen og Julius Lange ude foran Kunstmuseet. Det er en raffineret Grusomhed, som de levende vilde have protesteret mod at lade dem idelig have Danmark og hendes Løver for Øje. Et uløseligt Spørgsmaal vil det altid være, hvad der er værst, Danmark eller Løverne«.

Silkeborg d. 10. Juli 1900.

»Her er vidunderlig dejligt med det bakkede Terræn, hvorfra man ser ud over Trætoppene, og de blanke Søer, som kranses af herlige Skove. Kulden har bevirket, at Bøgetræerne halvvejs var afbladede. Nu give de nye friske Skud et Indtryk af Løvspring i Juni Maaned. Vi turer sammen med K. som Vejviserske. Hun har arvet min bekendte Stedsans og fører os, naar et eller andet Udsigtspunkt skal naas, vild med den største Sikkerhed og Hardiesse. Forplejningen er af allerbedste Art, men om disse lukulliske Detailler vil jeg ikke tale. Jeg vil kun dvæle lidt ved vore Husbeboere. Jeg er eneste Hane blandt lutter Damer; i Middags sad jeg ved Middagsbordet som en Apol mellem de ni Muser -- en lille Glut paa 3 Aar repræsenterede Amor. En ypperlig »Cour-Anstalt«, blot man var 50 Aar yngre. Unge Damer, der ville gøre deres Lykke, fraraades bestemt at søge herover. Derimod er her et rigt Udvalg for lignende unge Herrer, og Byttet vil tilvisse ikke løbe fra dem. Angaaende de paa Pariserudstillingen uddelte Medailler har jeg altid og gør det endnu, betragtet Præmieringerne paa Verdensudstillingerne som en stor Humbug. Jeg og alle ved

jo, at Listen over de udkaarede laves hjemme i hvert Land, saa bliver ingen Klage hørlig. Jeg fik denne Gang det Indfald at tilbyde min Gruppe Faustulus og Romulus og Remus, som Kunstmuseet ejer i Bronze, til Udstillingen. Der var gjort et Udvalg af Ting, man ønskede, men jeg var — glemte. Gruppen

Liden Gunver.

fik en smuk iøjnefaldende Plads, og jeg — mirabile dictu — en Sølvmedaille. Min Faustulus maa altsaa være et udmærket Arbejde, naar man ikke helt kunde tie mig ihjel, hvor gerne man end vilde. Hvem der skulde have Guldmedailler, kunde man i Forvejen vide uden at høre til de store Profeter. Det bedste ved Julius Thomsens Statue og det, som virkelig fortjener den højeste Udmærkelse, er det Kryolitsykke, Figuren støtter sig til; — men det har jo ogsaa Vor Herre lavet.

Som det vil fremgaa af ovenstaaende Brev mærkede STEIN ikke sjælden en vis Modstand fra de yngre da toneangivende

Liden Gunver. Rosenborg Have.

Faustulus. Kunstmuseet.

Kredse indenfor Kunstverdenen. Han ansaas ganske med Urette for meget konservativ og uforstaaende overfor den moderne Kunst. Dette hang sammen med hans varme Interesse for Kunstakademiet, som medførte, at han med mindre Interesse maatte se paa den fri Udstilling og de private Kunstscoler, der dukkede op og tog saa mange af de talentfuldeste af de unge Kunstnere fra Akademiet. Han mente, at der stilledes for smaa Fordringer til Talent for at faa Plads paa Akademiet. Han skriver derom: »Mange Familier anbringe deres Sønner paa Akademiet, naar de ikke vide, hvortil de ellers kunde anbringes — »man gør Kunsten til Levebrød for den bemidlede Middelstands middelmaadige Børn«, som Hertzog siger. Det lyder saa pænt og er saa billigt. Det kan kun komme til at koste et forspildt Liv«. I sit Hjerte følte han, at Akademiet stagnerede. Allerdybest inde var han klar over, at Akademiet overhovedet var overflødig paa Kunstens nuværende Udviklingstrin, men han, der hele sit Liv havde levet saa at sige indenfor Charlottenborgs Mure, bedrøvedes over Akademiets Forfald, som jo nu er naaet saa vidt, at det kongelige Akademi for de skønne Kunster nærmest er at ligne med et Skib uden Ror. Den Kritik, hans Arbejder undertiden var Genstand for, tog han saare let. Han plejede at sige, at naar der var gaaet et Par Hundrede Aar, vilde der ikke være det mindste igen, hverken af Kritiken eller af hans Kritikere, maaske ikke engang et Navn, men hans Monumenter og hans Navn derpaa vilde stadig leve uskadte og urørte, og til den Tid maaske fremkalde helt andre Domme, thi som han sagde med et Citat af Julius Langes Bog om Sergel og Thorvaldsen: »Guderne tillade ikke, at de samme Ting altid ere ovenpaa. Hjulet er altid i Drejning«. Derfor beklagede han altid de sceniske Kunstners Lod. Deres Værk dør med dem selv, og i næste Generation er allerede Erindringen om dem blegnet. Døgnets Kritik er afgørende for den sceniske Kunst, men ligegyldig for Billedhuggeren, hvis dennes Værker er udførte i den evige Sten eller den uforgængelige Bronze.

Da han var glad og vennesæl af Temperament, retlinjet af Karakter, morsom og underholdende i Omgang, havde han mange Venner blandt de samtidige og yngre Kunstnere. Meldahl er allerede nævnt. Hertzog og Evens, Brendstrup og Exner, Heinrich Hansen og Arkitekterne Vilhelm Petersen og Stilling stod ham personlig nær gennem mange Aar. Jerichau og Bissen, Christian Freund og Maleren Monies samt Arkitek-

ten Hans Holm satte han højt og regnede for sine Venner. Blandt de yngre satte han megen Pris paa Ludvig Brandstrup og Rasmus Andersen samt paa Bonnesen, og paa sin 70aarige Fødselsdag modtog han Beviser paa, at ogsaa hans Elever gennem mange Aar mindedes ham med Venlighed og Respekt. Overfor den yngre Kreds af Kunstnere, der sluttede sig til den fri Udstilling, stod han fremmed. Deres Angreb paa Kunstakademiet var ham imod. Han anerkendte deres Talent, og

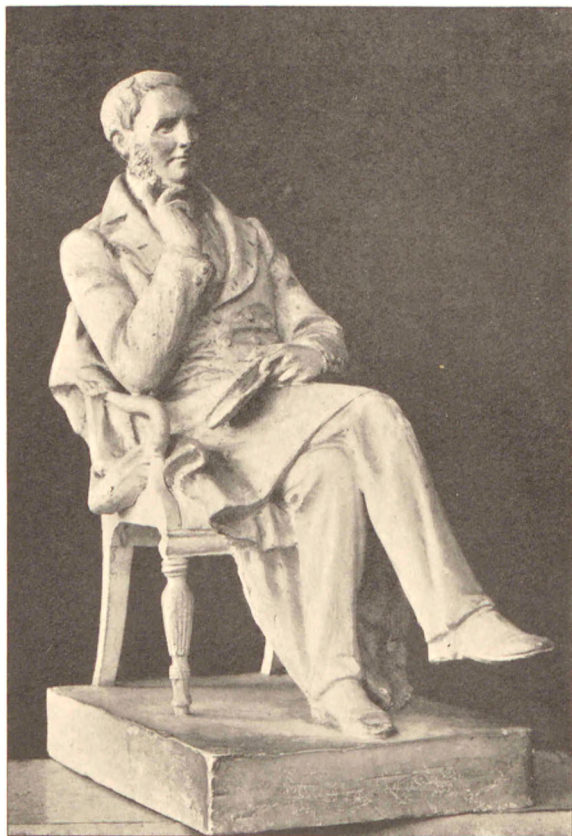

«Recensenten».

netop derfor ansaa han den Splittelse i Kunstverdenen, som de hidførte, for saa farlig for Akademiet, men da han ikke vilde bøje sig for Parolen »med os eller mod os«, kom de til at staa mod ham. At Frølich lod sig kanonisere af de yngre mod Akademiets oppositionelle Kunstnere, vakte hans Forundring og Malice. Med Sindings kunstneriske Udvikling sympatiserede han ikke. Den Fremstilling, Sinding i sin Bog: »En Billedhuggers Liv« har givet af Worsaaes Monuments Historie, er ikke stemmende med de faktiske Forhold. Oprindeligt havde Sinding STEIN at takke for, at han slog an her i Danmark. Sindings Mæcen, Grosserer Seidelin, indhentede nemlig STEINS og Professor Peters Dom om Sindings kunstneriske Evner, og paa disses Anbefaling støttede Seidelin ham derpaa. Med Wor-

saaes Monument er Sammenhængen efter STEINS samtidige Op-
tegnelser følgende:

I December 1886 henvendte Etatsraad Heinrich Hansen sig
til STEIN i Anledning af det paatænkte Monument for Worsaae
og anmodede ham om at indsende sin allerede i 1871 udførte

FR. PALUDAN-MÜLLER.

Buste af Worsaae til Komiteen. STEIN undslog sig, fordi Busten
kun var udført som Studie, og Heinrich Hansen bad ham da
udføre en Skitse til et Monument uden Buste. Dette skete, og
STEIN udførte en Skitse til et stort Monument, forestillende
Granskningens Muse i naturlig Størrelse, der støtter sig til en
Runesten. Paa Piedestalen er anbragt Worsaaes Portrætmedail-
lon. Foruden dette Udkast fremkom et Projekt af Bindsbøll
og et Udkast af Alb. Jensen. Fra Sinding forelaa intet Projekt,
fordi han dengang overhovedet slet ikke var anmodet om at
deltage. Paa Komiteens Møde vandt STEINS Udkast almindelig
Bifald, men Carl Jacobsen fandt det rigtigt, at man for Offent-

lighedens Skyld gav ogsaa andre Billedhuggere Adgang til at deltage i en Konkurrence ved at indsende Skitser. Carl Jacobsen henvendte sig derfor til Sinding og Etatsraad Herholt til Saahye om Deltagelse. Sinding komponerede nu et mindre Reliefmonument med Plads til en Portrætmedaillon, og Komi-

WORSAAES Monument.

teen valgte dette Udkast som det billigste under den Forudsætning, at Steins Portrætmedaillon fra hans Udkast skulde anvendes, saaledes at Sinding og STEIN skulde udføre Monumentet sammen, hvad begge Kunstnere gik ind paa. Om nogen Intrige, som Sinding antyder i sin Bog, var der ikke Tale. Begge Kunstnerne deltog faa Aar efter sammen som Dommere i Bedømmelsen af Skitserne til Tordenskjolds Monumentet i Christiania, og bevarede Breve vise, at Sindings Forhold til STEIN var det bedst mulige. Sammenhængen er sikkert den, at Sinding, der var en udmærket Kunstner, men som ældre meget optaget af sin franske Berømmelse, da han som gammel saa

tilbage paa denne Begivenhed, har glemt Sagens Sammenhæng og følt det af ham selv dengang antagne Samarbejde som noget paatvunget.

Med Stillingen som Professor i Billedhuggerkunst ved Akademiet fulgte Stillingen som Medlem af Bestyrelsen for Thorvald-

WIEDEWELT. •17. Decbr. 1802.•

sens Museum, og dette Hverv interesserede STEIN meget, og flere Forbedringer blev efter hans Forslag gennemført i Museet. Saaledes samlede han i en særlig Sal et Udvalg af Thorvaldsens Gibsmodeller, som var bleven husvilde ved, at Marmor-exemplarer efter dem var udførte og opstillede i deres Sted, idet han gjorde gældende, at Originalmodellerne havde den største kunstneriske Interesse: »Undertiden« — skriver han — anmeldtes Besøg i Museet af fremmede fyrstelige Personer, og jeg har haft Lejlighed til at føre flere af disse om, f. Ex. den nuværende Konge af Italien som Kronprins. Han viste kun et Gran Interesse for Alexandertoget, som udførtes for Qvirinal-

paladset, ellers for intet. Større Fornøjelse var det at gaa med Kejser Wilhelm og især med Greven af Paris. Disse var i høj Grad interesserede i, hvad de saa, og saa straks næsten uden Forklaring hvad Arbejderne forestillede og forstod Allegorierne. Greven af Paris Søn, Hertugen af Orleans, viste derimod ikke

ABILDGAARD.

Spør af Interesse. Inspektøren sagde til ham om en af Busterne, at det var en Buste af Horace Vernet. Ved Forevisningen af »Natten« og »Dagen« spurgte Prinsen, om de ogsaa var af Horace Vernet.

Sammen med Høedt, Adolf Rosenkilde, R. Faber, Heinrich Hansen, Professor C. Holten og Hellman var STEIN Medstifter af Foreningen »Fremtiden«, der virker for Kunstnere og deres Efterladte, og som har gjort og stadig gør megen Gavn. Foreningens Emblem »Sædemanden« tegnede han, og det blev den mest udbredte af alle hans Kompositioner.

I sit Hjem levede han det lykkeligste Familieliv, omfattende

hele Slægten, store og smaa, med den varmeste Kærlighed og Interesse. Han havde en lille digterisk Aare, og det morede ham, navnlig ved Juletid, at forsyne sine Gaver med smaa Vers og Deviser, som gav dem forhøjet Værdi. Som Prøve paa et saadant lille Digt kan anføres et Vers, han skrev, da han lod en antik Gemme, som han i sin Ungdom havde købt i Rom, indfatte i en Ring og forærede den til en af sine nærmeste. Verset lyder saadan:

*»Se her dette Hoved med Straaler om Haaret,
Som Ring af en romersk Matrone er baaret,
Da Augustus regered' den Kejser streng,
Og Vor Herre endnu var en lille Dreng.*

*Saa gik den fra Finger til Finger paa Vandring,
Fra Taa til Taa maaske til Forandring.
Og ligeglad altid omsider den kom
Til vor gode By fra det gamle Rom.*

*En værdig Matrone igen den skal bære,
Og holde den ældgamle Ring i Ære;
Hun bære den skal gennem mange Aar
Med Glædens og Sundhedens Straaler om Haar.*

I de sidste Aar af sit Liv vendte han tilbage til sin Ungdoms Motiver. Liden Gunver fra 1898 og Drengen med Vandkrukken fra 1899 hører til samme Motivgruppe, som Arbejderne fra Halvtredserne. Fra det allersidste Aar skriver sig en Statuette af den gamle Wiedewelt, der vandrer ud for at ende sine Dage. Derunder skrev han de vemodige Ord: »Inveni portum, spes et fortuna valet. Quid mihi vobiscum ludite nunc alios«, maaske med en Følelse af, at ogsaa hans Tid nu var omme. Arbejdet slap han dog aldrig. Han skriver paa denne Tid: »Jeg har nu opnaaet alt, hvad jeg kan vente som Kunstner, og kunde for den Sags Skyld have nok af Laurbærblade at hvile paa, hvis Hvilen ikke af andre mere praktiske Grunde blev mig forment, saalænge jeg kan arbejde endnu. Og Himlen være takket, om jeg maa kunne blive ved dermed til min sidste Dag, saa at jeg af fuldt Hjerte kan sige om min Livsgerning »labore et coeli favore«!

Hans Ønske blev opfyldt. Han havde i flere Aar lidt af Aareforkalkning om Hjertet. Den 15. November 1901 følte han sig utilpas og forlod sit Arbejde i Atelieret. Anfaldet fortog

sig dog som saa mange Gange før, men Dagen efter den 16. November, netop som han udtalte, at han syntes han havde det bedre, sank han tilbage og var død uden Dødskamp eller Smerte. Hans sidste ufuldendte Arbejde, en Statuette af Abildgaard, findes nu i Hirschsprungs Museum.

Paa Monumentet paa hans Grav findes Relieffet »Kom i den sidste Nattevagt«, udført af ham Aaret forud, da hans yngste Broder Biskoppen var død, og den Døende paa Relieffet bærer den elskede Broders Træk.

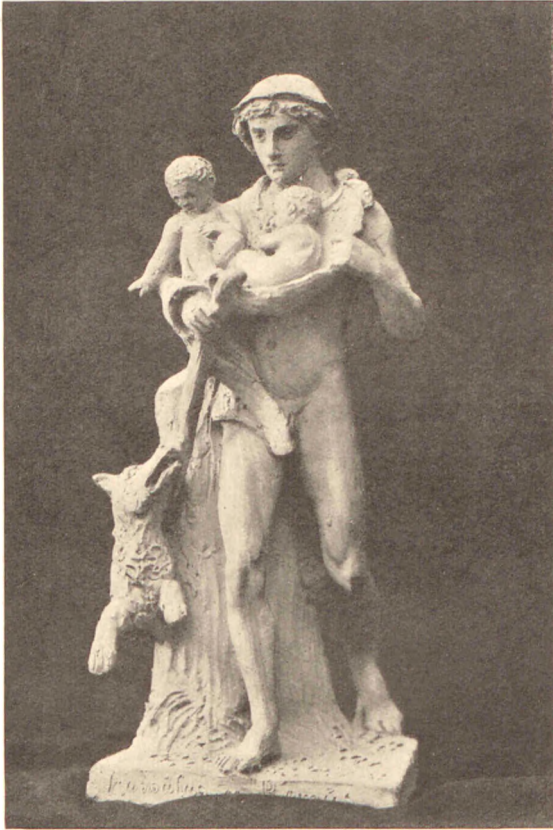
»Kom i den sidste Nattevagt.«

Rasmus Andersen.

TH. STEIN.
Glyptoteket.

FORTEGNELSE OVER
TH. STEINS UDFØRTE ARBEJDER
I TIDSRUMMET 1845—1901

Faustus. Hirschsprungs Museum.

Dreng med Vandkrukke.

STATUER

1851. 1. L. Holberg. Neuhausenske Præmie. Kunstmuseet. 2. Fiskerpige. Kong Frederik d. 7de. 1852. 3. Oedip og Antigone. 4. Bellmann. Statuette. 1853. 5. Johannes Evald. 6. En Pige, der fodrer Kyllinger. 1856. 7. En Pige, der fodrer Smaafugle (Rom). 1857. 8. En neapolitansk Dreng, lyttende til en Conchylie (Rom). 9. En ung Pige med en Stjerneblomst (Rom). 1858. 10. Neapolitansk Vandbærer. Udstillingsmedaillen (Rom). 1859. 11. Kong Skjold. 1860. 12. Loke og Sigyn. Den kgl. Skulptursamling, tilintetgjort i Slotsbranden. 13. Tordenskjold. Statuette. Frederiksborg-Lotteriet.	1861. 14. Niels Juel. Statuette. Frederiksborg-Lotteriet. 15. Moderkjærlighed. Idiotanstalten. 1862. 16. Justitia. Randers Raadhus. 1864. 17. Spejdende Amor (Rom). 1865. 18. Conferentsraad C. I. Thomsen. Statuette. 1866. 19. Conferentsraad Forchhammer. Statuette. »Fremtiden«. 20. Harsdorff. Udstillings-Comiteen. 1868. 21. Neapolitansk Tiggerdreng. 1869. 22. David med Sauls Spyd og Vandkrukke (Eibeschutz' Præmie). 1870. 23. Oehlschlæger. Statuette. »Fremtiden«. 24. L. Holberg. Sorø Academi. 1871. 25. Dødens Engel. Gravkapellet paa Ordrupshøj. 26. Opstandelsens Engel. Gravkapellet paa Ordrupshøj. 27. St. Matthæus. Slotskirken.

	1872—73.		1891.
28. Holberg. Det kgl. Theater.		43. E. Tesdorpf.	
	1875.		1892.
29. H. C. Andersen. Museet i Odense.		44. F. G. Hertzog. Statuette.	
	1877—78.	45. En Pige, der fodrer Duer.	
30. Niels Juul med flere Forarbejder.			1893.
	1879.	46. Ansgar. Frederikskirken.	
31. Asmus Jacob Carstens. Odense Museum.			1894.
	1882.	47. Loths Hustru.	
32. Valdemar Atterdag. Frederiksborg.			1895.
33. Triumferende Amor. Statuette.		48. Kong Vermund. Statuette.	
	1883.	49. Den Lamme og den Blinde. Lille Gruppe i Gips.	
34. John Wycliff. Frederikskirken.			1896.
	1884.	50. Faustulus med Romulus og Remus.	
35. Johan Huss. Frederikskirken.			1897.
36. Martin Luther. do.		51. Socrates. Statuette.	
	1885.	52. S. A. V. Stein. Statuette.	
37. Valdemar Sej. Frederiksborg.		53. Michelangelo og den vatikanske Torso.	
38. Crucifix. Tranekjær.			1898.
	1886.	54. Liden Gunver.	
39. Faun, lyttende til Rørfløjten.			1899.
	1887.	55. En Dreng med Vandkrukke.	
40. Valdemar den Store. Frederiksborg.			1900.
	1888.	56. Faun i Kamp med en Slange.	
41. Løven til Suensons Monument.			1901.
	1890.	57. Johannes Wiedeweldt. Statuette.	
42. Frederik Paludan-Müller. Statuette.		58. Paludan-Müller. Statuette.	

STATUER I MARMOR

	1857.		6. Neapolitansk Vandbærer. Bre-gentved.
1. En lille Pige med Smaafugle. (Kong Frederik d. 7de, forlist.)			1860.
2. En neapolitansk Dreng med Conchylie. Kunstforeningen.		7. Kong Skjold. Kong Frederik d. 7de.	
	1858.		1868.
3. Samme Figur. (Fremtiden.)		8. Spejdende Amor. Tranekjær Slot.	
4. En ung Pige med Stjerneblomst. Ministerresident Paulli.			1886.
	1859.	9. Crucifix. Tranekjær Gravkapel.	
5. Samme Figur. Kong Frederik d. 7de.			1895.
		10. Loths Hustru. Galleriet.	

STATUER I BRONCE

1. C. I. Thomsen. Statuette. Kunstforeningen.	8. Lyttende Satyr. Statuette. Hirschsprungs Museum.
2. L. Holberg. Det kgl. Theater.	9. E. Tesdorpf. Det kgl. Landhusholdnings-Selskab.
3. Niels Juels Monument.	10. Ansgar. Frederikskirken.
4. Asmus Jacob Carstens. Monument, skænket af Brygger Carl Jacobsen til Københavns Kommune.	11. Faustulus med Romulus og Remus (Galleriet).
5. Triumferende Amor. Den kgl. Skulptursamling.	12. } 13. } S. A. V. Stein. Statuette. 14. }
6. Neapolitansk Vandbærer. Grønningen.	15. Socrates. Statuette.
7. Suensons Monument.	16. Michelangelo og Torsoen i Vatikanet. Statuette.

BASRELIEFS

1847.	1872.
1. Jason røvende det gyldne Skind.	15. Hellig tre Kongers Tilbedelse. Katolsk Kapel i Ordrup.
1849.	16. St. Andreas. Collegiet samme sted.
2. Salomons Dom. Diakonissestiftelsen.	1874.
1851.	17. Christus velsigner Børnene. Ordrup.
3. Thetis og Vulcan. Lille Guldmedaille.	1876.
1853.	18. Theseus og Minotaurus.
4. Barnemordet i Bethlehem. Stege Kirke.	19. Gesandtskabet til Achilles.
1855.	20. Athene dæmper Achilles' Vrede.
5. Moses ved Brønden i Midian. Stege Kirke.	21. Odysseus kommer til Nauricaa.
6. Kristus og den samaritanske Kvinde. Stege Kirke.	22. Kampen om Patroklos. (Alle 5 Gl. Carlsbergs »Pompeji«.)
1862.	1877.
7. Aarstiderne bringe Jorden deres Gaver. Marmor. Jægerspris.	23. Andromache og Trojanerne paa Muren.
1865.	24. Odysseus gjenkendes af Ammen.
8. Hyrdernes Tilbedelse. Fronton til en Kirke i Skaane.	25. Penelope optrævler Vævet.
9. Episode af Kristenforfølgelsen under Nero.	26. Odysseus kommer til Nauricaa.
10. Fiskeri. } 11. Jagt. } Dørstykker 12. Agerbrug. } paa Bregentved.	27. Penelope gjenkender Odysseus. (Alle 5 Gl. Carlsbergs »Pompeji«.)
1867.	1879.
13. Aeskulap og Amor.	28. Sommeren. Marmor.
1868.	29. Hjemkomsten. Metal. (Begge »Springforbi«.)
14. Amor og Parcerne.	1880.
	30. Kvinderne ved Graven. Naturlig Størrelse.
	31. Epitaphium ov. Grevinde Knuth. (Begge Valløby Kapel. Marmor.)

32. Natten, efter Carstens.	40. Amor tumlende med Jordkloden.
33. Jason bringer det gyldne Skind.	41. Digtekunstens Genius med et Spejl (Adam Homo), udført til et paatænkt Monument for Fr. Paludan-Müller.
34. Kunstens Genius. (Alle tre Carstensmonumentet. Bronze.)	1882.
35. Theseus besøger Oidipos. Ny Carlsberg.	1885.
36. Kvinderne ved Jesu Grav. Gravkapellet paa Tranekjær.	1886.
37. Jesus bespiser i Ørkenen.	1889.
38. Sigbrit fremstiller de nyankomne Hollænderbønder for Chr. d. 2. og Dyveke.	1890.
39. Biskop Balle. Garnisons Kirke i Kjbh.	1894.
	42. Galathea, omgivet af Tritoner. Fronton til Forenede Dampskibsselskab, St. Annæplads.
	1896.
	43. Æskulap og en ung Pige. W. Meyers Monument i Venedig.
	44. Thor og Ælde, efter Hertzog.
	1899.
	45. Kom i den sidste Nattevagt.
	1900.
	46. Teilung der Erde, efter Schiller.

PORTRAITBUSTER

1845.	1859.
1. Min Farmoder.	14. Prof. S. A. V. Stein.
1846.	1860.
2. Maleren Prof. Ferd. Helsted.	15. Frk. A. Lütken.
3. Dr. med. H. C. Crone.	16. Kammerraad Th. Zeltner.
1847.	17. Kantor Nic. Krossing.
4. Prof. Dr. med. A. G. Sommer.	1861.
1848.	18. Grevinde Danner.
5. Harald Stein.	19. Historiemaleren Prof. J. L. Lund.
6. Maler F. C. Lund.	1862.
1852.	20. Hds. kgl. Højhed Prindsesse Alexandra til Danmark. Biscuit.
7. Johannes Moldenhawer.	21. Harald Stein.
8. Svenningsen. Borgerdydsskolen paa Christianshavn. Kobber.	1864.
1854.	22. Emmy Stein.
9. Fru Emmy Drewsen.	1865.
10. Billedhuggeren Stephan Ussing. I Zink paa Graven.	23. Stiftsprovst Paulli.
1857.	24. Prof. Frederik Paludan-Müller. »Fremtiden«.
11. Ministerresident Paulli. (Rom.)	25. Prof. H. N. Clausen. »Fremtiden«.
12. Alarik Nordenberg. (Rom.)	1867.
13. Maleren H. Olrik. (Rom.)	26. Kammerraad I. C. Drewsen. Søllerød Kirkegaard.
	27. Fru Bruun, f. Hagen.

1868.
28. Hofballetmester A. Bournonville.
1870.
29. Kong Frederik d. 7de. Vedby.
30. Thomas Kingo. Odense.
31. Dagmar Christensen fra New York.
1871.
32. Digteren Erik Bøgh.
33. Kong Frederik d. 7de. Nykjøbing paa Sjælland.
34. Etatsraad H. P. Holst.
35. Direktør Jul. Hellmann.
36. Maler Prof. N. Simonsen.
37. Kustode ved Thorv. Museum Wilckens.
38. Fru Sara Stein.
39. Garvermester Borch.
40. Justitsraad Steinhauer.
41. Etatsraad Worsaae.
42. Ferdinand Winsløv, Chicago.
1872.
43. Prof. Heinr. Hansen.
44. Prof. C. Holten.
45. Maleren Edv. Bergh.
46. Arkitekten H. C. Stilling.
47. Prof. A. P. Berggreen.
48. Justitsraad Schwartzkopf.
49. Rasmus Nyrup. Oldn. Museum.
1873.
50. Prof. I. A. Jerichau.
51. Oluf Suhr.
52. Lehns greve Chr. Danneskjold-Samsøe.
53. Lehns greve Raben. Aalholm.
54. Fru Julie Sødring, f. Rosenkilde.
1874.
55. Biskop Mynster. Diaconissestiftelsen.
56. Gehejmeraad Raben-Lewetzau.
57. Lehns grevinde Danneskjold-Samsøe.
58. Frederik Kuhlau.
59. Maleren Jul. Exner.
60. Maleren Th. Brendstrup.
61. Maleren Lorentz Frølich.
62. Komponisten Herman Løvenskjold.
63. Billedhuggeren Chr. Freund.
1875.
64. Mynsters kolossale Buste.
65. Fru Anna Nielsen, f. Brennøe.
66. Skuespilleren Lindgreen.
1876.
67. Dr. Ryge.
68. Grev Frits Moltke-Bregentved.
69. Samme kolossal.
70. Gehejmeraadinde Raben-Lewetzau.
71. Kong Frederik d. 2den. Tøjhuset.
72. Prof., Forstdocent Fr. Hansen.
73. Fabrikant Jacob Bing. Udført i Biscuit.
74. Biskop Martensen.
1877.
75. Etatsraad Holmblad.
76. Fru Rønnenkamp. Næsbyholm.
77. Etatsraad Stoltenberg.
1878.
78. Gehejmeraad Dr. med. O. Bang.
79. Fru I. Normann.
80. Barnebuste.
81. Johannes Stein.
1880.
82. General de Jonquières.
83. Lehns greve Ahlefeldt - Laurwigen.
84. Lehns grevinde Ahlefeldt-Laurwigen, f. Schulin.
1881.
85. Fabrikant Meyer Bing. Udført i Biscuit.
86. Etatsraad Hummel.
1882.
87. Etatsraad W. Wain.
88. Fru Laura Wain, f. Visby.
89. Prof. Joh. Keller.
1883.
90. Hans Tausen. Frederiksborg.
1884.
91. Professor Johannes Helms.
92. Kapt., Møbelfabr. Larsen. Lærlingehjemmet.
93. Kammersanger Schram.
94. Justitsraad Møller, Flakkebjerg.
95. Etatsraad Schwitzer.
96. Laura Stein.
97. Prof. C. Brix.

1885.
98. Overlæge Holmer.
99. Prof. Panum.
100. Forstander J. Moldenhawer.
101. Fru Louise Phister, kgl. Skuespillerinde.
1886.
102. Professor L. Phister.
103. Blomstermaler W. Hammer.
104. Skolebestyrer Wohnsen.
1887.
105. Marietta Lazzarini. (Carrara.)
106. Digteren Thorarensen. Rejkjavik.
107. Prof. Jul. Exner.
108. Biskop Martensen. Kolossal.
109. Kapelmusikus Holm.
1888.
110. Rasmus Rask. Frederiksborg.
111. Admiral Suenson.
112. Samme kolossal.
113. Karen Stein.
1889.
114. A. J. Carstens.
115. Hans Egede.
1890.
116. Peter Hjort Lorentzen. Frederiksborg.
117. Ruth Ritzau.
118. St. St. Blicher.
1891.
119—20. Gehejmerraad E. Tesdorpf.
121. Prof. L. Ussing.
1892.
122. Dr. theol. Stiftsprovst C. Rothe.
123. Pastor D. Prior.
1893.
124. Thorvaldsen. Monumental Herme.
125. Generalkonsul Johan Hansen.
1894.
126. Johannes Stein.
1895.
127. Prof. dr. med. Edmund Hansen Grut.
1897.
128. Grosserer L. Grøn.
1899.
129. Biskop Harald Stein (Frederiksborg).
130. Bonaparte Premier Consul.
1900.
131. Peter Andreas Hejberg.
132. Kammerherre Fallesen.
1901.
133. Biskop B. I. Fog.

BUSTER I MARMOR

1855.
1. Prof. anat. Ib. Ibsen.
1859.
2. Etatsraad S. A. V. Stein.
3. Grevinde Danner. Jægerspris.
1869.
4. Hofballetmester A. Bournonville. Det kgl. Theater.
1871.
5. Prof. H. P. Holst. Den kgl. Skydebane.
1872.
6. Ferdinand Winsløw. Chikago.
1873.
7. Oluf Suhr.
8. Samme Buste. } Etatsr. Suhr.
1874.
9. Lehns greve Chr. Danneskjold Samsøe. Gisselfeldt.
10. Lens greve Raben. Aalholm Slots have.
11. Gehejmerraad Raben-Lewetzau.
12. A. Oehlenschläger. Det kgl. Theaters Foyer.
13. L. Holberg. Det kgl. Theaters Foyer.

- 1875.
14. Johannes Evald.
15. Fr. Kuhlau.
16. Baron H. Løvenskjold.
17. Anna Nielsen.
18. Lindgreen.
(Alle 5 Det kgl. Theaters Foyer.)
- 1876.
19. Homer. } Gamle Carlsbergs
20. Perikles. }
21. Scipio Afr. } »Pompeji«.
22. Gehejmeraadinde Raben-Lewetzau.
23. Dr. Ryge. Det kgl. Theaters Foyer.
24. Prof. Fr. Hansen. Østift. Kredit-For.
25. Kustode Wilckens. Thorvaldsens Museum.
- 1877.
26. Fru Rønnenkamp. Næsbyholm.
- 1878.
27. Justitsraad Stoltenberg. Diakonissestiftelsen.
28. Gehejmeraad Dr. O. Bang. Rosborg Brøndanstalt.
- 1879.
29. Biskop Martensen.
- 1880.
30. Lehmsgrevinde Danneskjold-Samsøe. Gisselfeldt.
31. Lehmsgreve Ahlefeldt-Laurvigen. Tranekjær Slot.
32. Lehmsgrevinde Ahlefeldt-Laurvigen. Tranekjær Slot.
- 1882.
33. Etatsraad W. Wain. (2 Gange.)
34. Fru Laura Wain.
- 1883.
35. Landskabsmaler Thorald Brendstrup.
36. Etatsraad Switzer.
- 1884.
37. Kgl. Kammersanger Schram. Det kgl. Theaters Foyer.
- 1886.
38. Prof. L. Phister. Den kgl. Skulptursamling.
- 1888.
39. Skoleinspektør Wohnsen. De forenede Kirkeskoler.
- 1890.
40. Prof. Hummel. Den polyt. Lærestanstalt.
41. A. J. Carstens.
42. J. A. Jerichau.
(To sidste monumentale Hermer. Ny Carlsberg Glyptothek.)
- 1891.
43. Frederik Paludan-Müller. Frederiksborg.
- 1894.
44. Generalkonsul Johan Hansen.
- 1896.
45. Fru Louise Phister. Galleriet.
- 1897.
46. Frederik Paludan-Müller. Studenterforeningen.
47. Skolebestyrer Joh. Helms. Borgerdydskolen.
- 1898.
48. Biskop B. J. Fog. Frederiksborg.
49. Biskop Martensen. do.
- 1899.
50. Professor L. Ussing. Frederiksborg.

BUSTER I BRONCE

- 1852.
1. Svenningsen. Borgerdydskolen paa Chrh.
- 1870.
2. Kong Frederik d. 7de. Ruds Vedby.
- 1871.
3. Thomas Kingo. Odense.
4. Kong Frederik d. 7de. Nykøbing paa Sjælland.
- 1875.
5. Biskop Mynster. Frue Plads.

1876. 6. Lehnsgreve Frits Moltke-Bregentved. Vallø Slotshave. 1885. 7. Overlæge Holmer. Kommunehosp. 1886. 8. Justitsraad Møller. Flakkebjerg. 1887. 9. Digteren Thorarensen. Rejkiavik.	1888. 10. Biskop Martensen. Frue Plads. 1889. 11. Admiral Eduard Suenson. Nyboder. 1890. 12. St. St. Blicher. Randers. 1899. 13. Bonaparte.

PORTRAITMEDAILLONS

1845. 1. Musiker W. Schiøtt. 1848. 2. Billedh., Lieutenant Jens Sec-husen. † ved Ullerup. 1862. 3. Laura Stein, f. Drewsen. 1868. 4. Fru Nanna Visby. 1869. 5. Kaptajn From Møller. 1870. 6. Fru Christiane Hansen, f. Smith. 1871. 7. Fabrikant Fritz Dahlmann. 8. — L. Dahlmann. 9. Prof., Forstdocent F. Hansen. 1872. 10. Nicolaj Krossing. Borgerdydskolen paa Chrh. 11. Hermann og Francis Winsløv. Chicago. 12. Mozart. Marmor. »Fremtiden«. 1873. 13. Forfatteren Fr. Barfod. 14. Fru Barfod, f. Birkedal. 15. Baron Korff. Bronce. St. Petersborg.	1874. 16. Justitsraad Stoltenberg. Marmor. Udstillingskommiteen. 17. Pastor H. Visby. Marmor. Storehedinge. 18. Docent Chr. Borch. 19. Dr. S. Borch. 20. H. P. Holst. 21. Etatsraad Lautrup. Marmor. 1876. 22. Provst Pram-Gad. 1877. 23. Lehnsgreve F. Moltke-Bregentved. Marmor. Faxe. 24. Johannes Wiedewelt. »Fremtiden«. 25. Fru Butz Møller. Bronce. 26. A. J. Carstens. Marmor. Ny Carlsberg. 27. Grev og Grevinde Ahlefeldt-Laurvigen. Marmor. Tranekjær. 1881. 28. Digteren A. Munch. 29. Direktør Hellmann. Bronce. 30. A. Bournonville. Bronce. Asmin-derød. 1882. 31. Biskop Fog. 32. Sophus Stein. 1883. 33. P. A. Berggreen. Bronce. 34. Th. Brendstrup. Bronce.

35. Prof. Christian Hansen. Marmor. (Alle tre Assist. Kirkegaard.)	1893. 48. Vera Filippoff fra Moskou.
1885.	1894.
36. Prof. Johan Keller. Bronze. As- sist. Kirkegaard.	49. Kronprinsesse Louise. Marmor, til Hds. kgl. Højheds Asyl.
37. Fru Th. Hindenburg. Marmor.	1896.
38. Billedh. Fr. Holbech. Marmor. Udstillingskommiteen.	50. Rentzmann. Dobbeltmedaillon. Marmor.
39. Etatsraad Worsaae. Bronze. Old- nordisk Museum.	1897.
1890.	51. Grosserer Grøns Forældre. Grav- kapellet. Bronze.
40. Miss Laura Christensen. New York.	52. do. do. do.
41. Lithograf Ad. Kittendorph.	53. Carl Stilling.
1891.	54. A. S. Ørsted. Marmor. Videnska- bernes Selskabs Bygning.
42. Maler Kauffmann. Marmor. Ud- stillingskommitteen.	55. Madvig. Marmor. Videnskaber- nes Selskabs Bygning.
1892.	56. Biskop H. Stein.
43. Kammerherre F. Meldahl.	1898.
44. Fru Kammerherreinde A. Mel- dahl, f. Ræder.	57. Biskop Martensen.
45. Sara Stein, f. Fallesen. Bronze.	58. Biskop Fog.
46. Fru Nanna Visby. Marmor. Store- hedinge.	1900.
47. Samme. Medaillon. do.	59. Hertzog.

EFTER ANDRES MODELLER UDFØRT I MARMOR

1. Thorvaldsen: Daabsenglen i Frue Kirke til Sir William Watkin Wynn. Wales.	7. Thorvaldsen: Lehns greve Danne- skjold-Samsøe. Gisselfeldt.
2. Thorvaldsen: Samme Figur til Mineapolis. Amerika.	8. Thorvaldsen: Lehns grevinde Danneskjold-Samsøe. Gisselfeldt.
3. Thorvaldsen: En Caryatide til Ny Carlsberg Glyptothek.	9. H. V. Bissen: K. Fr. d. 7des Buste. Ordrupshøj.
4. Thorvaldsen: Natten og Dagen til Sir W. W. Wynn.	10. H. V. Bissen: Kammerh. Berlings Buste. Ordrupshøj.
5. Thorvaldsen: Gentagelser til Ge- ral C. Christensen, New York.	11. Haydn-Buste. Etatsr. Holmblad.
6. Thorvaldsen: Natten og Dagen til Gravkapellet paa Tranekær.	12. Thorvaldsen: Christus. Balti- more.
	13. Christus i Hautrelief. Bronze. Nat. Størr. Micheloe i Bøhmen. Dr. Niedmann.

MODELLER TIL MEDAILLER ETC.

Belønningsmedaille for Tivoli.
Medaillen i Anledning af DD. Maje-
stæters Guldbryllup 1892.

Danmark, Rusland, England og Græ-
kenland, 4 allegoriske Figurer
til en Sølvopsats til DD. Maje-
stæter ved Sølvbrylluppet 1867.

MANUSKRIPTER

1. Til Minde om H. C. Stilling (trykt
som Manuskript).
2. Hertzogs Biografi (Museum).
3. C. Christensens Biografi (Muse-
um).
4. Kunstakademiet og dets Præces
Prinds Chr. Fredr. (Museum).
5. H. V. Bissens Biografi (Nord og
Syd).
6. Otto Evens Biografi (Dansk Tids-
skrift).
7. Just Mathias Thiele (Gads For-
lag).
8. Mine Arbejder.

